www.somuncubaba.net

somuncubaba

AYLIK İLİM KÜLTÜR VE EDEBİYAT DERGİSİ YIL: 29 • SAYI: 270 •NİSAN 2023 • ISSN:2791-9595

Ramazan Ayına Duyulan Özlem
Kadir ÖZKÖSE

Prof. Dr. Ali Akpınar ile Depremle İlgili Bazı Sorular ve Cevapları
Ş. Hamideddin TEKTAŞ

İnsanlığın Hazine Odaları: Müzeler
M. Nihat MALKOÇ

İnsanlarla İyi Geçinmek
Enbiya YILDIRIM

Amelleri İbadete Çeviren İksir: Niyet
Mehmet SOYSALDI

ISSN:2791-9595

Tasavvuf Ve Gönül Eğitimi

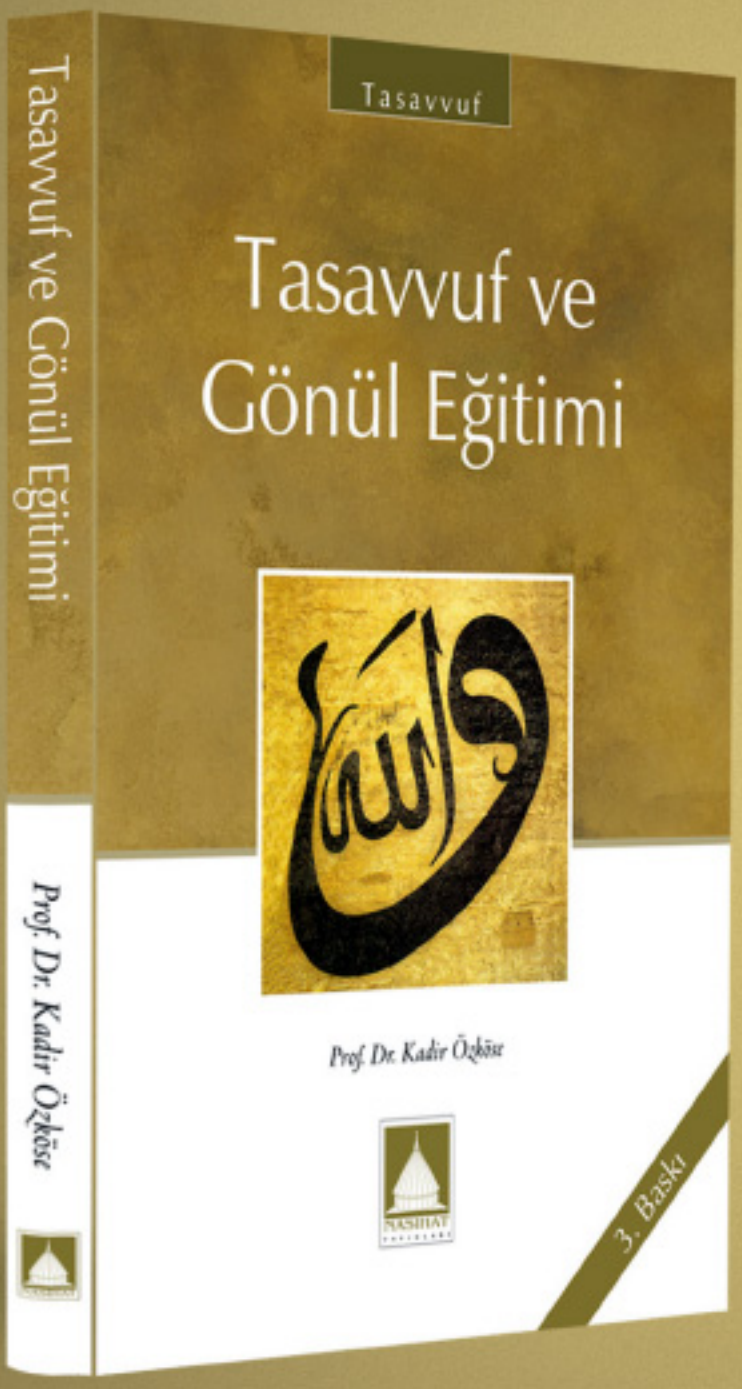

Yazar: Prof. Dr. Kadir Özköse

Yayınevi: Nasihat Yayınları

Baskı Tarihi: 2017

Sayfa: 180

Kapak: Karton

ISBN No: 978-9944-5490-5-9

Ebat: 14,5X22 cm

Dizisi: Tasavvuf

Baskı: İhlas Gazetecilik Aş.

Prof. Dr. Kadir Özköse`nin yayına hazırladığı eserde tasavvufî eğitimin temel esasları, tasavvuf ilminin konusu, gayesi, metodu ile tekke eğitimi, amelî tasavvuf ve tasavvufî ahlâkın işleyişi üzerinde duruluyor.

Dr. Kemal DEMİR

Ramazan: Paylaşmak ve Kardeşlik Demektir

Aziz Türk milleti, asırlardır Ramazan-ı Şerif ayını kendine özgü bir hayat tarzı hâline getirmiş ve bu mübârek ayda yapılan ibadetleri ayrı bir şevk ve heyecanla idrak etmiştir. Yüzyıllardır diğer İslâm ülkelerinden ayrı olarak Ramazan ayı, Anadolu insanı tarafından daha rahat, daha estetik bir görünüme kavuşturulmuştur. Ramazan ayı girmeden evlerin ve camilerin temizliği ile ruha ve bedene zarar verebilecek günah ve zararlı şeylerden çekinme alışkanlığı bir hazırlık safhası olarak görülmüştür. Büyüklerimiz gerek kendi hanelerine, gerekse etrafındaki ihtiyaç sahiplerine cömertçe ikramlarda bulunma alışkanlığı ile herkesi düşünebilme terbiyesini bir araya getiren "Ramazan Medeniyeti"ni önce gönüllerde sonra yaşadıkları şehirlerde inşa etmişlerdir. Bu mübarek ay içerisinde yapılan ve yapılacak olan her şey, bu kutlu medeniyetin bir unsuru olarak algılanmış, İstanbul başta olmak üzere tüm Anadolu'da medeniyet şuurunda asırlardır yaşanmıştır.

Ramazan ayı, Osmanlı Anadolu'sunda ayrı bir yaşayış biçimi ve uygulanış tarzıyla farklı bir kültürel yapıya sahip olmuştur. Oruç ibadeti ile bir yandan nefsini terbiye eden mü'minler diğer yandan insan hayatını intizama sokan dinî kurallar bütününe uymaya çalışarak hayatı tezyin etmişlerdir. Ramazan ayı aynı zamanda bir kardeşlik ve yardımlaşma ayıdır. Bu kutlu ayın toplumdaki herkesi yardımlaşmayla, birlikle, beraberlikle kaynaştırması ideal bir toplum oluşturmanın temelini teşkil etmektedir. Bu saydığımız güzellikleri yapan inanan gönüller arz ettiğimiz hususların hepsini oruç gibi ibadet ruhuyla gerçekleştirmektedirler. Kur'an tilaveti ve bu minval okumalar Ramazan'ın feyizli geçmesini sağlayan mühim etkenlerdendir. Bir kültür ortamı olarak sohbetler, vaazlar ve nasihatler insanların dinî bilgi ve maneviyatını güçlendirmektedir. Aynı zamanda iftar sofraları, teravihler ve sahur toplantıları, yardımlaşma ve hediyeleşmelerin, kardeşçe paylaşımların ve sosyal dayanışmanın güçlü dinamikleridir. Bu yıl özellikle deprem bölgelerinde kardeşlerimize veya o beldelerden şehrimize göçen muhacirlere yardımcı olmak bizim kadim kültürümüzün ve medeniyetimizin öğretisi olmalıdır. Tarihin satırlarındaki hakikatler bize bunu öğütlüyor:

"Osmanlı toplumundaki Müslümanlar her sene Ramazan ayında iftar sofralarını muhacirlere de açmışlardır. Muhacirlere sadece sofralarını açmakla kalmamış, para, elbise ve eşya yardımı da yapmışlardır. Yiyecek yardımları Ramazan ayında üst düzeye ulaşmıştır. II. Abdülhamid de muhacirlere her Ramazan kavurma, bulgur, pirinç, yağ göndermiştir. Hatta İskenderiyeli tüccarlar aralarında yardım komitesi kurarak muhacirlerin giderlerini belirleyip temin etmişlerdir."

Bizim dinimizin ve kültürümüzün ortak noktasında Ramazan, paylaşmak ve kardeşlik olarak ifade edilmektedir. Ramazan ayı zenginlerin fakirleri gözettiği, fakir fukaranın tanımadıkları kimseler tarafından mahalle bakkalından borcunun silindiği bir aydır. Bir gönül kazanmak, bir depremzedenin ihtiyacını karşılamak, bir kardeşimizi memnun etmek Ramazan'daki ibadet huzurumuz olsun. Büyük bir medeniyetin evlatları olarak bu zor ortamlarda, konteyner kentlerde, çadırlarda oruç ibadetini ifa eden kardeşlerimizin dertleriyle dertlenmek bu yılki arzumuz olsun, Ramazan-ı Şerif'iniz mübarek olsun.

somuncubaba
İLİM KÜLTÜR ve EDEBİYAT DERGİSİ

İÇİNDEKİLER

Kurucusu
A. Şemsettin ATEŞ

Yaygın Süreli - IISSN:2791-9595

Yıl: 29 Sayı: 270 - Nisan 2023

Yayım Tarihi: 01 Nisan 2023

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı Adına İmtiyaz Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Dr. Kemal DEMİR

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
M. Hulûsi ERDEMİR

Yayın Editörleri
Musa TEKTAŞ - M. Nazmi DEĞİRMENCİ

Yönetim Yeri:
Çamlıca Basın Yayın Eğitim Sağlık Turizm İnşaat San. ve Ticaret A.Ş
Zâviye Mahallesi Hacı Hulûsi Efendi Caddesi No: 89
44700, Darende / MALATYA
Tel: (0422) 615 15 54 • Faks: (0422) 615 28 79
www.somuncubaba.net • bilgi@somuncubaba.net

Grafik Tasarım
Es- Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı

Dergimizi, Web Sayfamız ve Mobil Uygulamalarımız Üzerinden Okuyabilirsiniz:

android

ios

06

Ramazan Ayına Duyulan Özlem

Kadir ÖZKÖSE

""Hakk'a âşık olanlar namazlarını, oruçlarını ve ibadetlerini içtenlikle yerine getirirler. Ne kadar yorucu ve zorlu bir mücadelenin içerisinde olsalar dahi ibadetlerinden derin bir hoşnutluk duyarlar."

48

Şihâbüddîn Ahmed Sivâsî ve Hakîkat Yürüyüşü

Fatih ÇINAR

"Şihâbüddîn-i Sivâsî, Osmanlı'nın kuruluşu sürecinde Kur'ân-ı Kerim'i baştan sona tefsir eden ilk müfessirlerden biri olmasının yanı sıra, hadis ve tasavvufa dair eserleri ile de döneminde etkili olan şerh geleneğinin önemli temsilcilerindendir."

Somuncu Baba Dergisi'nin içeriğinde bulunan yazılar ile ilgili çıkabilecek olan hatalı bilgilerden dolayı dergi herhangi bir sorumluluk kabul etmemektedir. Yazıların sorumluluğu yazarlarına ilanların sorumluluğu ise reklam verenlere aittir. Dergimizde bulunan fotoğrafların ve görsellerin kullanılması ve kopyalanması yasaktır. Yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir. Somuncu Baba Dergisi'nin bütün telif hakları Çamlıca A.Ş.ne aittir.

Yayın Kurulu
Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK / Prof. Dr. Ali YILMAZ
Prof. Dr. Sebahat DENİZ / Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ
Prof. Dr. Abdullah KAHRAMAN / Prof. Dr. Ali AKPINAR

Danışma Kurulu
Prof. Dr. Mehmet AKKUŞ / Prof. Dr. Mehmet SOYSALDI
Prof. Dr. Ahmet ŞİMŞİRGİL / Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE
Prof. Dr. Mahmut YEŞİL / Prof. Dr. H. İbrahim ŞİMŞEK

Tasavvuf Yolunda Nasip Arayan Veli Eşrefoğlu Rûmî

Oğuzhan AYDIN

"Eşrefoğlu Rumî, Hacı Bayram-ı Velî'ye on bir sene hizmet etmekle şereflenir. Bu kadar zaman zarfında hocasının; 'Üstadın huzurunda lüzumsuz konuşmak edebe aykırıdır.' sözü üzerine, yanında bir kelime bile konuşmaz."

Amelleri İbadete Çeviren İksir: Niyet

Mehmet SOYSALDI

"Mü'min, daima niyetini halis tutar. Her yaptığını Allah rızasını gözeterek yapmaya çalışır. Her söylediği sözü Allah'ın rızasını düşünerek söylemeye gayret eder. Allah Rasûlü, bu şuuru, ihsan olarak değerlendirmektedir."

Evlerimize Dönmeliyiz

M. Nuri YARDIM

"Abdülezel Paşa'nın yetmiş yaşındayken katıldığı yirmi altıncı ve son savaşı olan 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı'nda ortaya koyduğu ve şehitlik rütbesiyle taçlandırdığı kahramanca mücadelesi başlı başına bir destandı."

Ramazan: Paylaşmak ve Kardeşlik Demektir 1
Dr. Kemal DEMİR

Ramazan Ayına Duyulan Özlem 6
Kadir ÖZKÖSE

İsminin Elifiyle 11
Bestami YAZGAN

Prof. Dr. Ali Akpınar ile
Depremle İlgili Bazı Sorular ve Cevapları 12
Ş. Hamideddin TEKTAŞ

Depremin Yaralarını Nasıl İyileştirebiliriz? 18
Ramazan ALTINTAŞ

Ramazan Geldi 23
Halil GÖKKAYA

Aşk Kâfilesinde Kalıp Rahmet ve
Affa Mazhar Olmak 24
Musa TEKTAŞ

Tasavvuf Yolunda Nasip Arayan Veli
Eşrefoğlu Rûmî 30
Oğuzhan AYDIN

İnsanlar Kardeştir 35
Bekir OĞUZBAŞARAN

İnsanlığın Hazine Odaları: Müzeler 36
M. Nihat MALKOÇ

İnsanlarla İyi Geçinmek 42
Enbiya YILDIRIM

Şihâbüddîn Ahmed Sivâsî ve Hakîkat Yürüyüşü 46
Fatih ÇINAR

Muhammed Cümlenin Şâhı 50
Vedat Ali TOK

Ramazan Geldi 53
Yusuf DURSUN

Tarih – Şuur – İrfan 54
Resul KESENCELİ

Amelleri İbadete Çeviren İksir: Niyet 58
Mehmet SOYSALDI

Bağışlanma Vesîlesi: Sünnet 62
Hamit DEMİR

Asrın Felaketi Depremin Mesajı 66
Erol AFŞİN

Amerika'yı Keşfeden Müslüman
Amiral Muhammed Hüseyin 70
İsmail ÇOLAK

Seçkin Örneklerle Anadolu İrfanı 74
Yusuf HALICI

Evlerimize Dönmeliyiz 76
M. Nuri YARDIM

Peygamberimiz'e Olan Muhabbetin Tezahürleri 82
Aydın BAŞAR

Ramazan'da Nefsimize Öğütler 86
Ali ÖZKANLI

Rahmet Yağmuru 89
Hulusi TATAR

یارب نه اولور دردِ دلی یاره اولاشدر — بو بلبلِ نالانی او گلزاره اولاشدر

حسرتی آنك آجدی نیجه یاره اولاشدر — بیماره دیلی سن آکا تیماره اولاشدر

بو عاشق بیچاره یه قیلسن مدد آرتق — گوش ایتدیر آکا نالهمی بوزاره اولاشدر

غربته دوشوب اولدم أسیرِ غمِ هجران — بو غملی یی لطف ایله او غمخواره اولاشدر

فرقت او دونه یاقمه بو جانمی أفندم — اول وارثِ یکتا أحمدِ مختاره اولاشدر

قطمیرلکه شایسته قیل آنك قپوسنه — رحم ایلیوبن اول درِ دلداره اولاشدر

مطلوبنی ویر حرمتنه إمامُ الحرمینك

خلوصی یی اول یارِ وفاداره اولاشدر

Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (k.s.)

1. *Yâ Rab ne olur derd-i dili yâra ulaşdır*
   Bu bülbül-i nâlânı o gülzâra ulaşdır

2. *Hasreti anın açdı nice yara bu dilde*
   Bîmâre dili sen ana tîmâra ulaşdır

3. *Bu âşık-ı bî-çâreye kılsın meded artık*
   Gûş etdir ana nâlemi bu zâra ulaşdır

4. *Gurbete düşüp oldum esîr-i gam-ı hicrân*
   Bu gamlıyı lutf ile o gam-hâra ulaşdır

5. *Firkat oduna yakma bu cânımı efendim*
   Ol vâris-i yektâ Aḥmed-i Muḫtâr'a ulaşdır

6. *Kıtmîrliğe şâyeste kıl anın kapısına*
   Raḥm eyleyüben ol der-i dildâra ulaşdır

7. *Matlûbunu ver ḥürmetine İmâmü'l-Harameyn'in*
   Hulûsî'yi ol yâr-ı vefâdâra ulaşdır

Nesre Çeviri

1. *Yâ Rabbi! Ne olur, gönül derdini sevgiliye ulaştır. Bu inleyen bülbülü o gül bahçesine ulaştır.*

2. *Sevgilinin ḥasreti bu gönülde nice yaralar açtı. Hasta gönlü, tedavi için sen ona ulaştır.*

3. *(Yâ Rabbi! Sevgili) bu çaresiz âşığa yardım etsin artık. Ona feryatlarımı duyur, onu bu ağlamalara ulaştır.*

4. *Gurbete düşüp ayrılık gamının esiri oldum. Lutfederek bu kederliyi, o gam gidericiye ulaştır (Yâ Rabbi!).*

5. *Efendim, bu canımı ayrılık ateşine yakma; onu o eşsiz vârise, seçilmiş Peygamber'e ulaştır.*

6. *(Yâ Rabbi!) Sevgilinin kapısına, bu âşığı köpek olarak layık kıl. Merḥamet edip onu sevgilinin kapısına ulaştır.*

7. *(Yâ Rabbi!) İmamü'l-Harameyn ḥürmetine Hulûsî'nin talebini gerçekleştir ve onu o vefalı sevgiliye ulaştır*

Nesre Çeviren: Prof. Dr. Niḥat Öztoprak

Ramazan Ayına Duyulan Özlem

"Hakk'a âşık olanlar namazlarını, oruçlarını ve ibadetlerini içtenlikle yerine getirirler. Ne kadar yorucu ve zorlu bir mücadelenin içerisinde olsalar dahi ibadetlerinden derin bir hoşnutluk duyarlar. Kendilerini icra kıldıkları ibadetlerin ruhuna o kadar çok kaptırırlar ki hiçbir şey onları ibadetlerinden alıkoyamaz."

Allah rahmetiyle âlemleri kuşatmaktadır. Allah'ın rahmeti kullarını çepeçevre sarmalamaktadır. Verici olarak Allah rahmetini sonsuz ve devamlı kılmaktadır. Ancak alıcı olarak insanın rahmeti talep etmesi ve alıcı olarak rahmeti hak kazanmaya hazır hâle gelmesi gerekmektedir. Zamanın sahibi Allah'tır. Zamanın her anı kıymetlidir. Fakat Mevlâ'm bazı zaman dilimlerini özel ve daha da anlamlı kılmıştır. Kullarının bağışlanmasını ve kurtuluşunu çok arzulayan Rabb'imiz bizlere fırsat anları bahşetmiştir. Cuma geceleri, Cuma namazı saatleri, kandil geceleri, bayram günleri, üç aylar mevsimi ve Ramazan ayı bu fırsat zamanlarıdır. Ramazan ayının gelişini dört gözle bekleyenlerden biri de Bursalı Âşık Yûnus'tur (ö. 843/1438). Allah'ın emri olan orucu tutmaktaki titizliğini ve namazlarını kılmadaki hassasiyetini özellikle vurgulayan Bursalı Âşık Yûnus, Ramazan ayının gelmesini özlediğini ve yollarını gözlediğini şu şiiriyle ifade etmektedir:

Müştak olup özlediğim
Şehr-i Ramazan merhabâ
Bakıp yolun gözlediğim
Şehr-i Ramazan merhabâ
Mâh-ı mübârek merhabâ

Safâ geldin 'izzet ile
Dahi 'azim ni'met ile
Mü'minlere rahmet ile
Şehr-i Ramazan merhabâ
Mâh-ı mübârek merhabâ

Mü'minlerin bayramıdır
On bir ayın sultanıdır
Hakk'ın bize fermanıdır
Şehr-i Ramazan merhabâ
Mâh-ı mübârek merhabâ

Ey şehr-i nüzûl-i sûre
Bâis oldun çok sürûra
Gark eyledin bizi nûra
Şehr-i Ramazan merhabâ
Mâh-ı mübârek merhabâ

"İbadetlerimiz bizlerde muhabbetullahı hâsıl kıldıkça anlamlı hâle gelmektedir. İbadetine güvenip başka önemli hasletlerden uzak kalınmaması gerektiği vurgulanmaktadır."

On bir aylık yoldan gelir
Bir ay bize mihmân olur
Müzniblere gufrân olur
Şehr-i Ramazan merhabâ
Mâh-ı mübârek merhabâ

Derviş Yûnus söyler özden
Kan yaş döker iki gözden
Hoşnut olsun cümlemizden
Şehr-i Ramazân merhabâ
Mâh-ı mübârek merhabâ

> "Âşıklar dünyadan gönüllerini çekip çıkarırlar, kazançlarını helalinden sağlar ve kendi ellerinin emeği ile kazandıklarını yerler. Sadece yemek ve içmekten kesilmek suretiyle tutulan kuru orucun kişiye bir faydası olmaz."

Beş temel üzerine binâ edilen İslâm'ın bu ana temellerinden birisi de hiç şüphesiz oruç ibâdetidir. İman eden mü'minler oruçlarını imsak vaktinden iftar anına kadar hiçbir şey yiyip içmeden ve cinsel ilişkiden uzak kalmak suretiyle nefsine hâkim olmanın mücâdelesini verirlerken, Hak âşıkları oruçlarını aşk tadında icrâ kılarlar.

Ben oruç namâz için süçi içdüm esridüm
Tesbîh-seccâde için dinlerem şeşte kopuz

Yûnus'un bu sözinden sen ma'nî anlarısan
Konya menâresini göresin bir çuvalduz.

diye seslenen Yûnus Emre (ö. 720/1320) içilen şarabı ilâhâ aşkın remzi olarak görmektedir. Buradaki süçi (şarap) üzüm suyundan elde edilen sarhoşluk veren nesne değil, Hak âşıklarının mest oluşlarını ifade eden mânevî anlamdaki coşku hâlidir. Hakk'a âşık olanlar namazlarını, oruçlarını ve ibâdetlerini içtenlikle yerine getirirler. Ne kadar yorucu ve zorlu bir mücadelenin içerisinde olsalar dahi ibâdetlerinden derin bir hoşnutluk duyarlar. Kendilerini icrâ kıldıkları ibâdetlerin ruhuna o kadar çok kaptırırlar ki, hiçbir şey onları ibâdetlerinden alıkoyamaz. İbâdetin zevkine ve şevkine kendilerini candan verenler dindarlıklarını merâsimden ve belirli kuralları yerine getirmekten ibaret görmezler. Yaptıkları ibâdetlerine ve işledikleri sâlih amellere aslâ güvenmezler. İbâdet ve tâatlerini eksik ve kusurlu görürler. İbâdetlerinin çokluğundan değil kusûrundan bahsederler. Her fırsatta duâ ve niyaz makamında olup Hakk'ın lütfuna ne kadar muhtaç olduklarını ve bağışlanma taleplerini her fırsatta dile getirirler. İbâdetlerine bel bağlamadan kusurlarını itiraf ederler. Oruç tutmayanların, namaz kılmayanların, Allah'ın emirlerini dinlemeyenlerin ve doğru yola gitmeyenlerin göğüslerinde iman bulunmaz, diyen Yûnus Emre, aynı zamanda bizlerin oruçlarına ve namazlarına da güvenmememiz gerektiğini dile getirmektedir. Sırf amelimize güvenerek kurtuluşa ereceğimizi düşünmemeliyiz. Bu ifadeleri ile Yûnus bizlere hikmet-i teşrî konusuna vâkıf olmamızı istemektedir. Böylesi bir hâlet-i rûhiyyenin örneğini Yûnus Emre kendisinden bahisle şöyle dile getirmektedir:

Orucuna güvenme namazına dayanma
Cümle tâat tak olur nâz u niyâz içinde

Yûnus Emre, orucu bir riyâzet eğitimi olarak görmektedir. Ramazan ayını bir halvet mevsimi olarak değerlendirmektedir. Orucu; nefsi terbiye etmenin, irâdeye hâkim olmanın, Allah'ın üzerimizdeki nimetlerine şükretmenin, davranışlarımıza, sözlerimize ve duygularımıza dikkat etmenin yolu olarak görmektedir.

Oruç namaz gusül hac âşıklara hicaptır
Âşık anda münezzeh hâssu'l-havâs içinde

Yûnus senin sözlerin nişandır bilenlere
Söyleyeler sözünü devri zaman içinde

diye seslenen Yûnus Emre aslâ ibâdetlerin önemsizliğinden bahsetmemektedir. Bilakis ibâdetlerin amaç değil bir vasıta olduğuna hatırlatmada bulunmaktadır. İbâdetlerimiz bizlerde muhabbetullahı hâsıl kıldıkça anlamlı

hâle gelmektedir. İbâdetine güvenip başka önemli hasletlerden uzak kalınmaması gerektiği vurgulanmaktadır. Âşık olanların bu özel hallerindeki gayenin sırf Allah aşkı ve sevgisi olduğu ifade edilmektedir. Dindarlık, sevginin gücünden gelmektedir. Sâlikin amacı ise örtüleri kaldırmak, Allah'ı bilme ve tanıma noktasına ulaşmaktır.

İftar kokusunu gül kokusuna benzetir ve bizlere iç huzuru elde etmenin yolunu şu şekilde gösterir:

Gündüz olalum sâ'im
Gice olalum kâ'im
Allah diyelüm dâim
Allah görelüm n'eyler

Yûnus Emre, sevenlerine yer yer hatırlatmalarda bulunur. Muhâtaplarını Allah'ın buyruklarını yerine getirmeye şu şekilde davet etmektedir:

Benden ögüt isterisen eydivirem bildigümden
Budur Çalab'un buyrugı tutun oruç kılun namâz

Bir yola varmak dileyen
O yolda yüz tutmak gerek
Maksûda ermek isteyen
Kalbini düzeltmek gerek

Dünyâdan gönlünü çeke
Eli ile arpa eke
Ununa yarı kül kata
Güneşte kurutmak gerek

Aceb anı niye yiye
Nefsi dilerse vermiye
Kaçan kim iftâr eyleye
Üç günde bir etmek gerek

Oldur erenler dirliği
Anlar bilmez ağyârlığı
Onunla bulur erliği
Cevr ü kahır yutmak gerek

Kim kasd ede bu uluya
Yûnus bunu kime diye
Âşıklara gitmek gerek
Şâyet birimiz eyleye

Yûnus Emre bu dizelerinde âşığın mütevâzı bir hayat sürmesi ve halvette riyâzet etmesi gerektiğini söylemektedir. Âşık dünyadan gönlünü çekmeli, eli ile arpa ekip ununa yarı kül katarak güneşte kurutmalı ve nefsi dilerse bu ekmekten üç günde bir yedirerek "iftar" etmelidir. Yûnus'un kanaat, yokluk ve sabrı kasdederek çizdiği bu resim tam bir halvet hâlidir. Âşığın orucundan maksat halvettir.

Âşıklar dünyadan gönüllerini çekip çıkarırlar, kazançlarını helalinden sağlar ve kendi ellerinin emeği ile kazandıklarını yerler. Sadece yemek ve içmekten kesilmek suretiyle tutulan kuru orucun kişiye bir faydası olmaz. Kul Allah'a yaklaşmak için namaz kılar ve oruç tutar. Bütün ibâdetlerde gaye, Allah'ı anmak, kulluğun bilincinde olmaktır.

Yûnus Emre tuttuğumuz oruçların bizlere ahlâkî olgunluk katması gerektiğinden bahsetmektedir. Namazdan kasıt, beden eğitimi olmadığı gibi oruçtan kasıt da aç veya susuz kalmak değildir. Dolayısıyla ibâdetler ile ahlâkî söz ve davranışlarımız arasında güçlü bir bağ bulunmalı, ibâdetlerimiz bizlerin ahlâkına müsbet yönde etki etmelidir. İbâdeti yerine getiren kimse, nefsini kötülüklerden arındırdığı gibi gündelik yaşamında, söz ve davranışlarında güzel ahlâklı bir tutum ortaya koyabilmelidir.

Dipnot

** Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi*

İsminin Elifiyle

Ey yüceler yücesi,
Sevip sevindir bizi.
Geldi gufran gecesi,
Sevip sevindir bizi.

Belki kırıp dökmüşüz,
Boynumuzu bükmüşüz,
Say ki bir çocukmuşuz,
Sevip sevindir bizi.

Tutunarak ipine
Geldik rahmet kapına,
Sığınmışız yapına
Sevip sevindir bizi.

Korku yanar bir yanda,
Ümit çırpınır canda,
N'olur iki cihanda
Sevip sevindir bizi.

İsminin elifiyle
Başlayanı affeyle.
Kulluğun şerefiyle
Sevip sevindir bizi.

Dillerde niyâzımız,
Gönüllerde nazımız,
Kabul eyle azımız,
Sev bizi, sevdir bizi,
Mübârek Ramazan'da
Sevip sevindir bizi.

Bestami YAZGAN

١٤ ٤٢

Ş. Hamideddin TEKTAŞ*

Prof. Dr. Ali Akpınar ile Depremle İlgili Bazı Sorular ve Cevapları

"Deprem hayatın gerçeğidir. Yeryüzünde meydana gelen depremler de öncelikle Yüce Allah'ın şu kâinat için koymuş olduğu yasanın gereğidir."

- Hocam, ülkemiz 'Asrın Felâketi' denilen büyük bir deprem yaşadı, bu konuda ne söylemek istersiniz?

Hepimiz şu dünyada sınavdayız. Bolluk da darlık da sınav sorusudur; sağlık ve hastalık da. Nimetler de âfetler de sınav sorusudur. Sınav sorularını, sınavın zamanını, sınav süresini Yüce Allah belirler. O, dilediğini yapan, yaptıklarından sorgulanmayandır. *"Rabb'in, şüphesiz, her istediğini yapar." "O, yaptığından sorumlu değildir, onlar ise sorumlu tutulacaklardır."* Ama şunu biliriz ki, O'nun her söylediğinde olduğu gibi, her yapıp ettiğinde de sayısız hikmet vardır. Biz, bu hikmetlerin bir kısmını bilebiliriz; bir kısmını bilemeyebiliriz. Hikmetini bilemediğimiz konularda isyan etmeyiz. Belki bir bilen hikmet ehli bulur, sorar ondan öğreniriz, belki de ilerde öğreniriz. Haddimizi biliriz. Zaten bize ilimden çok az bir şey verilmiştir. O'nun rızâsını kazanmak için, O'ndan gelene râzı oluruz. Çünkü O'nun rızâsını kazanmak, O'na râzı olmakla mümkündür. Bu konuda şu âyetler bizim şiârımız olmalıdır:

"Muhakkak sizi biraz korku, biraz açlık ve mallardan, canlardan, ürünlerden biraz eksiltmekle deneriz, sabredenlere müjdele."

"Bu, şükür mü edeceğim yoksa nankörlük mü edeceğim diye beni sınayan Rabb'imin lütfundandır. Şükreden ancak kendisi için şükretmiş olur; fakat nankörlük eden bilsin ki Rabb'im müstağnîdir, kerem sahibidir."

- Deprem hakkında Kur'ân ne söyler?

Bildiğiniz gibi Kur'ân'ın bir sûresinin adı "Zelzele", yani deprem sûresidir. Kur'ân'da depremle ilgili âyetler yer alır. Sözgelimi Hac Sûresi'nin ilk iki âyeti şöyledir:

"Ey insanlar! Rabb'inizden sakının; doğrusu kıyâmet gününün sarsıntısı büyük şeydir. Kıyâmeti gören her emzikli kadın emzirdiğini unutur, her hâmile kadın çocuğunu düşürür. İnsanları sarhoş gibi görürsün oysa sarhoş değildirler, fakat bu sadece Allah'ın azabının çetin

Özgeçmiş

1963 yılında Konya'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Konya'da tamamladı. 1984 de Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesini bitirdi. 1988 de S. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsünde Tefsir ana Bilim Dalında Yüksek Lisans, 1993 de Doktorasını tamamladı.

Yüksek Lisansta Kur'ân'ın Tefsirine Olan İhtiyaç, Doktorada Said b. Cübeyr ve Tefsîr İlmindeki Yeri adlı tezleri hazırladı. 1983-1995 yıllarında Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde çeşitli görevlerde çalıştı.

1989-1993 yılları arasında Avusturya'da bulundu. 1995 tarihinde İnönü Üniversitesi Darende İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü - Tefsîr Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi oldu.

1996 da Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesine geçti. 22. 11. 1999 da Doçent, 2005 de Profesör olan Akpınar, 2009 Nisan'ında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesine geçti, 2011-2014 tarihlerinde Gaziantep Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kurucu Dekanı olarak görev yaptı.

Akpınar, 2014-2018 tarihlerinde Konya İl Müftüsü olarak görev yaptı ve halen Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Öğretim Üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

Kur'ân'ın anlaşılması ve yorumu, halkımızın Kur'ân anlayışı, Kur'ân tercüme teknikleri, Kültür Dünyamızdaki Kur'ân motifleri gibi konular üzerinde çalışmalar yapan Prof. Dr. Akpınar'ın 60'ın üzerinde ulusal ve uluslar arası makalesi, 25 adet yayınlanmış kitabı bulunmaktadır.

olmasındandır." Bu ve benzeri âyetler kıyâmet öncesi meydana gelecek olan depremleri anlatır bize. Bizden önceki bazı toplumların helâki de deprem ile yahut yerin dibine geçirilmek şeklinde olmuştur. Dolayısıyla deprem hayatın gerçeğidir. Yeryüzünde meydana gelen depremler de öncelikle Yüce Allah'ın şu kâinat için koymuş olduğu yasanın gereğidir. İmam Suyûtî, İslâm tarihinde meydana gelmiş büyük depremlerle ilgili müstakil bir kitap yazmış ve yazdığı bu kitapta Hicrî 94-905 yılları arasında yüzden fazla büyük depreme yer vermiştir. Hz. Mûsâ (a.s.)'ın meşhur şu duâsını, kavminin yetmiş seçkin kişisiyle tevbe için çıktığı Tûr Dağı'nda yaşadığı bir deprem esnasında yapmıştır. *"İçimizdeki beyinsizler yüzünden bizi helâk eder misin, Allah'ım/ne olur onlar yüzünden bizi helâk etme Allah'ım. Bu, Senin imtihanından başka bir şey değildir. Onunla dilediğini saptırır, dilediğini de hidâyete erdirirsin. Sen, bizim dostumuzsun. O halde bizi bağışla, merhamet et bize. Sen bağışlayanların en hayırlısısın. Ve bize hem bu dünyada bir iyilik yaz, hem de âhirette. Biz sana döndük."* Demek ki, Hz. Mûsâ Peygamber döneminde de deprem olmuştur. Uhud Dağı üzerinde iken Peygamberimiz de bir depreme yakalanmış ve *"Ey Uhud sâkin ol, şu anda senin üzerinde bir peygamber, bir sıddık ve iki şehit bulunmaktadır."* buyurmuştur. Adâletin yeryüzüne hâkim olduğu ender dönemlerden biri olan Hz. Ömer zamanında da büyük bir deprem olmuştur. Bütün bunlar, depremin hayatın gerçeği olduğunu bize söyler. İyilerin olduğu coğrafyalarda ve onların yaşadıkları zamanda da depremler olmuştur. Genel olarak baktığımızda Kur'ân'da kıssaları anlatılan peygamberlerin hemen hepsinin yaşadığı coğrafyanın deprem kuşağı üzerinde olduğunu görürüz. Burada önemli olan depremle yaşamasını öğrenmek, depreme hazırlıklı olmak, depremde zarar görmemek yahut en az zararla depremi atlatabilmek için tedbirleri almaktır. Bunun yanında yaşanan depremlerin ve aldığımız tedbirlere rağmen yaşadığımız

kayıpları birer sınav sorusu olarak bilmek ve ibretle okuyabilmektir. Yaşanan bütün bu depremler bir yandan bize Yüce Allah'ın erişilmez kudretini hatırlatmalı, O'nun o gücü karşısında ne kadar âciz olduğumuzu bize söylemelidir. Yine şiddeti ne olursa olsun yaşanan depremleri, kıyâmet günü büyük depreminin provası olarak müşâhede etmelidir.

- Depremde kaybettiğimiz canlarımız için neler yapmalıyız?

Elbette öncelikle ve her zaman duâ. Şunu bilelim ki bizim hayat düsturumuz Kur'ân, Fâtiha duâsıyla başlar, pek çok duâ örneklerini bize sunduktan sonra yine Felak ve Nâs duâlarıyla sona erer. Duâ âyetleriyle başlayan, duâ âyetleriyle devam eden ve duâ âyetleriyle son bulan bir kitabımız var. Dolayısıyla biz duâsız kalamayız. Onun için duâ, kerâhat vakti olmayan her zaman yapılabilen ve yapılması gereken bir ibâdet olarak sayılmıştır. Onun için âhirete bizden önce giden o kardeşlerimize duâlar etmeliyiz. Onların hükmî şehitler olduğunu düşünerek onları hayırla anmalı, onlar hakkında hüsn-i şehâdette bulunmalıyız. Varsa onların borçlarını ödemeye gayret etmeli ve onlar adına yapacağımız hayırlarla onları hep hayırla anmalıyız. Onlara duâ ederken, geride kalanlara en güzel sabırlar dilemeliyiz. Âyetlerde belirtildiği üzere, *"Rabb'imiz üzerimize sabır yağdır, kalplerimizi ve ayaklarımızı kaydırma."* duâsını tekrarlamalıyız. Yaralı kardeşlerimizin yaralarını sararken onlara da âcil şifâlar dilemeliyiz. Öte yandan bir daha benzeri âfetlere mâruz kalmamak için duâlar etmeliyiz.

Yüce Rabb'imiz, *"Ey inananlar! Sabır ve namazla yardım dileyin. Allah, muhakkak ki sabredenlerle beraberdir."* buyurur. Demek ki ilâhî yardımı hak edebilmek için başımıza gelenlere sabretmeli, bir de namazlarımızı kılmalıyız. Peygamberimiz (s.a.v.)'in sıkıntılı bir haber aldığında müezzinine, *"Bilal, kalk ezan oku da bizi namazla rahatlat."* buyurması, güneş ve ay tutulması gibi kasvetli zamanlarını namaz ve duâ ile değerlendirmesi, karşılaştığı olumlu olumsuz her olayı duâ fırsatı olarak değerlendirmesi bizim için örnektir. Dolayısıyla Rabb'imize karşı kulluk vazifemiz ve şükür göstergemiz olan namazlarımızı, canımız çekince değil; Allah ve Rasûl'ünün emrettiği vakitlerde zamanında kılmaya gayret etmeliyiz. "Kazâsını yaparım, ilerde kılarım, yakında başlayacağım." gibi şeytânî vesveseleri bir kenara bırakarak "Dem bu demdir.", "Ân bu andır." diyerek hemen başlamalıyız. Namaz ibâdetinin bir mânevî terapi olduğu bilincinde Huzur'da durarak huzuru bulmaya çalışmalıyız. Bu konuda Hz. Ali ne güzel söyler: "Ey insan, senin için dün geçmiştir, bir daha geri gelmez. Yarına çıkacağını ise hiç kimse bilmez. O hâlde dem bu demdir, içerisinde bulunduğun zamanı en güzel şekilde değerlendirmeye bak!"

> "Cenab-ı Allah'ın her söylediğinde olduğu gibi, her yapıp ettiğinde de sayısız hikmet vardır. Biz, bu hikmetlerin bir kısmını bilebiliriz. Bir kısmını bilemeyebiliriz. Hikmetini bilemediğimiz konularda isyan etmeyiz."

Bu konuda Rabb'imiz de bize şu uyarıyı yapar: *"Birine ölüm gelip de; 'Rabb'im! Beni yakın bir süreye kadar ertelesen de sadaka versem, iyilerden olsam.' diyeceği zaman gelmezden önce, size verdiğimiz rızıklardan sarf edin."*

- Kardeşleri olarak, yaralı kardeşlerimizin yaralarını sararken başka neler yapmalıyız?

Bir tarafta fiziken yaralı kardeşlerimiz var, onlara da duâlar etmeliyiz. İmkân buldukça onları ziyâret ederek sabır ve metânet dilemeliyiz. Öte yandan evlerini, işlerini, imkânlarını kaybetmiş olan kardeşlerimizin yanında olmalıyız. Fiilî yardımlarımızı onlardan esirgememeliyiz. Bütün mal varlığı olan kumbarasındaki bütün parasını depremzedelere bağışlayan

> "Rabb'imize karşı kulluk vazifemiz ve şükür göstergemiz olan namazlarımızı, canımız çekince değil; Allah ve Rasûl'ünün emrettiği vakitlerde zamanında kılmaya gayret etmeliyiz."

küçük kardeşlerimizi örnek alarak yardımda cömert ve devamlı olmalıyız. Peygamberimiz buyurur ki:

"Mü'minler, birbirlerini sevmede, birbirlerine acımada ve birbirlerine yardım etmede bir vücûdun organları gibidir. Onlardan biri rahatsız oldu mu, diğer bütün beden uyanık kalma ve uyumada birbirine yardımcı olurlar."

"Kul din kardeşine yardım ettiği sürece, Allah da onun yardımcısıdır."

"Komşusu açken tok yatan kimse gerçek mü'min değildir."

Verirsek azalmayacağını, aksine verdiklerimizin bereket, huzur ve sevap olarak dünya ve âhirette bize döneceğini bilmeliyiz. Bölüşürsek kazanacağımızı, bölünürsek kaybedeceğimizi, unutmamalıyız. Arzu ve emellerimizi kontrol altında tutmalıyız. Çok âcil ve zarûrî olmayan isteklerimizi ertelemeliyiz. İstanbul'da bir caminin adı Sanki Yedim Camii'dir. Bu camiyi yaptıran kişi, çok zengin olmadığı hâlde günlük ihtiyaçlarından kısıp artırarak o camiyi yaptırmaya muvaffak olmuştur. Canı çeken bir şeyi alacakken, "Sanki aldım.", "Sanki yedim."; giyecek bir şey alacağında "Sanki aldım.", "Sanki giydim." diyerek alacağı şeyin ücretini bir kenara bırakmış ve sonuçta biriktirdiği paralarla sözkonusu camiyi yaptırmıştır.

Yine mü'minlerin temel özelliğinin infâk etmek olduğunu, infâkın ise zengin-fakir her mü'minin temel özelliği olduğunu bilmeliyiz. Evet zekât, sadaka-i fıtır, kurban gibi ibâdetler gücü yeten zengin Müslümanların belli zaman aralıklarında yerine getirmeleri gereken ibâdetlerdir. İnfâk ise yarım hurmayı, yarım ekmek bedelini, bir çay parasını vermekten başlayan ve her Müslümanın her zaman yapabileceği bir ibâdettir. Ve infâk bizi cehennem azabından kurtaracak en önemli ibâdetlerdendir.

Kesintisiz sürmesi gereken maddî yardımlarımız yanında mağdur durumdaki kardeşlerimizle sıcak ve samîmî ilgi ve alâkayı da ihmal etmemeliyiz. İnancımıza göre hayatın dünyadan ibâret olmadığını, hayatın dünya ve âhiret bir bütün olduğunu, bizim asıl ve kalıcı haya-

tımızın âhiret yurdu olduğunu hatırlatmalıyız. Kaybettiğimiz canlarımızla orada buluşacağımızı, yarım kalan hayallerimiz ve hasbihallerimizi orada gerçekleştirebileceğimizi sürekli birbirimize telkin etmeliyiz.

- En mübârek ay olan Ramazan'da hayır hasenatta bulunmak daha mı sevaptır?

Elbette. Ramazan ayı, Kur'ân'da ismi geçen tek aydır. O, Kur'ân ayıdır, oruç ayıdır. Bin aydan daha hayırlı olan Kadir gecesini bağrında barındıran bir aydır. Sevap çarpanı çok fazla olan aydır. Dolayısıyla bu ayda yapılan ibâdetlerin sevabı diğer aylara göre daha fazladır, daha katmerlidir. Onun için bizler bu Ramazan'da oruçlarımızı daha fazîletli hâle getirmek, Müslümanlığımızı daha kaliteli hâle getirmek için gayret etmeliyiz. Okuyacağımız Kur'ân'lar, tutacağımız oruçlar, kılacağımız terâvihler infâkla taçlanırsa bu ayın feyiz ve bereketinden âzamî ölçüde istifâde etmiş olacağız. Bir hadiste şöyle buyrulmuştur: *"Ey insanlar! Sizi büyük ve mübârek bir ay gölgeledi. O ay içerisinde bir gece vardır ki, bin aydan hayırlıdır. O, öyle bir aydır ki; Allah, gündüz orucunu farz, gece ibâdetini nâfile kıldı. O ay içerisinde bir hayır işleyen, diğer aylarda bir farz işlemiş gibi olur. O ayda bir farz işleyen, diğer aylarda yetmiş bin farz işlemiş gibi olur. O sabır ayıdır. Sabrın sevabı ise cennettir. O yardımlaşma ayıdır. O ayda mü'minin rızkı bereketlendirilir."*

- Bir ayda on beş bin civarında depremle sarsılan kardeşlerimiz için neler tavsiye edersiniz?

Bir kere kul olarak tedbirlerimizi alacağız. Uzmanların tavsiyelerine uyacağız. Bunun yanında Rabb'imize güvenip dayanacağız. O'nun izni olmadan yaprak bile düşmeyeceğini bileceğiz. O'ndan sakınıp korkarak bütün diğer korkuları yeneceğiz. Abdestli olmaya, namazlarımızı vaktinde kılmaya, her an ölebileceğimizin şuurunda devam edeceğiz. Bol bol Kur'ân okuyacağız. Dilimizden duâları düşürmeyeceğiz. Özellikle şu duâları çokça okumalıyız: Fâtiha

> "Verirsek azalmayacağını, aksine verdiklerimizin bereket, huzur ve sevap olarak dünya ve ahirette bize döneceğini bilmeliyiz. Bölüşürsek kazanacağımızı, bölünürsek kaybedeceğimizi, unutmamalıyız."

Sûresi, Âyet-i Kürsî, İnşirâh Sûresi, Felak-Nâs Sûreleri.

"Hasbünallah ve ni'me'l-vekîl. Ni'me'l-Mevlâ ve ni'me'n-nasîr./Bize Allah yeter, O ne güzel vekil, ne güzel dost ve ne güzel yardımcıdır!"

"Rabbi'şrahlî sadrî ve yessir lî emrî/Rabb'im gönlüme ferahlık ver, işimi kolaylaştır."

"Göklerin, yerin ve büyük Arşın sahibi olan Rabb'im. Biz sana güvenip dayandık. Bizi her türlü belâ ve musîbetten koru. Bize gücümüzün yetmeyeceği şeyleri yükleme. Bizi Senden başkasına muhtaç eyleme. Biz Senden bize gelecek her türlü hayra muhtacız. Yegâne güvencemiz, dayanağımız Sensin. Bizi Sen'den, Sana kulluktan ayırma." Âmîn.

Dipnot

**Öğr. Gör. Ş. Hamideddin TEKTAŞ, Kilis 7 Aralık Üniversitesi*

Depremin Yaralarını Nasıl İyileştirebiliriz?

"Acı ve ıstırapları Allah'tan başka giderecek bir güç yoktur. Dolayısıyla musibetler, dinî ve manevî eğitimin önemli bir aracı olup iman yönünden insanın olgunlaşmasına, karakter ve ahlâkını düzeltmesine vesile olurlar."

Miladî 1256... Anadolu fay hattıyla birleşen ölü deniz fay hattı harekete geçiyor. Başta Antakya, Şam, Mısır, Filistin ve Hicaz Bölgesi olmak üzere bu koca coğrafyada yıkıcı ve tahrip edici büyük bir deprem oluyor. Binlerce can kaybı, mal kaybı ve yaralılar... O günlerde bugünkü kadar deprem fay hatları bilinmediği için herkes meseleye farklı yönlerden yaklaşıyor. Kimileri depremi cezâ, kimileri ikaz ve kimileri de imtihan olarak değerlendiriyor. İbn Kesîr, İbnü'l-Esîr ve Mutahhar Makdisî'nin kitaplarına bakıldığı zaman bu büyük depremin ayrıntıları okunabilir.

Miladî 1261 yılında vefat etmiş olan sultanü'l-ulemâdan İzzeddin b. Abdüsselâm Müslüman toplumlar üzerinde hem o günün deprem etkisi oluşturan siyâsî olaylarına ve hem de doğal âfetlerine tanıklık ediyor. Şam'da doğan İzzeddin b. Abdüsselâm, Kâhire'de vefat ediyor. İslâmî ilimler alanında birçok eseri olan müellifin yaklaşık on kadar da Akâid ve Kelâm alanında kitabı var. İşte yaşadığı dönemde siyâsî ve doğal depremlerin bunalttığı halkı teskin ve tesellî etmek, bir nebze de olsa onların acılarını dindirmek için el-Fitenü ve'l-Belâyâ ve'l-Mihanü ve'r-Razâyâ adlı eserini yazıyor. Bu risâlede mü'min insan ve mü'min toplumun başına gelen musîbetlerdeki sır ve hikmetler ile mânevî faydalar ele alınıp yorumlanıyor. Bu risâlenin ana konusu, kötülük problemidir. Müellif kötülük problemini, evrenin küllî düzeninde hikmetini tam kavrayamadığımız nice sır ve hikmetlerinin olduğunu Kur'ân'a dayalı delillerle on yedi maddede özetliyor.

el-Fitenü ve'l-Belâyâ ve'l-Mihanü ve'r-Razâyâ adlı bu risâleden yararlanmak suretiyle asrın felâketini yaşadığımız bugünlerde deprem acılarını iyileştirmek ve müellifin musîbetlere hikmet açısından nasıl baktığını ortaya koymaya çalışacağız. Ben inanıyorum ki, âfet ve kriz durumlarında mânevî danışmanlık ve rehberlik yapmada, depremzedelerde ortaya çıkan derin travmayı tedavi etmede İzzeddin b. Abdüsselâm'ın görüşleri yararlı olacaktır. Başta

> "Dünyadaki doğal afetlerin yol açtığı acı ve ıstıraplar da insanların daha büyük iyiliklere ulaşmaları açısından gerekli olan kılık değiştirmiş iyilikler gibidir."

depremler olmak üzere tabiat olayları (fırtına, sel, gibi âfetler, güneş ve ay tutulmaları, mevsimlerin oluşumu, gece ve gündüzün meydana gelmesi), kıyâmetin kopması, bir insanın anne ve babasını, akrabasını, coğrafyasını, dilini ve ırkını, cinsiyet ve ecelini, rızkını seçememesi gibi durumlar ızdırârî irâde kapsamına girer. İnsan bu alanlarda sadece tedbir almakla mükelleftir, mutlak takdir yetkisi Yüce Allah'a aittir. Kaldı ki, doğaya hâkim olan kurallar sistemi değişmez, ancak doğadaki biz insanların bu olaylara karşı tedbir bağlamında davranışları değişebilir. Deprem Allah'ın takdiri, ancak tedbir almak da biz insanların görevidir.

İnsanın Başına Gelen Çilelerin Hikmeti

İnsan hayatı tek düze bir hayat değildir; inişleri ve çıkışları olan bir hayattır. Bu bağlamda şer ya da musîbet dediğimiz birçok olaylarla kuşatılmıştır. Esas olan bu ıstırap ve sıkıntıları nasıl dindirebilir ve iyileştirebiliriz? Bunlar da imtihanın bir parçasıdır. Miladî 13. yüzyılda yaşamış ve kendisine sultanü'l-ulemâ ünvanı verilen İzzeddin b. Abdüsselâm, kötülüğün ve musîbetlerin varlığını eğitim psikolojisi açısından değerlendirir. Ona göre, belâ ve musîbetlerin insanların farklı konumlarına ve kapasitelerine çeşitli faydaları vardır. Hayır ve lezzetlerin hepsi iyi olmadığı gibi, acı ve ıstırapların hepsi de kötü değildir. Nimetlerin ve felâketlerin tamâmı, insanları ibret almaya ve tefekküre davet etmesi yönüyle maslahat türündendir.[1] İnsan, acılar ve ıstıraplar karşısında eğitilir. Böylece insan, Allah'ın otoritesinin enginliğini kavramakla birlikte, O'nun kulu olduğunu idrak eder; belâ ve musîbetler karşısında O'ndan yardım isteyerek O'na sığınır. Çünkü acı ve ıstırapları Allah'tan başka giderecek bir güç yoktur.[2] Dolayısıyla musîbetler, dinî ve mânevî eğitimin önemli bir aracı olup iman yönünden insanın olgunlaşmasına, karakter ve ahlâkını düzeltmesine vesîle olurlar.

Kötülük problemine bir imtihan vasıtası olarak yaklaşan İzzeddin b. Abdüsselâm, sabır ve duâ ile Allah'tan yardım istememiz gerektiği üzerinde durur. Ona göre musîbetler insanda hilm duygusunu pekiştirir.[3] Arapçada hilm, öfke

anında kişinin güçlü olmakla birlikte teennî ile hareket ederek nefsini gerektiği yerde kontrol altına alması ve doğru bir şekilde yönetmesidir. Bu bağlamda hilm, cehlin karşıtıdır.[4] Cehil ise, sabırsız kişinin sorumsuz davranışının bir vasfı olduğundan, hilm, öfke patlamasını dizginleyebilen insanın ahlâkıdır.[5] İzzeddin b. Abdüsselâm, hilmin mertebelerinin musîbetlerin büyük ve küçük oluşuna göre de insan hayatında farklı şekillerde tezâhür edeceğine inanır.[6]

Her kötülüğün zımnında bir iyilik olabilir. Acı ve ıstıraplar, nihâî iyiliğimiz için tahammül etmemiz gereken tedaviler gibidir. Dünyadaki doğal âfetlerin yol açtığı acı ve ıstıraplar da insanların daha büyük iyiliklere ulaşmaları açısından gerekli olan kılık değiştirmiş iyilikler gibidir. Dolayısıyla insanın başına gelen bu musîbetlerin ve çilelerin en önemli hikmetlerinden bir diğeri de başkalarını affetmenin ve onlara merhametle muâmele etmenin erdem olduğunu öğrenmektir. Ancak bunu acılarla eğitilebilenler anlar.[7] Kur'ân sürekli insanları affedici olmaya teşvik eder; *"Onlar insanları affederler."*[8] *"Kim bağışlar ve barışı sağlarsa onun mükâfatı Allah'a aittir."*[9]

> "Felaketler, ibret verici olaylardır. Kendilerine âfet isabet etmeyenler, isabet etmediği için, isabet edenler de daha büyük âfetlere uğramadıkları için hâllerine çok şükretmelidirler."

İnsanın başına gelen çilelerin bir diğer hikmeti de insandaki nankörlük duygusunu terbiye etmek suretiyle şükretme alışkanlığını vicdanlara yerleştirmektir. Çünkü felâketler, ibret verici olaylardır. Kendilerine âfet isabet etmeyenler, isabet etmediği için, isabet edenler de daha büyük âfetlere uğramadıkları için hâllerine çok şükretmelidirler. İnsanda en güzel şükür fiillerle Allah'ı senâ etmektir. Hamd ise, Allah'ı sadece esmâ ve sıfatlarıyla övmektir.[10]

Diğer açıdan, Kur'ân'da insanın yaratılış gayesi olarak imtihan edilmesi üzerine sıkça vurgu yapılır.[11] İmtihan kavramının karşılığı olarak da daha çok "fitne" sözcüğü kullanılır. Fitne kelimesi, lügatte; bir şeyin cevherini posasından ayır-

"Felaketlerle, sadece onlara maruz kalanlar değil, takınacakları tutumların belirlenmesi açısından diğer insanlar da imtihan edilmektedir.

mak için ateşle muâmeleye tâbi tutmak, içindeki yabancı maddeleri ayırabilmek için altını eritmek anlamına gelir.[12] İşte belâ da insanın özünü, kötü ahlâkî düşünce ve davranışlardan ayırıp çıkardığı, günah ve hatâlardan arındırdığı için fitne olarak adlandırılmıştır. Şüphesiz, insan hayatında öyle felâketler vardır ki, nice kötülükleri engeller. Özellikle kibir, gurur gibi gizli hastalıkları tedavi eder.[13] Bunun anlamı, belâların, günahlar karşısında insanlara uyanıklık ve disiplin alışkanlığı kazandırmasıdır.

İzzeddin b. Abdüsselâm'a göre musîbetlerle denenme ve eğitilmenin sosyolojik bir boyutu da vardır. Felâketlerle, sadece onlara maruz kalanlar değil, takınacakları tutumların belirlenmesi açısından diğer insanlar da imtihan edilmektedir. Musîbetlerin toplumsal hikmetlerinin en başta geleni ise, toplumları birbirine yaklaştırmasıdır.[14] Buna göre, karşılaşılan acı ve felâketlerin yardımıyla insanlar birbirlerinin acılarını ve duygularını paylaşarak olgunlaşırlar. Böylesi felâketli günler, toplumlarda iman ve tarih bilincini yükseltmekle kalmaz, medeniyet ve varoluş köklerine dönmelerini ilham eder.

İzzeddin b. Abdüsselâm, bir yerde, kötülük ve iyiliğin bizce sır olan bir yanının da var olabileceğine dikkatlerimizi çeker. Nice kötülük olarak görülen olaylarda bizim bilemediğimiz bir sır perdesinin olduğunu vurgulayarak[15] bu konuda şu âyetleri delil olarak sunar: *"Olur ki siz bir şeyden hoşlanmazsınız, hâlbuki hakkınızda o bir hayırdır ve olur ki bir şeyi seversiniz, hâlbuki hakkınızda o bir kötülüktür..."*[16] *"Şayet kendilerinden (kadınlardan) hoşlanmadınızsa, olabilir ki siz bir şeyden hoşlanmazsınız da Allah onda birçok hayırlar takdir etmiş bulunur."*[17] *"Haberiniz olsun ki ifk ile gelenler içinizden bir takımdır; onu hakkınızda bir şer sanmayın, belki o hakkınızda bir hayırdır."*[18] Öyleyse insana düşen sorumluluk, hayır ve şerrin Allah tarafından yaratıldığına inanmakla beraber, şer olarak nitelendirilen fiillerden uzaklaşarak kendimizi hayra adamaktır.

Sonuç olarak, deprem bir kaderdir ve Yüce Allah'ın takdiridir. İnsana düşen görev tedbir almaktır. Kader deyip de tedbiri ve sorumluluğu terk ederek cebriyeci bir akîdeye gitmek bize yakışmaz. Görüşlerinden de anladığımız kadarıyla İzzeddin b. Abdüsselâm mü'minin hayatında her zaman iyiliklerin yaşandığı gibi bin bir türlü çilelerin yaşanabileceğini dile getirmiş, bu çilelerin zaman içerisinde mü'minin hayatında ahlâkî gelişmelere yol açabileceğini verdiği örneklerle açıklamıştır. O, musîbetlere ahlâkî ve metafizikî açıdan yaklaşmıştır. Olayın insana bakan cihetiyle, belâ ve musîbetler karşısında insanın Yüce Allah'tan yardım isteyerek O'na sığınması gerektiğini tavsiye etmiştir. Çünkü acı ve ıstırapları Allah'tan başka dindirecek ve giderecek bir başka güç yoktur.

Dipnot

**Prof. Dr. Ramazan ALTINTAŞ, Selçuk Üniversitesi*

1. Bkz. İzzeddin b. Abdüsselâm, el-Fitenü ve'l-Belâyâ ve'l-Mihanü ve'r-Razâyâ, (tahk. Iyâd Hâlid et-Tabbâ'), Dımaşk, 1992, s. 9.
2. İzzeddin b. Abdüsselâm, a.g.e., s. 10.
3. Bkz. İzzeddin b. Abdüsselam, el-Fitenü ve'l-Belâyâ, s. 10.
4. Bkz. Râgıb el-İsfehânî, el-Müfredât fî Garîbi'l-Kur'an, İstanbul: Kahraman Yayınları, 1968, s. 338.
5. Krş. 11/Hud, 75; 37/Saffât, 101.
6. Bkz. İzzeddin b. Abdüsselâm, a.g.e., s. 11.
7. İzzeddin b. Abdüsselâm, a.g.e., s. 11-12.
8. Bkz. 3/Âl-i İmrân, 137.
9. Bkz. 42/Şûrâ, 40.
10. Bkz. İzzeddin b. Abdüsselâm, el-Fitenü ve'l-Belâyâ, s. 13-14.
11. Bkz. Enfal 8/28; Tegâbün 64/15
12. Bkz. İsfehânî, a.g.e., s. 559.
13. İzzeddin b. Abdüsselâm, a.g.e., s. 14.
14. Bkz. İzzeddin b. Abdüsselâm, a.g.e., s. 14-15.
15. Bkz. İzzeddin b. Abdüsselâm, a.g.e., s. 14-15.
16. 2/Bakara, 216.
17. 4/Nisâ, 19.
18. 24/Nûr, 11.

Ramazan Geldi

Bin dört yüz senedir artan bir hızla,
On bir aya gerçek bir sultan geldi...
Kur'ân ikliminde namaz-niyazla,
Sayfalara sığmaz bir destan geldi...

Sabırlı ol dostum, gafletten uyan,
Sınıfını geçer, düstûra uyan,
Karnımızı, gönlümüzü aç koyan,
İmtihan içinde, imtihan geldi...

Celil, rahmet deryasına dalalım,
Bu yarıştan pâyemizi alalım,
Allâh'ım lutfuna lâyık olalım,
Çok şükür yeni bir Ramazan geldi..

Halil GÖKKAYA

Aşk Kâfilesinde Kalıp Rahmet ve Affa Mazhar Olmak

Bu âciz kulunu kâfile-i aşkdan cüdâ kılma
Bakıp noksânıma rahmınla et afv u atâ yâ Rab

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (k.s.)

Tasavvuf tarihi boyunca bütün mutasavvıflar eserlerinde aşk ve muhabbetten söz etmişlerdir. Aslında esas gayeleri, kalbin bir eylemi olan, tevhîdi/birliği yaşayarak öğrenmek ve etrafındakilere tavsiye etmek olmuştur. Muhabbet tevhîdin pratiğe dönüşmüş halidir. Çünkü muhabbetin kemal noktasında bir seven, bir de sevilen bulunmaktadır. Bu noktada ikilik birliğe intikal eder. Böylece tevhîdin temelinin aşk olduğu karşımıza çıkar. Hulûsi Efendi Hazretleri şöyle buyurur:

İkilik birlik oldu, gönüller dirlik oldu
Aşk oldu enîsimiz, dost oldu celîsimiz

Sevgi Yolunda İlerleyen Aşk Kâfilesi

İlk dönem sûfîlerinde muhabbet genel olarak "Hakk'a meyletmek, onun emrine uyup, takdirine râzı olmak, onun hoşnutluğunu kazanmak için her türlü belâ ve cefâya gönül huzuruyla katlanmak" şeklinde anlaşılmıştır. Çünkü sevilmeye en lâyık olan Hak'tır. Tasavvuf tarihinde adı ilâhî aşkla anılan meşhur zâhitlerden Râbiatü'l-Adeviyye'nin şu şiiri, sûfîlerin muhabbetullahı bu yönden ele alışlarını gösteren veciz bir örnektir:

"Seni iki sevgi ile seviyorum. Biri benim sevdam, diğeri senin sevilmeye lâyık oluşun Sana olan sevgim senden başka her şeyi bırakıp sadece seni zikretmeme sebep oldu Senin sevilmeye lâyık oluşun, seni görmedikçe kâinâtı görememe durumuna getirdi beni. Ne o ne de bu sevgiden dolayı övülecek bir yönüm yok benim. Hem o hem de bu sevgiden dolayı övülmeye lâyık olan sadece sensin." Hulûsi Efendi Hazretleri de sevgi yolunda birliğin sembolü olan aşk kâfilesinden ayrılmamayı dillendiriyor:

Bu âciz kulunu kâfile-i aşkdan cüdâ kılma
Bakıp noksânıma rahmınla et afv u atâ yâ Rab

(Yâ Rab! Bu güçsüz kulunu aşk kervanından ayırma. Noksanımı görüp merhametinle affet, bağışla.)

Eskiden insanların tek başına yolculuk yapması tehlikeli ve zordu. Onun için kâfileler ve kervanlar hâlinde hareket edilirdi. Şiirde bu toplu hareket etmenin en güzel örneği sevgiliye giden yolda aşk kâfilesinin içinde olmak büyük bir nimet olarak zikredilmiştir. Zaten tasavvuf yolunda hedefe varabilmek için birbirine gönülden bağlı, aynı istikâmette yürüyen gönüllerin birlikteliği, muhabbet kâfilesini teşkil etmektedir. Kâfileden ayrılmak, yolcunun tek başına kalıp tehlikelere düşmesi olarak nitelenebileceği gibi ulaşılacak nihâî hedefe varamayış olarak da görülür.

"Muhabbet genel olarak 'Hakk'a meyletmek, onun emrine uyup, takdirine razı olmak, onun hoşnutluğunu kazanmak için her türlü bela ve cefaya gönül huzuruyla katlanmak' şeklinde tanımlanmıştır."

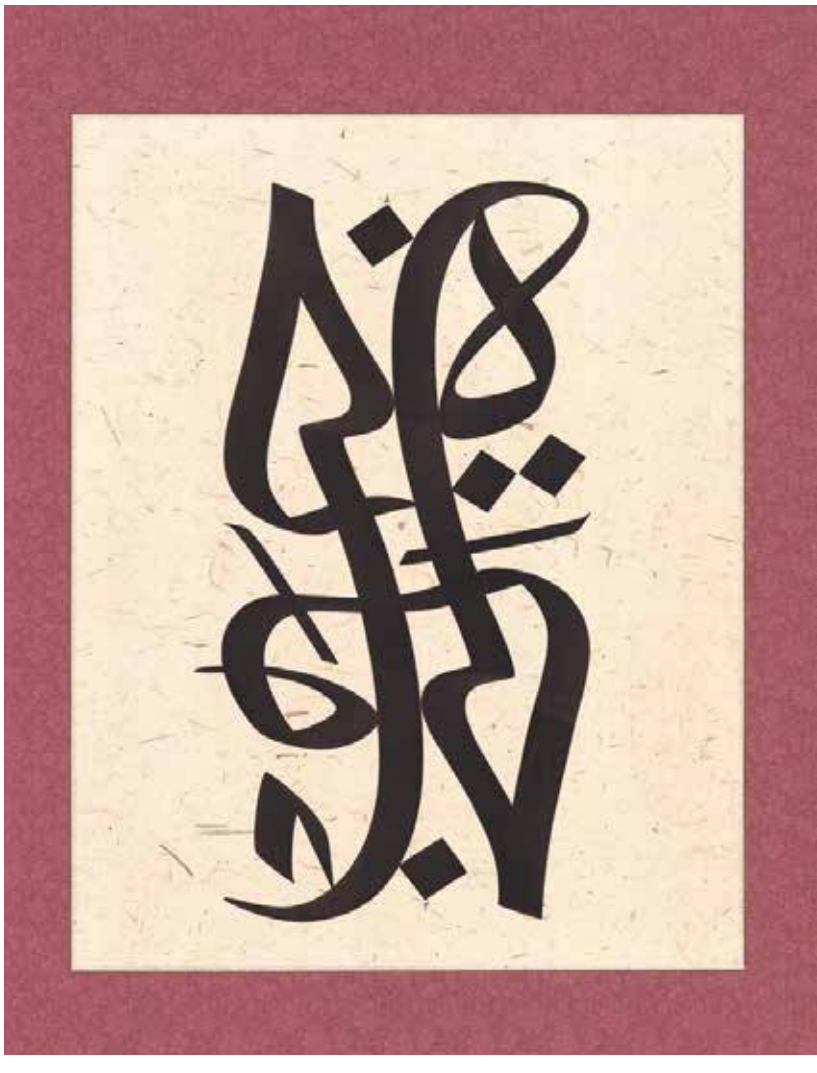

> "Hak yolunun yolcusu olan derviş yokluk makamına talip olan âşıklardandır. En önemli özellikleri şirkten kurtularak doğrulukla, iyilikle, aşk ve irfanla Hakk'a vuslat etmeleridir."

Hak yolunun yolcusu olan derviş, yokluk makamına tâlip olan âşıklardandır. En önemli özellikleri şirkten kurtularak doğrulukla, iyilikle, aşk ve irfanla Hakk'a vuslat etmeleridir. Kendine dervişlik bağışlananın kalbi sahtelikten kurtulur, temizlenir, cilâlanır ve gümüş gibi parlak hale gelir. Bu yolda dervişin sermâyesi sabır, kanaat ve miskinlik; hâli sıdk, tevbe ve zikirdir. Derviş ilâhî aşk ile yanıp yok olur. Celâl terbiyesiyle saflaşıp Hakk'ın Kur'an-ı Kerim'de billurlaştırdığı ve hedef olarak gösterdiği insandır.

Aşktan söz edilen her yerde ise mutlaka mâşûktan da bahsedilmiştir. Aşk muhâtabına, yani mâşûka göre, mecâzî, beşerî, ilâhî, hakîkî gibi isimler almaktadır. "Aşk-ı hakîkî", "mutlak aşk", "aşk-ı ilâhî" adlarıyla ise hep Allah aşkı kastedilmiştir. Zira âşıkın bütün merhalelerden geçerek sonunda ulaşacağı gerçek aşk budur. Hak âşıkı, mâşûkunda yok olmuş, pervânenin ateşte yanarak ateş olması gibi birliği tatmıştır.

Yüce Allah'ın Yeryüzüne Rahmet Tecellîleri

İnsan, yeryüzünde Allah'ın halîfesidir. Allah'ın halîfesi olma, bir takım sorumlulukları beraberinde getirdiği gibi, Allah'ın isim ve sıfatlarının insan üzerinde tecellî etmesi anlamına da gelmektedir. Yüce Allah'ın yeryüzüne rahmet tecellîsi yönüyle en önemli isimleri Rahmân ve Rahîm ism-i şerifleridir. Şefkat ve merhamet de "Bismillâhirrahmânirrahîm" ifadesinde yerini bulan Cenâb-ı Hakk'ın bu ism-i şeriflerinin bir tecellîsidir. Bu anlamda şefkat ve merhametin kaynağı Yüce Allah'tır. Nitekim Ebû Hureyre (r.a.)'nin rivâyet ettiği şu hadîs-i şerifte, bu durum açık bir şekilde dile getirilmektedir: *"Allah rahmeti yüz parçaya ayırdı, doksan dokuz parçasını yanında tuttu, bir parçasını ise yeryüzüne indirdi. İşte bu bir parça (rahmet) sayesinde bütün mahlûklar birbirlerine merhametli davranırlar. Hatta kısrak, (yavrusunu emzirirken) basıp da ona zarar verme korkusuyla ayağını (bu rahmetin eseriyle) kaldırır."*

Rasûlullah bir gün ashâbıyla birlikte otururken elinde üzeri sarılı bir şey bulunan bir adam gelir ve Peygamber Efendimiz'e şöyle der:

- Ey Allah'ın Rasûlü seni görünce buraya geldim. Gelirken bir ağaç kümesinin yanına uğradım. Orada bir kuşun yavrularının seslerini işittim de hemen onları alıp elbisemin arasına sardım. Derken anneleri gelip başımın üzerinde dönmeye başladı. Neticede ben yavrularının üzerini açtım, anne kuş gelip onların üzerine kondu. Ben tekrar üzerlerini örttüm. Şimdi onlar işte burada benimle beraberdir. Nebiyy-i Muhterem:

"Onları hemen bırak!" diye emretti. Adam da bıraktı. Ama anneleri yavrularını terk etmedi. Bunun üzerine Fahr-i Kâinât ashâbına sordu:

"Şu annenin yavrularına şefkatine hayret ediyorsunuz değil mi?" Ashap:

"Evet, yâ Rasûlallah." dediler. Bunun üzerine Peygamberimiz:

"Beni hak ile gönderen Zât-ı Zülcelâl'e yemin olsun ki, Allah'ın kullarına karşı rahmeti, şu anne kuşun yavrularına karşı taşıdığı şefkatten daha fazladır. Onları götür, aldığın yere koy, anneleri de beraber olsun." buyurdu. Adam da onları tekrar geri götürdü.

Merhamet Peygamberi Allah Rasûlü (s.a.v.)'nün hayatından bir kesit:

Bir yolculuktan dönülüyordu. Mola verilmiş, bir kadın da ateş yakarak hazırlık yapmaya başlamıştı. Ateşin alevleri yükselince kadın koşuşturan çocuğunun ateşe düşmesinden korktuğu için hemen onu bağrına bastı ve ateşe düşmesi halindeki dehşeti de tasavvur ederek buna gönlünün dayanamayacağını hayal edip orada bulunan Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'e dönerek sordu:

– Sen Allah'ın peygamberisin değil mi? Peygamberimiz (s.a.v.) de;

– *Hiç şüphen olmasın*, buyurdu.

Bunun üzerine kadın şöyle dedi:

– Allah'ın kullarına merhameti bir ananın yavrusuna olan merhametinden daha çok değil mi?

Peygamber Efendimiz (s.a.v.):

– *Hiç şüphen olmasın öyledir*, buyurunca kadın:

– Öyle ise bir ana yavrusunu ateşe atmaz, diye sızlandı.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in gözleri yaşardı da buyurdu ki:

– *Yüce Allah (c.c.) ancak kendisine isyan edenleri ateşe atar. Müstahak olmayanları asla!..*

Allah'ın yüce merhameti gibi âhirette günahkâr mü'minleri affetmesi de bir lütf-ı ilâhî, rahmet-i ilâhî, afv-ı ilâhîdir. Günahlar, ya insan hayatta iken affedilmiş olur veya âhirette affedilir. Allah'ın günahkârları, onlar daha dünya hayatını sürdürürken affetmesi, tevbe, istiğfâr, ibâdet ve iyilikler, dünyevî musîbetler ve dünyada cezâ çekme gibi sebeplerle olmaktadır. Allah'ın âhirette günahkâr mü'minleri affetmesini, sebepsiz ve sebepli olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Çünkü hadislerde, Allah'ın kıyâmet gününde, birçok günah işleyen bazı Müslümanları herhangi bir sebep olmaksızın affettiği bildirilmektedir. Mesela, Hz. Peygamber (s.a.v.) bir hadislerinde; *"Kıyâmet gününde bazı Müslümanlar dağlar kadar günahlarla gelirler, fakat Allah onların bu günahlarını affeder."*

> "Allah'ın halifesi olma, bir takım sorumlulukları beraberinde getirdiği gibi, Allah'ın isim ve sıfatlarının insan üzerinde tecellî etmesi anlamına da gelmektedir."

buyurur. İmam Şâfiî bu hadisin, Müslümanlara en çok ümit veren hadis olduğunu söylemiştir. Allah, kullarının günahları ne kadar çok olursa olsun, dilerse onları bağışlar. Kıyâmet günü Allah'ın affı ve bağışı sadece mü'minlere yönelik olacaktır. Dolayısıyla günahlarının çok olması, mü'min için ümitsizlik sebebi olmamalıdır. Hadislere göre günah işleyen insan, tevbe ve istiğfâr etmek, namaz, oruç gibi ibâdetler de dâhil olmak üzere her türlü iyiliği yaparak, yani kendi çabasına bağlı olarak o daha dünyada iken affedilebilir. Bunları yapmayan mü'min ise işlediği günahlardan, kendi güç ve iradesini aşan yollarla da affedilebilir.

Hz. Âdem'in Tevbesi

Yeryüzü imtihanında bütün saydığımız nimetlere rağmen hatâ, yanlış, isyan ve inkâr ile günahkâr olan insanı tevbe ile temizleyen Allah kuluna karşı af ve merhametini göstermiştir.

"Ey iman edenler! Samîmî bir tevbe ile Allah'a dönün. Umulur ki Rabb'iniz sizin kötülüklerinizi örter."

Hz. Âdem yasak ağaçtan yiyip cennetten çıkarılınca pişman olup ağlayıp af dilemiş, tevbe etmiş, merhamete kavuşmuştur.

Vehb şöyle demiştir: "Hz. Âdem'in ağlaması çoğalınca Allah şöyle demesini emretti: 'Senden başka ilâh yoktur. Seni hamdinle tesbîh ederim. Ben bir kötülük işledim, nefsime zulmettim, beni bağışla. Sen bağışlayanların en hayırlısısın. Tevbemi kabul eyle. Çünkü sen tevbeleri çok kabul edensin."

İbn Abbâs (r.anhümâ) şöyle demiştir: "İşte

bu kelimeler, Âdem'in Rabb'inden ilhâm yoluyla aldığı kelimelerdir."

Ömer b. Hattâb (r.a.)'dan Rasûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

"Âdem (a.s.) hatâsını itiraf ettiği vakit; 'Ey Rabb'im, Muhammed (s.a.v.)'in hakkı için beni affetmeni dilerim." dedi. Bunun üzerine Allahu Teâlâ:

"Ey Âdem, sen Muhammed'i nereden biliyorsun? Henüz ben onu yaratmadım." buyurdu. Âdem (a.s.):

"Beni (kudret) elinle yaratıp, bana ruhundan üflediğinde başımı kaldırdım arş-ı âlânın sütunlarında; 'Allah'tan başka ilah yoktur, Muhammed O'nun Rasûl'üdür.' diye yazılı olduğunu gördüm. Ben bilirim ki, sen isminin yanına ancak yarattıklarından sana en sevimli olanını yazarsın." diye cevap verdi. Allahu Teâlâ:

"Doğru söyledin ey Âdem! Muhammed, yarattıklarım içinde bana en sevimli olandır. Artık seni bağışladım. Muhammed olmasaydı seni yaratmazdım buyurdu."

Makbul Tevbe Edenler

Behâeddîn Buhârî Hazretleri, kendisine karşı edepsizlik yapan birine kızmayıp, tebessümle karşıladı. Fakat edepsizlik yapan kimse büyük bir derde düşüp, helâk olacak hâle geldi. Hatâsını anlayıp tövbe etti. Behâeddîn Buhârî Hazretleri bir ara o adamın evinin önünden geçerken, içeri girip hâlini sordu. "Allahu Teâlâ şifâ vericidir, korkma iyileşirsin." dedi. O kimse bu söz üzerine kalkıp; "Efendim, size karşı edepsizlik ettim, hatırınızı incittim, beni affediniz." dedi. Bunun üzerine Behâeddîn Buhârî Hazretleri buyurdu ki; "Kalbimiz o zaman incindi. Fakat şu anda gönül aynası tertemiz. İyi bil ki, mürşidlerin, yol göstericilerin kılıcı, kınından çıkmış yalın bir kılıçtır. Ama mürşid merhamet sâhibidir. Kimseye kılıç vurmaz. İnsanlardan belâsını arayanlar gelip kendilerini o kılıca vururlar." Bu konuda Hulûsi Efendi Hazretleri de şöyle buyurur:

Seyf-i meslûl-i ilâhîdir ehlullah

Her umurunda muînidir Allah

Sultan II. Murad Han vefatından önce bir gün gezmeye çıkmıştı. Bir köprü başında bir dervişe rastladı. Selâm verdi. Derviş yaklaşıp; "Hey padişahım! Tevbeye niyetlen, çünkü vâden yakındır!" dedi. Padişah, dervişe teşekkür edip duâlarda bulundu. Kendisine ölümü hatırlatanı çok sever, Allahu Teâlâ'nın rızâsı için yapılan nasîhatleri can kulağı ile dinlerdi. Yanında bulunan İshak Bey'e dervişi sordu. Emir Sultan'ın müridlerinden olduğunu söyledi. Emir Sultan'ın adını duyan padişah da, "Bunda bir hikmet var." dedi ve tevbe-i nasûh etti. Yanındaki bey ve paşalara dönüp, "Yarın mahşer gününde şâhit olun. İşte bütün günahlarıma tevbe ediyorum." dedi. Dervişe izzet ve ikramda bulundu. Sonra geri dönüp sarayına gitti. Daha kapıdan girerken başına bir ağrı düşüp hastalandı. Her Müslüman gibi hazırladığı vasiyetnâmeyi çıkardı. Veziri Çandarlı'ya verdi. Vasiyetnâmesinde, kendisinden sonra oğlu Mehmed'in Sultan, Çandarlı'nın da vezir olmasını arzu ediyordu. Vefat edince Bursa'ya götürülmesini ve orada medfûn bulunan büyük oğlu Alâaddin Ali'nin yanına defnedilmesini istedi: "Vücudumu doğrudan toprağa gömün. Cenâb-ı Hakk'ın rahmeti, yağmuru üstüme yağsın. Hükümdarlar gibi üstüme kubbe yapmayın. Mezarımın çevresinde Kur'an-ı Kerim okuyanların oturması için yerler yapsanız yeter. Cuma günü defnolunmak arzumdur." dedi. Vezirlerini şahit tutup her birine imzalandı. Üç gün hasta yattıktan sonra Hakk'ın rahmetine kavuştu.

Dipnot

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Oğuzhan AYDIN

Tasavvuf Yolunda Nasip Arayan Veli

Eşrefoğlu Rûmî

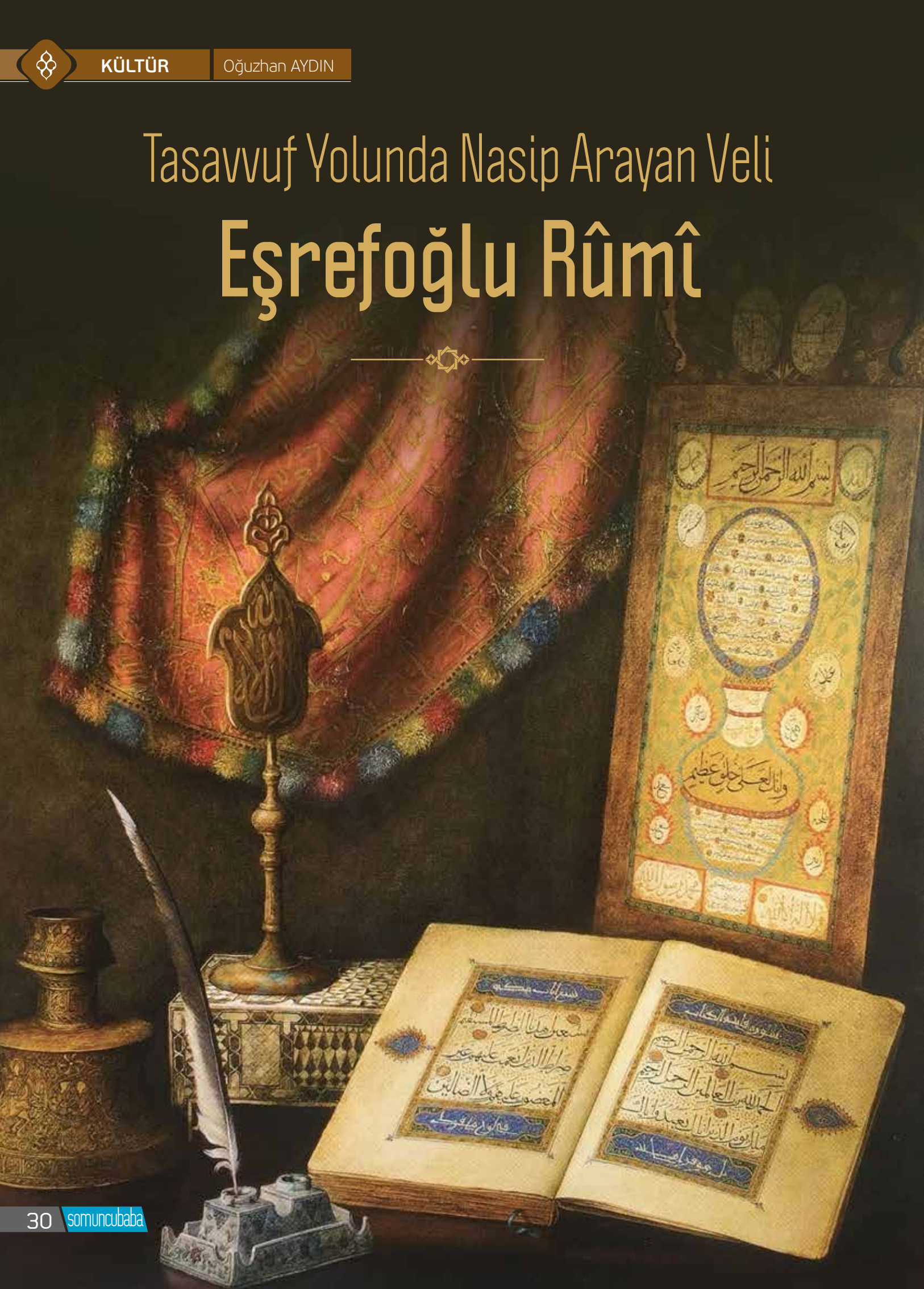

Adı Abdullah'tır. Babası Eşref'in adıyla şöhrete ulaşmıştır. Babası, Mısır'dan İznik'e göçmüştür. Eşrefoğlu Rumî İznik'te doğar. Doğum tarihi belli değildir. Hicrî 889 (m.1484) yılında İznik'te vefat etmiştir. Türbesi İznik'tedir. Eşrefoğlu Rumî diye bilinir.

Eşrefoğlu Rumî ve ailesinin Hz. Muhammed (s.a.v.)'in soyundan geldiği ve Seyyid olduğu rivayet edilir. Bu bakımdan kaynaklarda babasının ismi genelde Seyyid Ahmedü'l- Mısrî olarak geçer.

Eşrefoğlu ilk eğitimini İznik'te yapmıştır. Gençliğinden itibaren daha ziyade tasavvufa yönelmiş olması, tasavvufa da ziyadesiyle önem verdiğine kanıttır. Eşrefoğlu Rumî, önce İznik'te bulunan medreselerde çeşitli âlimlerden ders alır. Zamanın zahirî ilimlerinde üstün başarılar elde ettiği bu şekilde malumdur. Sonra Bursa'ya giderek Padişah Çelebi Mehmet'in medresesine girmiştir. Burada tefsir, hadis ve fıkıh ilimleri üzerinde söz sahibi olan âlimler derecesine yükselir. Buradan mezun olunca, Bursa'da müderrislik yapan hocası büyük âlim Alâeddin Ali Hazretleri'nin yardımcısı olmuştur. Bazı kaynaklar ve Mecdi'nin Şakayık Tercümesine göre Alâeddin Ali'ye yardımcılık yapmadığı aksine ondan daha bilgili olduğu için yardımcısı olmamıştır.

Orta yaşlarında, bazı söylentilere göre 40 yaşlarındayken, ilim eğitimini sonlandırır ve dönemin ünlü fakihlerinden birinin yanında çalışmaya başlar. Buna rağmen tüm bu zaman boyunca tasavvufa olan ilgisi artmıştır ve sonunda ilmi bir kenara bırakıp tasavvufî hayat tarz ve görüşüne girer. Tasavvufa girişi genellikle o dönemde Bursa'da yaşayan Abdal Mehmet isimli meczup bir velî ile arasında yaşanan bir olaya bağlanır. Bu olay Eşrefoğlu Rumî'nin hayatı hakkında ilk ve yegâne kaynak durumunda olan Menâkıbi'l-Eşrefzade adlı eserde şu şekilde nakledilir: "Abdal Mehmet'e rastladı. Kalbinden; 'Tasavvuf yolundan bana nasip var ise bazı alâmetler görünsün.' diye geçirerek ona yaklaştı. Abdal Mehmet kendisine

"Eşrefoğlu Rumî'nin gençliğinden itibaren daha ziyade tasavvufa yönelmiş olması, tasavvufa da ziyadesiyle önem verdiğine kanıttır."

bakarak; 'Ey medreseli! Bize köfteli çorba getir.' dedi. Bu söz üzerine çarşıya gidip, köfteli çorba aradı. Fakat bulamadı ve eli boş dönmemek için köftesiz çorba aldı. Abdal Mehmet'e gelirken yoldaki çamurdan bir parça alarak, birkaç yuvarlak köfte hâline getirip, çorbanın içine attı. Abdal Mehmet çorbayı karıştırıp köfte bulamayınca Eşrefzade'ye; 'Hani bunun köftesi?' diye sordu. Daha sonra çorbayı iyice karıştırdı ve Eşrefoğlu'na uzatarak; 'Ye bunu!' dedi. Eşrefoğlu büyük bir teslimiyet ile tereddüt etmeden çorbayı yedi. Çorbanın

içine atılan çamur parçaları köfteye dönmüştü. Bunun üzerine o zât; 'Ya sen olmayıp da kim olsa gerek.' şeklinde bir söz söyleyip oradan uzaklaştı. Eşrefoğlu bu sözlerden bir mana çıkaramamasına rağmen, tasavvuf yoluna girmesi hususunda bir işaret olduğuna inandı."

Eşrefoğlu, tasavvufî yola giriş yapmak istediğinde Bursa'nın ünlü velilerinden Emir Sultan'a bağlanmak ister. Fakat Emir Sultan onu Ankara'ya, Hacı Bayram-ı Velî'ye gönderir. Bunun üzerine Ankara'ya gelen Eşrefoğlu Rumî, Hacı Bayram-ı Velî'ye intisap eder. Onun yanında on bir yıl kalacak, hatta Hacı Bayram-ı Velî'nin kızı Hayrünnisa Hanım ile evlenerek Hacı Bayram-ı Velî'ye damat olacaktır.

Hacı Bayram-ı Velî Hazretleri, Abdullah'taki kabiliyeti keşfederek ona nefsini terbiye edecek vazifeler verir. Yaşı kırkın üzerinde ve büyük bir âlim olduğu hâlde, hocasının emirlerine 'Baş üstüne!' diyerek sarılır. Kendisine verilen helâ temizleme vazifesini, bütün gayretiyle yapmaya başlar. Nefsinin isteklerini terk edip, istemediklerini yapmak için büyük çaba sarf eder. Hacı Bayram-ı Velî'ye on bir sene hizmet etmekle şereflenir. Bu kadar zaman zarfında hocasının; 'Üstadın huzurunda lüzumsuz konuşmak edebe aykırıdır.' sözü üzerine, yanında bir kelime bile konuşmaz."

Hacı Bayram dergâhında
Er olmuştur Eşrefoğlu
Hüseyin-i Hamevi'ye
Yâr olmuştur Eşrefoğlu

On bir yıl Hacı Bayram-ı Velî'nin dergâhında kaldıktan sonra, Hacı Bayram-ı Velî onu Bayramiye Tarikatı'nı temsil etmek üzere İznik'e yollar. Fakat orada fazla kalamayıp tekrar Hacı Bayram'a başvurur. "Seyr ü sülûkumuzun tamamı bu kadar mıdır? Yoksa dahası var mıdır?" diye sorar. Bunun üzerine Hacı Bayram-ı Velî onu Abdülkadir Geylânî Hazretleri'nin beşinci kuşaktan torunu Seyyid Hüseyin Hamavî'nin yanına ailesi ile birlikte gönderir. "Şeyhinden müsaadeyi alan Abdullah, ailesi ve henüz çok küçük olan kızı Züleyha için bir merkep bularak yorucu ve meşakkatli bir yolculuğa çıkar. Kendisi yayan olarak gitmektedir. İznik'ten Hama'ya kadar bu şekilde giderler." Eşrefoğlu Rumî bir zaman burada kalır.

Hüseyin Hamevî, bu yeni talebesini, önce nefsini terbiye etmek üzere kırk gün halvet için bir hücreye koydu. Eşrefoğlu Abdullah, Hama'da da sıkı bir riyazet ve mücâhedeye tâbî tutuldu. Kırk gün içinde Hüseyin Hamevî, Abdullah'a ziyade teveccühlerde bulundu. Bir gün bir hizmetçi, hücresine yemek götürdü. Eşrefoğlu'nu hareketsiz görünce, öldü zannedip,

telaşlandı ve durumu hocasına bildirdi. Fakat kırk gün dolmadığı için Hüseyin Hamevî bu duruma aldırış etmedi. Abdullah kırkıncı günü hücreden çıkartıldığında, büyük bir vecd hâli içinde kendinden geçmiş, gözleri kapalı ve hareketsiz bir hâlde görüldü. Kendisini melekler âlemini seyretmenin lezzetinden ayırdıklarında; "Sultanım bize kıydınız." diyerek gözlerini açtı. Bu kırk günlük imtihanı başarıyla veren Abdullah, tasavvufta pek yüce mertebelere çıkmış olarak icazetname aldı. Hüseyin Hamevî'nin halifesi olarak Anadolu'da ve İznik'te Kadirî yolunu yaymak üzere vazifelendirildi.

Çekince erbain çile
Muhabbet nakşolup dile
Fena-beka Allah ile
Bir olmuştur Eşrefoğlu

Hocası, "Halk senin zahirine de bakar. Onun için kıyafetini biraz düzeltmen lâzımdır. Şu hırkayı ve pabuçları al, giy." buyurunca, Eşrefoğlu hırkayı giydi, pabuçları da başına geçirerek; "Hocamın verdiği pabuç ayağıma değil, başıma olsa gerektir."

Hocasının emri üzerine yola çıkmak üzere hazırlık yaptığı sırada, Hüseyin Hamevî'nin eski talebeleri aralarında; "Biz bu kadar zamandan beri hocamızın hizmetindeyiz. Bize himmet verilmedi. Bu Rumî denilen ve Anadolu'dan gelen kimseye kırk günde hem himmet hem de icazet verildi. Bu nasıl iştir?" diye konuşuyorlardı. Hüseyin Hamevî, Allahu Teâlâ'nın izniyle bu duruma vâkıf oldu. Talebelerini toplayıp bir konuşma sırasında; "Ya Rumî! Bu kadar misafirimiz oldun. Sana bir ziyafet veremedik. Bir ziyafette bulunalım. İnşallah ondan sonra gidersin." dedi. Yemekler hazırlanıp, talebeleri ile yeşillik bir yere gittiler. Hüseyin Hamevî suyu bulunmayan bir yerde oturulmasını emretti. Talebeleri; "Sultanım, burada su yoktur, namaz zamanı abdest almak icap ettiğinde sıkıntı çekeriz." demelerine rağmen Hüseyin Hamevî oturulmasını istedi. Talebeler hocalarının emri

> "Eşrefoğlu Rumî, on bir yıl Hacı Bayram-ı Velî'nin dergâhında kaldıktan sonra, Hacı Bayram-ı Velî tarafından Bayramiye Tarikatı'nı temsil etmek üzere İznik'e gönderilir."

üzerine oturdular. Namaz vakti girince abdest almak icap etti. Hüseyin Hamevî, Eşrefoğlu hariç bütün talebelerine su aramalarını söyledi. Talebelerin; "Sultanım burada su yoktur." demelerine rağmen; "Hele siz bir arayın belki vardır." buyurdu. Talebeler aramalarına rağmen bulamadılar. Bunun üzerine Hüseyin Hamevî; "Rumî! Gerçi sen misafirsin. Misafire hizmet ettirmek doğru değildir. Bir de sen ara. Belki su bulursun." deyince, Eşrefoğlu; "Emriniz başım üstüne." diyerek hemen aramaya başladı. Bir ağacın yanına gidip, teyemmüm etti ve secdeye varıp Allahu Teâlâ'ya şöyle yalvardı: "Ya Rabbi! Hocam su istiyor. Lütfet, su ihsan eyle." Daha sonra başını secdeden kaldırdı. Secde ettiği yerden bir pınarın kaynadığını gördü. Hemen tası doldurup hocasına götürdü. Hüseyin Hamevî talebelerine dönerek; "Su olmadığını iddia ediyordunuz. Bakın Rumî nasıl bulmuş!" dedi. Talebeler hemen suyun bulunduğu yere gittiler.

> "40 yaşlarındayken, ilim eğitimini sonlandırır ve dönemin ünlü fakihlerinden birinin yanında çalışmaya başlar. Buna rağmen tüm bu zaman boyunca tasavvufa olan ilgisi artmıştır ve sonunda ilmi bir kenara bırakıp tasavvufî hayat tarz ve görüşüne girer."

Suyun daha yeni çıkıp akmaya başladığını görünce, hocalarının Eşrefoğlu'na himmet etmesinin sebebini anladılar.

İznik'te önceleri münzevî, yalnız bir hayat yaşayan Eşrefoğlu, şan ve şöhretten hiç hoşlanmayan bir zattır. Kimsenin dikkatini çekmeden fakirâne bir hayat yaşadı ve insanlardan uzak kalmaya çalışmıştır. İznik'e Hama'dan bir zatın gelmesi ile durum değişir. O zat, herkese Eşrefoğlu'nun menkıbelerini anlatmaya başlayınca, İznik halkı kendisine hürmet ve itibar göstermeye başlar. Bundan rahatsız olan Eşrefoğlu Rumî, dağlara çekilir ve tekrar uzlet hayatına başlar. Pınarbaşı denilen yerde bir dergâh yaptırır. Eşrefoğlu Rumî, burada talebelerine ders vermeye, Kadîrî yolunu yaymak için çalışmalara başlar. Eşrefoğlu Rumî kurucusu olduğu ve Kadirîliğin bir kolu olan Eşrefîliği bu şekilde yaymıştır.

Menâkıbi'l-Eşrefiye'ye göre ömrünün son yıllarını hep İznik'te geçirmiş, yaklaşık yüz yaşındayken 1484 yılında yine İznik'te vefat etmiştir.

Menkıbeleri

Menâkıb-ı Eşrefzâde'de, yer alan bir menkıbeye göre, Hamevî, bir gün dervişlere "Bize bir miktar menekşe getirin" diye talepte bulunduğunda dervişlerin her biri bir taraf dağılıp birer deste taze menekşe toplayıp getirmişler. Eşrefoğlu da solmaya yüz tutmuş tek bir menekşe ile huzura geldiğinde Şeyh ona, "Menekşe bulamamışsın gibi" demiş, bunun üzerine Eşrefoğlu, "Her tarafı gezdim, dolaştım. Cümlesini tesbih eder buldum. Bizi tesbihimizden ayırma diye niyazda bulundular. Ancak tesbihi tükenmiş bunu buldum" diye cevap vermiştir.

Menâkıb-ı Eşrefzâde'de yer alan bir başka menkıbeye göre, Fatih Sultan Mehmed'in vâlidesinin dilinde bir hastalık zuhur ettiğinde İznik'te Eşrefoğlu'nun sohbetinde bulunan bir çavuşun, duası şifa olur ümidiyle onun İstanbul'a çağrılmasını önermesi üzerine padişah Eşrefoğlu'nun saraya getirilmesi için elçi gönderir. İlk önce gitme konusunda tereddüt eden Eşrefoğlu, yeniden davet edilince "Varın padişaha haber verin, irâde-i Hak taalluk eyledi." diyerek İstanbul'a geleceğini bildirir. Eşrefoğlu Karamürsel'e gelir ve kendisi için hazırlanmış olan kadırgaya binerek İstanbul'a doğru yola çıkar. Padişah Eşrefoğlu'nu sarayın kapısında karşılar, elini öper, hâl hatır eder. Eşrefoğlu padişahtan kendisini niçin çağırdığını sorar. Annesinin durumunu anlatan padişah yardım istediğini bildirir. Eşrefoğlu cebinden çıkardığı şekeri padişaha verir. "Bu şekeri valide sultana veriniz, eriyinceye kadar ağızlarında tutsunlar." der. Şekeri tarif edildiği gibi ağzında eriten valide sultanın hastalığı iyileşir. Padişah bunun karşılığında ona hediyeler vermek ister. Eşrefoğlu hediyeleri almak istemese de padişah üzülmesin diye az bir miktar alarak saraydan ayrılır. Aldığı hediyeyi de saraydan ayrılırken çavuşlara verir ve tekrar İznik'e döner. İznik'te dervişleri tarafından karşılanan Eşrefoğlu ellerini kaldırıp "Ya Rabbî! Bizi padişahın kalbinden, padişahı da bizim kalbimizden çıkar." diye dua eder.

Dünya makamları boştur
Hakkın ihsanları hoştur
Kalpten dünyayı silmiştir
Sır olmuştur Eşrefoğlu

İnsanlar Kardeştir

"İnsan insanın kurdu" değil
İnsan insanın can eşidir
İnsan, "cehennem yurdu" değil
Üşüyen elin ateşidir

Yorgun düşene el uzatan
İmdat diyene kol uzatan
Bataktakine dal uzatan
İnsan insanın güneşidir

Yardımına koşar gider
Hamiyetle coşar gider
Kardeş kardeş yaşar gider
İnsan insanın türdeşidir

İnsanoğlunun vicdânı var
Müslüman Türk'ün irfânı var
Göğsünde güçlü îmânı var
İnsan insanın özdeşidir

İnsan insana bâr olmaz ki
Cömerdin gönlü dar olmaz ki
İyilik görmek âr olmaz ki
İnsan insanın hâldeşidir

İyilik eyle, iyilik bul
Ayırma; zengin, yoksul ve dul
Hepsi yaratan Allâh'a kul
İnsan insanın dildeşidir

Sen de muhtaç olabilirsin
Gün gelir, aç kalabilirsin
Ve bî-ilaç ölebilirsin
İnsan insanın kardeşidir...

Bekir OĞUZBAŞARAN

İnsanlığın Hazine Odaları: Müzeler

"Somuncu Baba'nın hatırasını ve manevî mirasını yaşatmak için Malatya'nın Darende ilçesinde Somuncu Baba Müzesi kurulmuştur. Bugün Darende'de Şeyh Hâmid-i Velî Somuncu Baba Türbesi ve Külliyesi bünyesinde, 2005 yılında hizmete açılan Somuncu Baba Müzesi her geçen gün yoğun ziyaretçi akınına uğramaktadır."

İnsanoğlu var olduğu günden beri dünyadaki nesneleri bazen merak bazen ihtiyaç gibi çeşitli sebeplerle toplama ve biriktirme hevesi içine olmuştur. Bunda çok kere zamanın yok ediciliğinden kurtarmak ve unutturmamak endişeleri etkili olmuştur. Bu toplama ve biriktirme merakı bazen hastalık derecesine varmış olsa da, normali müzeciliğin ilk adımı olmuştur. Bu toplama ve biriktirme merakı günümüzde de devam etmekte, "koleksiyon" ve "koleksiyonculuk" kavramlarıyla karşılanmaktadır. Fakat günümüzde işin içine zevk, sanat, gösteriş, kimlik kazanma ve toplumda yer edinme de girerek iş farklı bir boyut kazanmıştır.

Türkiye'de (Osmanlı Dönemi'nde) müzecilik arkeolojik çalışmalarla başlamıştır. Ülkemizde müzeciliğin başlangıcı bazı kesimlerce 1723 yılına dayandırılır. Zira bu tarihte Aya İrini Kilisesi'nde tadilatlar yapılmış ve eski askerî malzeme, burada teşhir edilmeye başlanmıştır. Bazı uzmanlara göre ise bu tarih 1869'dur. Bu tarihte ilk kez "mecmûa" (koleksiyon) teriminin yerine "müze" terimi kullanılmıştır. 1874 yılında, o zamanlar müze müdürü olan Dethier, ilk Asar-ı Atika Nizamnamesi'ni çıkarmıştır. Dethier'in ölümünden sonra yerine Osman Hamdi Bey atanmıştır. Osman Hamdi Bey'in Müze-i Hümâyûn'un müdürlüğüne getirilmesiyle Türk müzeciliğinde yeni bir dönem başlamıştır.

Türkiye'de özel müzeciliğin geçmişi 43 sene öncesine dayanmaktadır. Türkiye'deki ilk özel müze Vehbi Koç Vakfı'na bağlı olarak 1980 yılında kurulan Sadberk Hanım Müzesi'dir. Sakıp Sabancı Müzesi, Rahmi Koç Müzesi, Suna İnan Kıraç Vakfı Pera Müzesi onu izleyen yıllarda açılmış özel müzelerdir. 2004 yılında açılan İstanbul Modern Sanat Müzesi de Türkiye'nin modern ve çağdaş sanat sergileri düzenleyen ilk müzesidir. Müzeler koleksiyonlarına göre "genel müzeler, arkeoloji müzeleri, sanat müzeleri, tarih müzeleri, etnografya müzeleri, doğa tarihi müzeleri, jeoloji müzeleri, bilim müzeleri, askerî müzeler ve endüstri müzeleri

> "Müzeler hem biçimlenir hem de biçimlendirir. Kültürel etkinliklerin odağında yer alırlar. Eğitim adına sosyal ve kültürel çalışmalara katkıda bulunurlar."

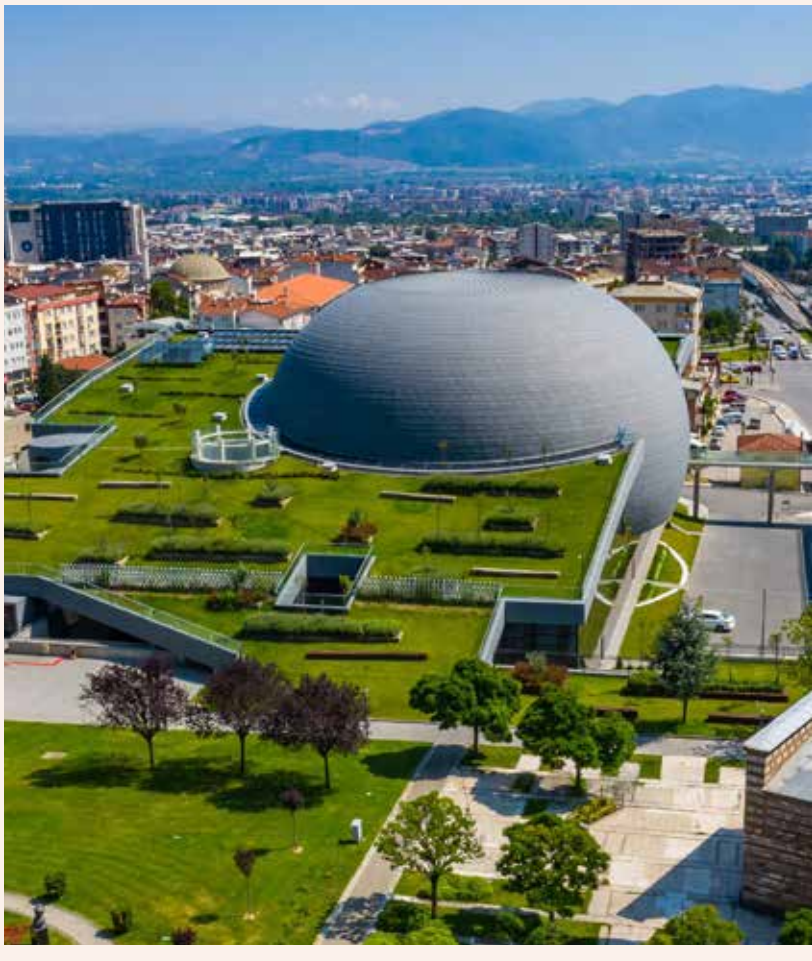

olarak isimlendirilmektedir. Bağlı oldukları kuruma göre ise devlet müzeleri, yerel yönetim müzeleri, üniversite müzeleri, askerî müzeler, bağımsız ya da özel müzeler, ticârî kuruluş müzeleri diye sınıflandırılmaktadır.

Müzelerin çokluğu, çeşitliliği ve zenginliği ait oldukları milletlerin kültürel zenginliklerinin göstergesidir. Bugün Türkiye'ye bu açıdan baktığımızda, bütün eksikliklere rağmen, güzel bir tablo görsek de bu konuda henüz Batı'yla yarışacak düzeyde değiliz.

Müzeler Bağlı Bulundukları Kültür ve Medeniyetlerin Somutlaşmış Göstergeleridir

Müzeler kültürel değerlerimizin belli bir çatı altında korunduğu, incelendiği, değerlendirildiği ve sergilendiği sıra dışı (özgün) mekânlardır. Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere müzelerin vazifesi (işlevi) toplama, koruma (bakım, onarım), belgeleme, sergileme ve eğitimdir. Bunlardan ilki olan toplama, satın alma ve bağış yoluyla gerçekleştirilir. Koruma ise tarihî önemi hâiz eserlerin ayakta kalma (yaşama) sürelerinin uzatılması için gerçekleştirilen çabaları içerir. Belgeleme; eserlerle ilgili bilgileri yazılı, görsel ve işitsel yollarla saptamaktır. Sergileme ise müze koleksiyonlarının muhâtaplarına tanıtılması ve gösterilmesini kapsar. Burada eserlerin ziyaretçiler tarafından tekrar görülme isteğinin canlı tutulmasında müzecilere önemli görevler düşmektedir. Bunların yanında müzelerin (müzecilerin) müzelerle ilgili olarak toplumu eğitme (bilgilendirme) görevleri de mevcuttur. Zira bizde yetersiz kalsa da, günümüz dünyasında müzelerin eğitimdeki etkisi her geçen gün artmaktadır. Müzeler bağlı bulundukları kültür ve medeniyetlerin somutlaşmış göstergeleridir. Bir milleti (veya medeniyeti) tanımak için işe müze ziyaretlerinden başlamak gerekir. "Müzeler, insanlığın hazine odalarıdır. Tüm insanlığın belleği, kültürü, düşleri ve umutları orada saklanır." (T. Ambrose-C. Paine). "Müze, geçmişi "geçmiş" hâline getiren, daha doğrusu belli bir geçmişin "geçmiş" olarak seçilip algılanmasını sağlayan bir mekân(dır)." (Shaw)

Müzeler bağlı bulundukları (içinden çıktıkları) toplumu etkileyen ve ondan etkilenen kültürel kurumlardır. Müzeler bu yönüyle hem biçimlenir hem de biçimlendirir. Kültürel etkinliklerin odağında yer alırlar. Eğitim adına sosyal ve kültürel çalışmalara katkıda bulunurlar. Müzecilikle koleksiyonculuğu birbirinden ayıran da bu olsa gerek. Türkiye'de son yıllarda müzecilik kemiyet (nicelik, sayı) ve keyfiyet (nitelik) bakımından önemli mesafeler kat etmiştir. Tabir câizse her geçen gün üstüne koymuştur. Bu kapsamda

Türkiye'de müze sayısı 2021 yılında 2020 yılına göre %5,1 artarak 519 olmuştur. Müzelerin 210 tanesi Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde, 309 tanesi ise özel müze kategorisinde yer almaktadır. Yine ülkemizde ören yeri sayısı ise 143 olmuştur.

Müzeler sadece arkeoloji, sanat ve etnografi eserlerinin muhâfaza edildiği ve sergilendiği mekânlar değildir. Bunun ötesinde müzeler formal (resmî) ve informal (resmî olmayan) eğitime katkıda bulunurlar. Bu yönüyle müzeler kültür ve sanat eğitiminde birer uygulama atölyesi gibi kullanılmalıdır. Böyle bir eğitim daha etkili ve kalıcı olacaktır. Fakat ne yazık ki müzelerin eğitimdeki rolü ne müzeciler ne de eğitimciler tarafından yeterince bilinmektedir. Bilenler de bunu bir külfet (zahmet) olarak görmektedir. Oysa pedagojik açıdan bakıldığında müzelerin etkili ve kalıcı öğretimde önemli bir yer tuttuğu görülür. Bu hakîkat pasif müzecilikten daha aktif (öğretici, fark ettirici) müzeciliğe geçişi zorunlu kılmıştır.

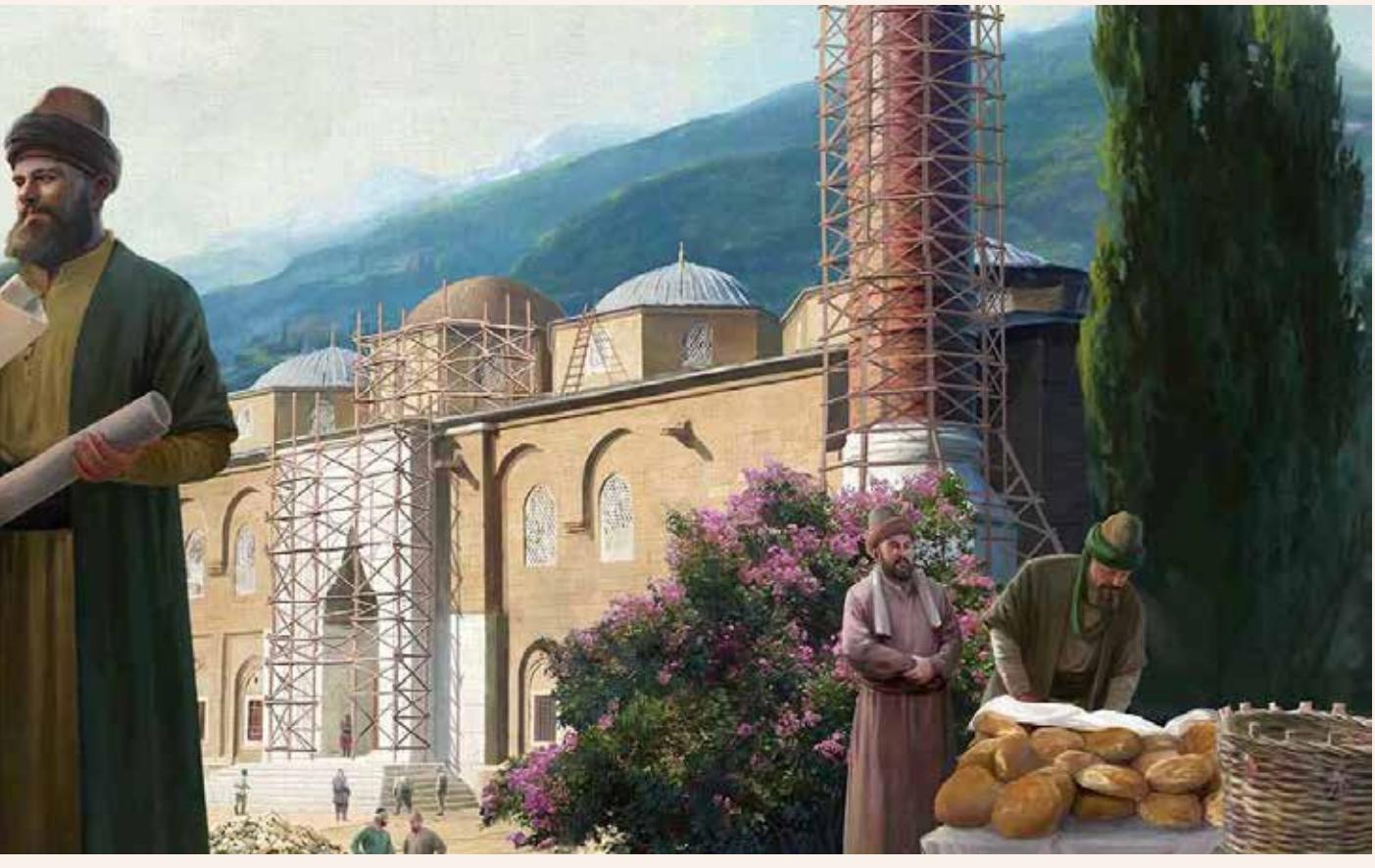

Dünyanın en büyük tam panoramik müzesi: Panorama 1326 Bursa Fetih Müzesi

Tarih, milletleri millet yapan ortak özelliklerin başında gelir. Onun içindir ki tarihin özne oluşundan ve tarihin bu birleştirici özelliğinden azamî derecede istifade etmek gerekir. Bu noktada başta geleceğimizi emânet edeceğimiz gençlerimiz olmak üzere, millete ve onun bütün fertlerine, hangi yollarla olursa olsun, tarih şuuru kazandırmak elzemdir. Bu hususta gelişen teknolojiden ve modern anlayışlardan da faydalanmalıyız. Bu noktada İstanbul'dan sonra Bursa şehrimizde de inşâ edilen panoramik müzeler, tarihin insanlara sevdirilmesi ve ondan dersler çıkarılması noktasında önemli işlevler görüyor. "Panorama 1326 Bursa Fetih Müzesi" bu açıdan çok önemli bir eser ve de model olarak karşımızda duruyor.

Şehrin merkezi denilebilecek bir noktasında konuşlanan "Panorama 1326 Bursa Fetih Müzesi", Bursa'nın beylikten cihan devletine uzanan tarihî yolculuğuna çıkarıyor ziyaretçilerini. Panoramik müze 360 derece dairesel döngü içerisinde fetih gününü resmediyor. Müzede, Bursa'da medfun bulunan altı Osmanlı padişahını ve onların zamanındaki sosyal hayatı anlatan 16 adet tablo yer alıyor. Bursa'nın 700 yıl önceki hâlinin (6 Nisan 1326 tarihli yıllar) 10 binin üzerindeki 3 boyutlu figürle resmedildiği söz konusu müze, dünyanın en büyük tam panoramik müzesi özelliğini de taşımaktadır.

> "Müzeler, insanlığın hazine odalarıdır. Tüm insanlığın belleği, kültürü, düşleri ve umutları orada saklanır."

Dünyanın en büyük tam panoramik müzesi olan "Panorama 1326 Bursa Fetih Müzesi"nin temeli 15 Eylül 2015'te atılmış, 15 Şubat 2019'da resmî açılışı yapılmıştır. Müzenin inşaat alanı 4.500 m², kullanım alanı ise 8.388

> "Müzeler resmî ve resmi olmayan eğitime katkıda bulunurlar. Bu yönüyle müzeler kültür ve sanat eğitiminde birer uygulama atölyesi gibidir."

m²'dir. Panoramik müze, ana tema canlandırma salonu, sergi salonları, toplantı salonları, kafeterya ve idarî bölümlerden oluşuyor. Ekolojik mimarlık anlayışının gerekliliklerinin harfiyen yerine getirildiği müze, enerji verimliliği ilkesine göre "yeşil bina" formunda inşâ edilmiştir.

"Panorama 1326 Bursa Fetih Müzesi" kubbeli yapılar arasında en büyük kubbeye sahip olan bir yapıdır. Zira müzenin Bursa fethinin resmedildiği 42 metre çapında devâsâ bir kubbesi vardır. Bu ihtişamlı kubbenin altında bin kişilik bir gösteri merkezi yer alıyor. Müze 6 direk üzerine oturuyor. Bu altı direk Bursa'da medfun altı Osmanlı padişahına (Osman Gazi, oğlu Orhan Gazi, Murad Hüdavendigar (I. Murad), Yıldırım Bayezid, Sultan Çelebi Mehmed ve Sultan II. Murad) karşılık geliyor. Detaylar arasında yer alan çınar ağacı ise Osmanlı'nın küçük bir beylikten yola çıkarak üç kıtaya hükmetmesini sembolize ediyor. Müze, genel anlamda şehrin fethine dair her türlü ayrıntıyı büyük bir zenginlikle yansıtıyor. Panorama 1326 Bursa Fetih Müzesi'nin teşekkülünde Prof. Dr. Halil İnalcık başdanışmanlık yapmıştır.

Somuncu Baba'nın Mübarek ve Muazzez İsmi Darende'yle Âdetâ Özdeşleşmiştir

Somuncu Baba (Şeyh Hâmid-i Velî- d.1331-ö.1412) deyince akla gelen şehirlerden biridir yedi bin yıllık bir tarihî geçmişe sahip olan Darende.

Somuncu Baba Türbesi ilk dönemlerde cami olarak kullanılmamış, zâviye ve medrese olarak hizmet vermiştir. Zaman içerisinde türbe hâlini alan bu mekân yıllar içerisinde cami olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Artan ziyaretçi ilgisine karşı bu camide çeşitli zamanlarda restorasyon ve genişletme çalışmaları yapılmıştır. Cumhuriyet Dönemi'nde ise cami ve türbe olarak kullanılan külliyede imâmet görevi Somuncu Baba ahfâdına verilmiştir. Somuncu Baba Hazretleri'nin soyundan önce Hasan Feyzi Efendi, ardından oğlu Ahmet Nuri Efendi burada görev yapmıştır. Onların vefatından sonra ise vazifeyi Osman Hulûsi Efendi devralmıştır.

Her yıl binlerce misafiri ağırlayan Somuncu Baba Külliyesi mânevî bir câzibe merkezidir. Külliye içerisinde Somuncu Baba Türbesi, Hulûsi Efendi Haziresi, Somuncu Baba Müzesi, Hamidiye Çarşısı, abdesthaneler, Şeyh Hâmid-i Velî Kütüphanesi, Kudret Havuzu, Somuncu Baba Çilehanesi, Tohma Kanyonu ve mesire alanları bulunmaktadır.

1990-2000 yılları arasında yapılan restorasyon çalışmaları kapsamında Somuncu Baba Külliyesi'nin türbe ve hazîre kısımları aslına uygun bir şekilde yeniden restore edilmiştir. Balıklı havuz ve üst avlu bölümlerinin çevre düzenlemeleri ile caminin alt bölümüne bir kütüphane bir de müze inşâ edilmiştir. 25 Haziran 2005 tarihinde açılışı yapılan "Somuncu Baba Tanıtım Merkezi Müzesi" ve "Şeyh Hâmid-i Velî Kütüphanesi" külliyeye gelen ziyaretçilerin tarih içerisinde uzun bir mânevî yolculuk yapmalarına imkân sağlamıştır.

Somuncu Baba Müzesi, Türkiye'de en çok ziyaret edilen özel müzeler içerisinde dördüncü sıradadır. Söz konusu müzenin tanıtımında şu bilgilere yer verilmektedir: "Tarihten günümüze gelen eşyalar ile Darende'nin tarihinde bir gezintiye çıkabilirsiniz. Geçmişte kullanılan ve zaman içerisinde müzeye bağışlanan bu eşyalar, geçmiş kültürümüzün unutulmamasını ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlamaktadır. Ayrıca geçmiş yıllardan kalan fotoğraflar ile Darende'de yaşamış hemşehrilerimizi ve o dönemin kültürünü gözlemleyebilirsiniz. Öte yandan müzede yer alan geçmiş yıllarda kullanılan kâğıt ve madenî paralar, ahşap malzemeler ve mutfak malzemeleri ile geçmişi yâd ederken, haberleşme araçları ve savaş malzemeleri teknolojinin ne kadar geliştiğini bizlere göstermektedir.

Bu hâliyle müze, ziyaretçilere geçmişten günümüze nostaljik zamanlar yaşatmaktadır. Müze içerisinde yer alan ve farklı ülkelerden gelen emânetler ise sizlere duygu dolu anlar yaşatabilir. Ebva Vadisi'nde Hz. Âmine annemizin mezarından getirilen gül kokulu toprak ile Külliye'ye hediye edilen İmam Rabbânî Hazretleri'nin türbe örtüsü bu emânetlerden sadece ikisidir. Yıllardır Somuncu Baba Tanıtım Merkezi Müzesi olarak hizmet veren müzenin ismi 2017 yılında yapılan başvuru ile yenilenerek "Somuncu Baba ve Hulûsi Efendi Müzesi" ismini almıştır."

Enbiya YILDIRIM*

İnsanlarla İyi Geçinmek

"Ahlâkı ve yaşantısıyla çevresindekileri memnun edemeyen insan Rabbini de memnun edemez. Dolayısıyla, etrafımızdaki insanlar bizden, gidişâtımızdan ve onlara karşı davranışlarımızdan hoşnut değillerse, kullara karşı vazifelerimizi hakkıyla yerine getiremiyoruz demektir."

Hepimiz etrafımızdakilerin bizi sevmesini arzularız. Beraber olduğumuz insanlarla aramızda sorunlar yaşanmasını istemeyiz. Bizden bahsedilirken meziyetlerimizin dile getirilmesinden memnun kalırız. Bu demek oluyor ki, bir kişinin güzel bir insan olabilmesi büyük oranda başkalarının onu öyle kabul etmesine bağlıdır. İbadetler hiç şüphesiz ki çok önemlidir, onlar olmadan Müslümanlık düşünülemez, ancak insanın hayatını paylaştığı, aynı ortamda yaşadığı kişilere dolayısıyla çevresine karşı sorumlulukları vardır. Bunları da yerine getirmesi gerekir. Şunu rahatlıkla söyleyebiliriz: Ahlâkı ve yaşantısıyla çevresindekileri memnun edemeyen insan Rabbini de memnun edemez. Dolayısıyla etrafımızdaki insanlar bizden, gidişâtımızdan ve onlara karşı davranışlarımızdan hoşnut değillerse, kullara karşı vazifelerimizi hakkıyla yerine getirdiğimizi söyleyemeyiz. Hatta büyük çoğunluğu insanlarla olan ilişkilere ayrılan âyetler ile hadislerdeki buyrukları yerine getirmekte sorunlarımız var demektir. Bir başka ifadeyle, kulluğumuzun bir tarafı yarım kalmaktadır.

Peygamberimiz bir gün sahâbîlerine sorar: *"Allahu Teâlâ'nın içinizde en fazla sevdiği kimseyi size söyleyeyim mi?"* Sahâbîleri, "Söyleyin ya Rasûlallah." derler. Onlar zannederler ki Hz. Peygamber (s.a.v.) içlerinden birinin ismini verecek. Fakat Rasûlullah şöyle buyurur: *"Allah'ın içinizde en çok sevdiği kimse, kulların en hoşnut olduğu kimsedir."* Rasûlullah bu sözlerinin ardından, *"Allah'ın en çok kızdığı kimseyi size söyleyeyim mi?"* diye sorar. Ashâbı Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yine bir isim vereceğini sanarak, "Söyleyin ya Rasûlallah." derler. Hz. Peygamber (s.a.v.) de, *"Allah'ın içinizde en çok kızdığı kişi, insanların en çok kızdığı kimsedir."* buyurur.[1] Sevgili Peygamberimiz'in sözlerine dikkat edilirse, Allah'ın kulu sevmesi diğer kulların onu sevmesine bağlanmaktadır. Mü'minler bir insandan memnun iseler Allah da memnundur, râzı değillerse Allah da râzı değil, demektir. Dolayısıyla söz konusu insan istediği kadar ibâdetlerini yerine getirsin, Allah yine de ondan memnun değildir. Çünkü o sorumluluklarının sadece bir bölümüne dikkat kesilmektedir. Hayatı paylaştığı çevresine karşı duyarsız kalmakta, çevresindekilerin hak ve hukuklarına dikkat etmemekte, onları incitmektedir.

> "Rabb'imiz geniş rahmetiyle küçücük bir iyiliğimiz veya amelimiz nedeniyle bizleri bağışlayabilir ve cennetine koyabilir. Zira o kullarının eksikliklerini bilmekte ve geniş rahmetiyle affetmektedir."

"Etrafımıza güzellik namına bir şey veremiyorsak, bir kez olsun Allah anılmıyorsa, ardımızdan kınayıcı sözler söyleniyorsa, bizi görmek insanların üzülmesine neden oluyorsa, kalplerine bir kasavet çöküyorsa, Allah'ı razı eden bir yolda bulunmadığımızı anlamak o kadar da zor olmayacaktır."

Öyleyse esas mahâret insanları memnun etmektir. Çünkü Allah'ı memnun etmek, kulları memnun etmekten çok daha kolaydır. Rabb'imiz geniş rahmetiyle küçücük bir iyiliğimiz veya amelimiz sebebiyle bizleri bağışlayabilir ve cennetine koyabilir. Zira o kullarının eksikliklerini bilmekte ve geniş rahmetiyle affetmektedir. İnanan kullarını cennetine koymak için âdetâ bahâne aramaktadır. Kullar ise böyle değildir. İnsan bazen kendisine yapılan haksızlığı ömür boyu unutmaz. Karşısındaki ne kadar özür dilese bile kalbindeki acı dinmez. Bazen çekilen acının şiddetiyle, kendisine o sıkıntıyı çektiren insanı ömür boyu bedduayla anar.

İnsanların Bizimle İlgili Düşünceleri

Tanıyanlarla birlikte olmadığımızda hep iyiliklerimizden bahsedilmesi, bizleri görenlerin gönüllerinde sıkıntı yerine mutluluk uyanması, kalplerinde dinî duyguların galeyâna gelmesi, yanlarından geçtiğimizde içlerinden verip veriştirmemeleri, bizimle dost olmayı bir fazîlet ve ayrıcalık telakkî etmeleri, kimselere açamadıkları ızdırap ve sıkıntılarını gönül huzuruyla açıp paylaşmaları, vefat ettiğimizde cenâzemize mutlaka gelmeye çalışmaları, imam "Nasıl bilirdiniz?" diye sorduğunda en küçük bir tereddüt geçirmeden "İyi bilirdik!" demeleri bizim iyi bir insan olduğumuzu göstermeye yeterlidir. Hem ibâdetlerimizi yerine getiriyor hem de kendimizi böyle biri yapabilmek için çabalıyorsak, Rabb'imizi memnun ediyoruz demektir.

Böyle değilsek ve etrafımıza güzellik namına bir şey veremiyorsak, bulunduğumuz meclislerde hep kötülük gündeme geliyorsa, bir kez olsun Allah anılmıyorsa, ardımızdan kınayıcı sözler söyleniyorsa, bizi görmek insanların üzülmesine sebep oluyorsa, kalplerine bir kasâvet çöküyorsa, Allah'ı râzı eden bir yolda bulunmadığımızı anlamak o kadar da zor olmayacaktır.

Çevreleriyle barışık yaşayamayan böylesi kişiler, hayatı hem kendilerine hem de aileleriyle çevrelerine zindan ederler. Sürekli olarak birilerini rahatsız ettiklerinden dolayı her Allah'ın günü uğraşmaları gereken sıkıntıları ve sorunları vardır. Aile hayatlarında huzur yoktur. Mutlu olarak geçirebildikleri gün sayısı çok azdır. Kalpleri rahat değildir. Ölümleri çevreleri

için bir kurtuluş olur. Artlarından ne bir üzülen, ne de bir gözyaşı döken bulunur. Böyle bir hayat geçiren insanın, Allah'ın huzuruna onu memnun etmiş olarak çıkmayacağı aşikârdır. Hem kendisine hem de etrafına sıkıntı vererek geçirdiği ömrün hesabını Allah katında vermesi gerçekten çok güç olacaktır. Çünkü bu insan, Allah'ın karışmadığı kul haklarını yüklenmiş olarak ilâhî huzura çıktığından oldukça sıkıntılı bir hesaba maruz kalacaktır. İnsanları üzmenin bedelinin ne kadar ağır olduğuyla orada yüzleşecektir. Ama iş işten geçmiş olacaktır.

Çok Büyük Şey mi İstiyoruz?

Güzel insan olmak çok mu zordur? Elbette hayır. Allah'ın bizlerden istediği güzel hasletler hiçbirimizin kaldıramayacağı ağırlıkta değil ki. Tersi olsaydı zaten yaratıcımız bunu bizlerden istemezdi. Söz konusu sorumluluğun asgarî ölçüsü, insanın kendisine yapılmasını istemediği şeyleri karşısındakine yapmamasıdır. Bunu prensip olarak benimseyen bir kişi başkalarının hakkına her zaman dikkat eder. En basitinden, şehir hayatının tabîî bir sonucu olan kuyruklarda bekleyen insanların hakkını yemez, çevresini kirletmez, etrafına zarar vermez. Apartman hayatının gereklerini yerine getirerek, yaşadığı binayı komşularına zehir etmez, kimseyi rahatsız etmez. Maddî veya fizikî gücünü başkalarını ezmekte kullanmaz. Köyde yaşayan bir insansa, tarlaların sınırlarıyla oynamaz, komşuların hayvanlarına, ağaçlarına, bağ ve bahçelerine zarar vermez. Komşusu onu görmese bile her zaman bir gözetleyenin bulunduğunu bilerek, kendi malına yapılmasını istemediği şeyi komşusununkine yapmaz. Zira Sevgili Peygamber'inin şu güzel sözünü hiç unutmaz: *"İyi Müslüman, diğer Müslümanların elinden ve dilinden güvende olduğu kimsedir."*[2] Elbette bunlara dikkat ederken sadece cehennem korkusunu taşımaz. Severek ve isteyerek yapar. Olması gerekenin bu olduğunu bilir. Bunlara dikkat ettiğinde hem kendisinin güzelleştiğini hem de çevresini güzelleştirdiğini görür ve mutlu olur.

Şöyle zihnimizi ashâba doğru bir yöneltelim:

> "Allah'ın kulu sevmesi diğer kulların onu sevmesine bağlanmaktadır. Mü'minler bir insandan memnun iseler Allah da memnundur, razı değillerse Allah da razı değildir, demektir."

Allah Kur'ân'ında onlardan râzı olduğunu belirtmektedir.[3] Hz. Peygamber (s.a.v.) de pek çok hadislerinde sahâbîleri övmektedir. Onların hem Yaratan'ımız hem de Peygamberimiz tarafından övülmesinin sebebi ne olabilir ki diye düşündüğümüzde, cevabın çok basit olduğunu görürüz: Onlar güzel insanlar idiler. Allah'a ve kullara karşı olan görevlerine dikkat ediyorlardı. Dolayısıyla bizler de sahâbîler gibi olabilirsek, Allah bizi de övecektir, Rasûlullah bizden de hoşnut olacaktır.

Böylesine nezih bir hayat süren mü'minin ömrü insanlara hep iyilikler getirdiği gibi, ölümü de hayırlara vesile olacaktır. Zira iyilikleriyle ve güzel ahlâkıyla anılacak, bu yönü diğer insanlara anlatılacak ve geride kalanlara örnek gösterilecektir. Hayatında da ölümünde de bir bereket olacaktır. Böyle olmayana gelince, verdiği zararlarla ölüm kendisi için değil ama çevresi için bir kurtuluş olacaktır. Adı kötülükleriyle anılacak ve kısa sürede unutulup gidecektir. Ne mutlu gıyâbında hep iyilikleriyle anılan, sürdüğü ömürle çevresine hep güzellikler katan, öldüğünde hayırla yâd edilen, iyilikleriyle örnek gösterilen, çocukları için iyi bir baba veya anne olabilen insana.

Dipnot

* Prof. Dr. Enbiya YILDIRIM, Ankara Üniversitesi

1. Taberani, Evsat, 6019.
2. Buhârî 10.
3. 5/Maide 119.

Fatih ÇINAR*

Şihâbüddîn Ahmed Sivâsî ve **Hakîkat Yürüyüşü**

"Şihâbüddîn-i Sivâsî, Osmanlı'nın kuruluşu sürecinde Kur'ân-ı Kerim'i baştan sona tefsir eden ilk müfessirlerden biri olmasının yanı sıra, hadis ve tasavvufa dair eserleri ile de döneminde etkili olan şerh geleneğinin önemli temsilcilerindendir."

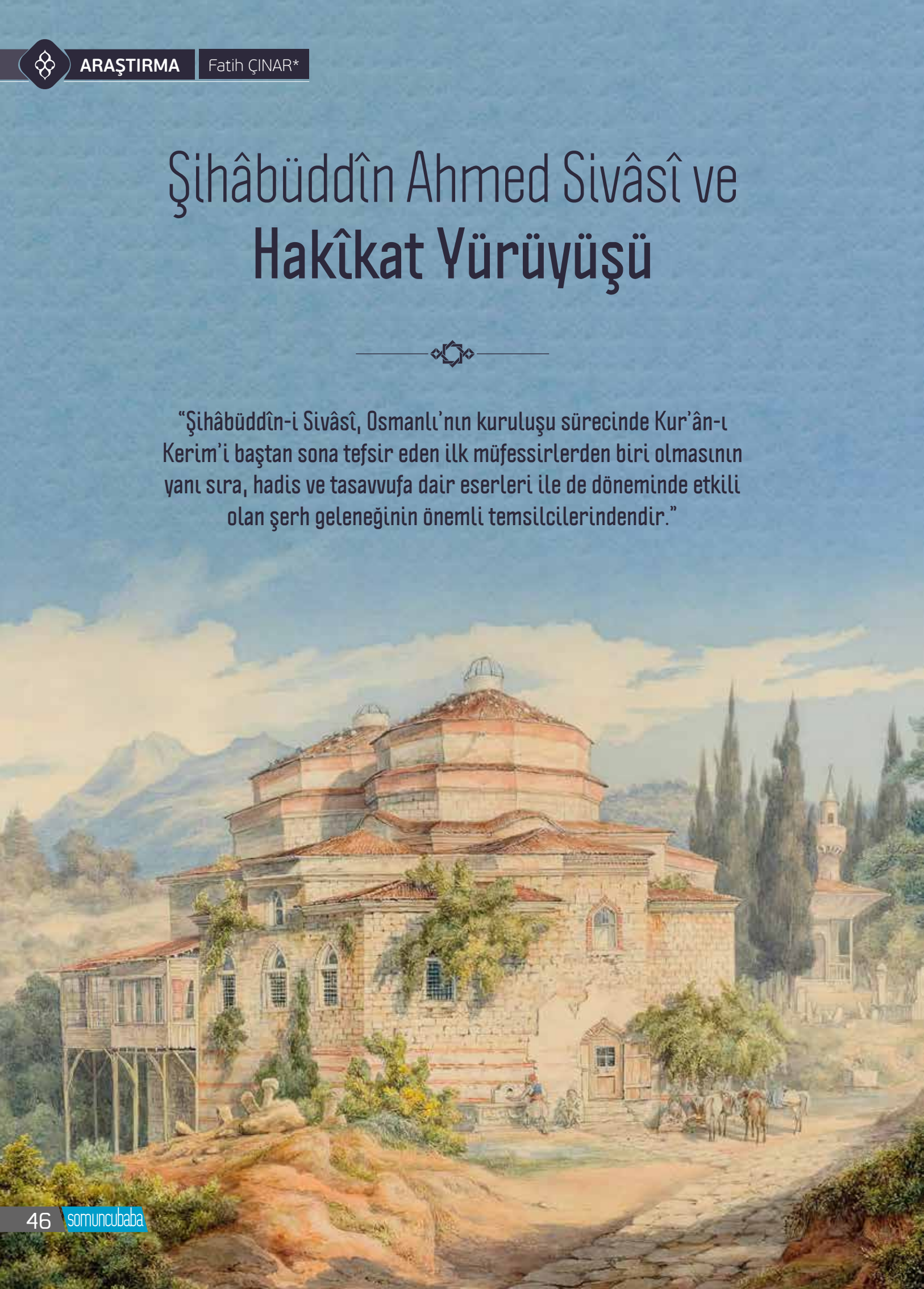

Şihâbüddîn-i Sivasî, Selçuklu Devleti'nden Osmanlı Devleti'ne geçiş döneminde tefsir, hadis, fıkıh, nahiv ve tasavvufî eserleri ile etkin olmuş biridir. Sivasî, aynı zamanda Zeyniyye Tarîkatı'nın Anadolu'da faaliyet gösteren önemli şahsiyetlerindendir. Şihâbüddîn-i Sivasî, üstâdı Şeyh Muhammed'in (ö.?) Sivas ve çevresindeki faaliyetleri vesilesiyle Zeyniyye Tarîkatı ile tanışma imkânı bulmuştur. Şeyh Muhammed'in halîfesi de olan Sivasî, Osmanlı'nın kuruluşu sürecinde Kur'ân-ı Kerim'i baştan sona tefsir eden ilk müfessirlerden biri olması yönüyle tanınmaktadır. O, tefsir alanındaki bu şöhretinin yanı sıra, hadis ve tasavvufa dair eserleri ile de döneminde etkili olan şerh geleneğinin önemli temsilcilerindendir.

Hayatı ve Eserleri

Doğum yeri ve tarihi kesin olarak bilinmeyen Sivasî'nin asıl adı, Ahmed b. Mahmûd'dur. Ailesi ile ilgili de bilgi bulunmamaktadır. Bursalı Mehmet Tâhir'e göre Sivaslıdır. Onun hakkında bilgi veren diğer kaynaklara göre ise Sivaslı birinin kölesidir. Sivasî, medfûn olduğu yere nisbetle "Ayaslûğî" şeklinde de anılmış ama daha ziyade "Sivasî" nisbesiyle tanınmıştır. Ona, "Şihâbüddîn" lakabı verilmiş , İzmir'in Selçuk ilçesinde ise "Şihâbüddin Dede" şeklinde tanınmıştır. Sivasî, köle olduğu dönemlerde âlet ilimleri ile meşgul olmuş ve kısa sürede ilmî temâyüzü ile akranları arasından sıyrılmıştır. Onun bu süreçte hangi medresede okuduğu veya hocalarının kimler olduğuna dair kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır. Buna karşın, ilmî gelişiminin ardından üstadı Şeyh Muhammed ile Ayasluğ/Selçuk beldesine göç ettiği ve vefatına kadar burada ikâmet ettiği bilgisi ise hemen her kaynakta yer almaktadır. Sivasî, 1455-56'da Selçuk'ta vefât etmiş ve burada defnedilmiştir. Daha sonra, kabrinin üzerinde küçük bir türbe yapılmıştır. Sivasî'nin türbesi bugün de halk arasında en çok ziyaret edilen yerlerden biri konumundadır.

"Sivâsî'nin eserinde, fikirlerini, İslâm'ın iki ana kaynağı olan Kur'ân ve Sünnet'e dayandırma gayreti dikkat çeken en önemli yöndür."

Velûd bir müellif olan Sivasî, fıkıh, tefsir, Arap dili ve edebiyatı, hadis ile tasavvufî içerikli birçok esere imza atmıştır. Eserlerinde sade ve anlaşılır bir üslup sergileyen Sivasî'nin en meşhûr eseri "Uyûnu't-Tefâsîr li'l-Fuzalâi's-Semâsir" adlı çalışmasıdır. "Şerhu Ferâizi's-Sirâciyye" , "Riyâzu'l-Ezhâr fî Cilâi'l-Ebsâr" , "Şerhu Lubbi'l-Elbâb" , "Risâletü'n-Necât min Şerri's-Sıfâtı'z-Zemîme" ve "Cezzâbü'l-Kulûb" adlı eserleri de kaleme almıştır.

Şihâbüddîn Ahmed Sivasî'nin Hakîkat Yürüyüşünden Umdeler

Genel olarak Sivasî'nin eseri incelendiğinde ifadelerinin berraklığı, her türlü aşırılıktan uzak ve sade bir tasavvuf anlayışına sahip oluşu ilk anda göze çarpmaktadır. Sivasî'nin eserinde, fikirlerini, İslâm'ın iki ana kaynağı olan Kur'ân ve Sünnet'e dayandırma gayreti dikkat çeken bir başka yöndür. Eserlerinde dikkat çeken bir diğer husus da Sivasî'nin Ehl-i Sünnet çizgisini korumaya gösterdiği özendir.

Sivasî, zâhirî ve bâtınî anlamda temizliğe ulaşmak için şu on şarta riayet edilmesi gerektiğini söylemiştir: "1. Bedenin tamamını guslü gerektiren şeylerden, âzâları hadesi gidermeyi gerektiren hususlardan ve nefsi isyan içeren günahlardan temizlemek. 2. Halvet. 3. Allahu Teâlâ'yı anma/zikir dışında konuşmayı terk etmek. 4. Sürekli oruç tutmak. 5. Kalp huzuruyla sesi yükseltmeden şiddetli bir şekilde dil ile Allahu Teâlâ'yı zikre devam etmek. 6. Allahu Teâlâ'ya teslim olmak. 7. Kalbe gelen duygu ve düşüncelere itibar etmemek. 8. Kalbi üstada/şeyhe bağlamak. 9. Uykuyu terk etmek. 10. Helal olan yemeği azaltmak."

Sivasî'nin Risâletü'n-Necât min Şerri's-Sıfâtı'z-Zemîme adlı eserinde nefsi ıslah için dile getirdiği ilk şart bedenin tamamını guslü gerektiren şeylerden, yani hadesten; âzâları, maddî ve mânevî kirliliği gidermeyi gerektiren hususlardan ve nefsi, isyan içeren günahlardan temizlemektir. Sivasî'ye göre ruh, toprak ile kuşatılmış bir durumda olduğu için öncelikle tâlib ruhunu bu esâretten kurtarmalıdır. Sivasî, nefsi ıslah için ikinci önemli konunun halvet olduğunu ifade etmiştir. Sivasî'nin tarifine göre halvet "ışık girmeyen karanlık bir evde meşgalelerden uzak durma" hâlidir. Yine Sivasî'ye göre tâlib, halvete riâyet ettiği sürece insan, oyun ve eğlence ile ünsiyet etmeye hazır bir şekilde yaratılan nefsini köreltme imkânı bulabilecektir. Kalp havaslarını açmanın şartının zâhir havaslardan uzak durmaya bağlı olduğunu belirten Sivasî, tâlibin halvete devamla kalbinin delillerini ortaya çıkaracağı ve gayb nûrunun ışığı ile kalbini aydınlatacağı bilgisine yer vermiştir. "Sürekli oruç tutmak" konusunu, Sivasî dördüncü başlık altında değerlendirmiştir. Sivasî'nin altıncı başlık olarak gündeme getirdiği "Allah'a teslim olmak" konusudur. Sivasî, Allah'a teslimiyet neticesinde tâlibin rızâ, tevfîz ve tevekküle dâhil olacağı kanaatindedir. Ona göre, Hz. Mûsâ'nın Rabb'ini görme isteği üzerine Allah'ın dağa tecellî edip dağın param parça olması ve Hz. Mûsâ'nın mânevî bir sarhoşluk hâli yaşaması gibi teslimiyetin neticesinde tâlipte bir depreşme hâli meydana gelir. Bu hâl ile tâlipte, rahmet, fazilet ve atfın uzantıları Rabbânî bir şekilde ufukta yükselir ve rûh ile beden arasında çekişmeye sahne olan vahdaniyetin parıltıları ortaya çıkar. Müellife göre tâlip, şek ve şüphenin askerlerini Allah'a olan teslimiyeti ile yenebilir. Bu, tâlibin kalbine peyderpey iner ve nûr damlaları ile birlikte rahmet bulutları yağmaya başlar. Tâlibin kalbi sevinç ve mutluluk verici şeylerle dolar ve dili bu durumu ifade etme noktasında âciz kalır. Sivasî, "O dönemde dil kalp ile okur." ifadesi ile dilin bu noktadaki kifâyetsizliğini ifade etmiştir.

Sivasî'nin en kapsamlı değerlendirmeleri yaparak geniş bir şekilde üzerinde durduğu konu "Havâtır", yani "kalbe Allah'ın dışında gelen duygu ve düşüncelere tâlibin itibar etmemesi gerektiği" meselesidir. Sivasî'nin sekizinci başlık altında değerlendirdiği bu husus, ona göre, tâlibe en ağır gelen ve tâlibin yoğun bir şekilde mücâdele etmesi gereken bir konudur. Sivasî, havâtırı "nefs ve şeytanın işbirliği içerisinde tâlibi Hak'tan uzaklaştırmak için başvurdukları bir yol" olarak tanımlamıştır.

Sivasî'nin nefsi ıslah sürecinde tâlibin riâyet etmesini tavsiye ettiği dokuzuncu şart "tâlibin uykuyu terk etmesi"dir. Sivasî'nin ifadesine göre, beden mücâhede ile yorulduğunda tâlip az bir uyku ile istirahat etmelidir. Çünkü bu ikisi, yani mücâhede ve uyku bir araya gelmeyen birbirinin zıddı olan şeylerdir. Fakat uyku havâs olan kimselerde zâhirlerinde olan şeylerin önüne geçmek için bir etkendir. Bir başka ifadeyle beden ve âzâlarının istirâhati havâssın kalbini açmak içindir. Hatta Sivasî, uykunun havâs ehlinin süflî cisimde olağan dışı/tuhaf etkiler yaparak ve onu meşgul eden uykunun faydaları çeken ve zararları uzaklaştıran ıslahı ile kutsî ruh, Rabbânî latîfe ve nefs-i nâtıkanın olumsuzluklardan uzaklaşacağının belirtildiğini nakleder. Ona göre, bu hâli yaşayan bir kimse yakaza haline devam edip uyuduğunda aslî mekânına döner ve ledünnî hazinelere kavuşur. İstirahat eden tâlip rûhu ile karşılaşması vesilesiyle gayb ve mânâların mârifetine ulaşır. Bu giderilme hâli ile karşılaşınca rûh mânâ âleminden melekût âlemine yükselir. Burada rûh, şehâdet âleminde olanların benzerlerini görür. Sivasî, nefsini ıslah etmek isteyen kimselerin uyku ile istirâhata geçtiğinde yaşayacağı tecrübeleri dile getirmiştir.

Sivasî'nin sâliklere yaptığı onuncu ve sonuncu tavsiye ise "helâlinden yemeyi azaltma" konusudur. Sivasî, yemede sâlikin aşırı ve çok az arasında bir orta yol tutması gerektiğinden bahsetmiştir. Müellife göre, aç veya şişinceye kadar yemede bir hayır yoktur. Çünkü işlerin hayırlısı orta yollu olanıdır. Şihabüddîn-i Sivasî, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in; *"Mü'min bir mideyle (bir kişilik) yer (içer), kâfir ise yedi kişilik yer (içer)."* ve *"Midenin üçte birini yemek, üçte birini su, üçte birini de nefes için ayırın."* sözlerinin özellikle seyr u sülûk sürecinde dikkate alınması gerektiğini belirtir. Sivasî, *"İnkâr edenler dünyada zevklenirler (dünya hayatının zevkini düşünürler) ve hayvanların yediği gibi yerler. Onların kalacakları yer ateştir."* âyeti ile çok yiyenlerin kınandığını hatırlatarak tıka basa mideyi doldurmanın birçok âfetinin olduğunu dile getirmiştir. Ona göre, çok yemek kalbin katılaşması, perdelerin kalınlaşması, müşâhedenin perdelenmesi, atâlet ve tembelliğe sebep olması ve temizliğe riâyeti zorlaştırması gibi birçok âfete sebep olmaktadır. Sivasî, çok yemek temizliği giderdiği için meleklerin böyle kimselerden uzak durduğu kanaatindedir. Ayrıca çok yemek, zamanın zâyî olmasına, zikir, Kur'ân okuma ve namaz kılmaktan uzak durmaya da sebep olmaktadır.

> "Sivâsî'nin eseri incelendiğinde ifadelerinin berraklığı, her türlü aşırılıktan uzak ve sade bir tasavvuf anlayışına sahip oluşu ilk anda göze çarpmaktadır."

Netice olarak ifade etmek gerekirse Şihâbüddin Sivasî, ilme düşkünlüğü sebebiyle kölelikten kurtularak ilim dünyasında söz sahibi hâline gelen, Osmanlı'da Kur'ân-ı Kerim'i baştan sona tefsir eden müfessirlerin ilklerinden olduğu kabul edilen birisidir. Sivas'tan Ayasluğ'a/Selçuk'a göç eden Sivasî, tefsir, hadis, fıkıh, Arap dili ve tasavvufî içerikli eserler kaleme alan seçkin bir din bilginidir. Sivasî, tasavvufî görüşlerini dile getirirken kavramlar arasında çok ince ilişkiler kurmuştur. Bu ilişkileri bazen kavramların dayandığı kelimelerin yakın anlamlarından bazen de kavramların içeriklerinden hareketle şekillendirmiştir. Sivasî'nin eserlerinde kullandığı sade, anlaşılır ve samîmî üslup onun en belirgin özellikleri arasında yer almaktadır. O, eserinde kavramları izah ederken zaman zaman kelimelerin kök anlamlarına da işaret etmiş ve bazı âyetlerin işârî yorumlarına da değinmiştir.

Dipnot

* Dr. Fatih ÇINAR, Sivas İl Vaizi

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Muhammed (s.a.v.) Cümlenin Şâhı

"Tasavvufî halk edebiyatının önde gelen şairlerindenolan Eşrefoğlu Rûmî'nin şiirlerinde Yûnus Emre havasını görmek mümkündür. Öyle ki bir kısım şiirlerinde sadece kelimelerin yerleri değişmiş gibidir. Şiirlerinin büyük bir kısmında nasihat havası sezilir.

Eşrefoğlu Rûmî, tasavvufî halk edebiyatının önde gelen şairlerindendir. Şiirlerinde Yûnus Emre havasını görmek mümkündür. Öyle ki bir kısım şiirlerinde sadece kelimelerin yerleri değişmiş gibidir. Şiirlerinin büyük bir kısmında nasihat havası sezilir. Şair, nefis terbiyesi üzerinde çok durur. Ona göre insanın mutluluğa ermesi için, nefsî arzularına gem vurması gerekir. Aksi takdirde huzur bulması imkânsızdır.

Kendisinin kuvvetli bir söyleyişi olmamakla birlikte, fikirleri ve buluşları ile kendisinden sonra gelen birçok şaire örnek olmuştur. Sözgelişi onun:

Cihânı hiçe satmaktır adı aşk
Döküp varlığı gitmektir adı aşk

Elinde sükkeri ayruğa sunup
Ağuyu kendi yutmaktır adı aşk

Belâ yağmur gibi gökden yağarsa
Başını ona tutmaktır adı aşk

Bu âlem sanki oddan bir denizdir
Ana kendini atmaktır adı aşk

Var Eşrefoğlu Rûmî bil hakîkat
Vücûdu fânî etmektir adı aşk

Yine aynı redifli

Cefâ vü renc ü mihnetdir adı aşk
Firâkı derd-i firkatdir adı aşk

Verüp rahatları mihnetle alup
Dün ü gün âh u hasrettir adı aşk

Bir oddur kim câna düşmüş yanadur
Yürek dolu hararettir adı aşk

Kararı yok bu aşkın bî-karardır
Ki dürlü dürlü hâlettir adı aşk

Münezzehtir gehi iki cihândan
Dükâliden ferâgattir adı aşk

Gönülde derd-i yâr ancak hemîndir
Bu halktan kamu uzlettir adı aşk

"Hz. Muhammed (s.a.v.)'in bütün peygamberlerin padişahı olduğunu söyleyen Eşrefoğlu Rûmî Güneş ve Ay, parlaklığını O'nun yüzünden almıştır diyerek hüsn-i ta'lîl sanatı yapıyor."

Cemi'-i enbiyâlardan
Muhammed cümlenin şâhı
Yüzü nurundan almışlar
Felekler şems ile mâhı

Yedi kat gökleri geçti
Kadem arş üstüne bastı
Erişdi kâbe kavseyne
Tavâf eyledi dergâhı

Anın seyr ü sülûkundan
Melekler âciz olmuşlar
Ki bin yılda varamazlar
O bir demde varıp râhı

Vereydim cânımı kurban
Senin yoluna ey Ahmed
Acep bir kez yüzün görsem
Seher vakti sehergâhı

Bu Eşrefoğlu Rûmî'nin
Günâhı çokdurur gâyet
Şefâat kıl yâ Muhammed
Yüzün şems ü kamer mâhı

Eşrefoğlu Rûmî (1353-1469)

Bu aşkı kimse vasfetmez dil ile
Gam u gussa vü hayrettir adı aşk

Sıfattır ma'şuka bu aşk-ı âşık
Ki aşk u ma'şuk bir zattır adı aşk

Bu aşkı ol bilir kim âşık oldu
Nice tevhid-i vahdettir adı aşk

Sorarsan aşkı Eşrefoğlu Rûmî
Tamam Dost ile vuslattır adı aşk

Şiirine 18. yüzyılın meşhur şairi Şeyh Gâlip:

Kevser-i âteş-nihâdın adı aşk
Düzâh-ı cennet-nümânın adı aşk

Bir lûgat gördüm cünûn isminde ben
Anda hep cevr ü cefânın adı aşk

kıtasıyla bir nazîre yazmıştır.

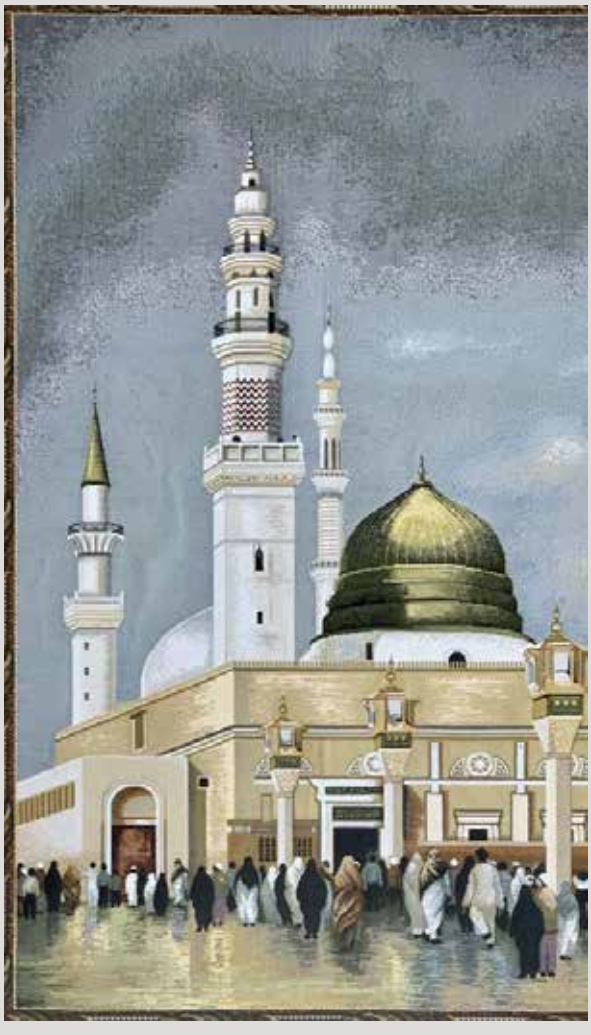

Eşrefoğlu Rûmî bu na'tinde, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in bütün peygamberlerin padişahı olduğunu söylüyor. Bu, klâsik bir benzetmedir. Güneş ve Ay, parlaklığını O'nun yüzünden almıştır diyerek hüsn-i ta'lîl sanatı yapıyor.

Arapça olan "enbiyâ" kelimesi "nebîler" demektir. Şair bunu enbiyâlar şeklinde söylemek suretiyle tekrar çoğul hâle getirmiş. Bu yanlış kullanım, onun, Arapça olan bu kelimeyi bilmediğinden değil, kelimeyi vezne uydurma mecburiyetinden kaynaklanıyor.

İkinci kıtada Hz. Muhammed (s.a.v.)'in Mirac'a yükselmesi anlatılıyor. Hz. Muhammed (s.a.v.), yedi kat göğü geçerek arş-ı âlâya ayak basmıştır. Burada Rabb'i ile buluşan Hz. Muhammed (s.a.v.)'in, Rabb'i ile arasındaki mesafe iki yay aralığı (kâbe kavseyn) belki daha yakın (ev ednâ) idi. Burada Necm Sûresi'ne telmihte bulunulmuştur.

Hz. Muhammed (s.a.v.)'in Mirac'ı esnasında gökteki bütün varlıklar ve melekler kendilerini âciz hissetmişlerdir. Çünkü Allah, Habîb'ine verdiği ayrıcalığı hiçbirine vermemiştir.

Şair, böyle büyük bir Peygamber (s.a.v.)'i bir kez olsun görme ümidindedir. O'na, canını kurban edecek kadar büyük bir tutkuyla bağlı olan Eşrefoğlu'nda, müjdeler getirdiğine inanılan ve bolluk bereketin vakti olan bir seher vaktinde, hiç olmazsa, sâdık kabul edilen o vakitte, rüyada olsun görme isteği hâkimdir.

Son kıtada, Rahmet Peygamberi, şefâat kaynağı olan Hz. Muhammed (s.a.v.)'den şefâat dileyen Eşrefoğlu Rûmî, günâhının çok olduğunu bu günahlarının da ancak Onun şefâat etmesi hâlinde affedileceği ümidini taşıyor.

Ramazan Geldi

Rahmet kapıları açıldı bize,
Ayların sultanı Ramazan geldi.
Rabb'imin ihsanı saçıldı bize,
Ayların sultanı Ramazan geldi.

Alıp kokusunu bir gonca gülden,
Ruhları sevgiyle sardı dört koldan,
Hasretle beklenen bir kutlu yoldan,
Ayların sultanı Ramazan geldi.

Tekbir sesleriyle doğarcasına,
İnci mercan gibi yağarcasına,
Mü'min gönüllere sığarcasına,
Ayların sultanı Ramazan geldi.

Elinde Kur'an'ın gül bahçesiyle,
Dilinde duanın en yücesiyle,
Bin aydan hayırlı bir gecesiyle,
Ayların sultanı Ramazan geldi.

Sonsuz bir huzurla dolalım diye,
Meleklerden üstün olalım diye,
Cennetin yolunu bulalım diye,
Ayların sultanı Ramazan geldi.

Yusuf DURSUN

Resul KESENCELİ

Tarih - Şuur - İrfan

"Tarih; bir milletin hayatıdır; yani hayat içinde karşılaşılan ve büyük ölçüde başkalarınınkinden farklı olan şartların ve bu şartlara yapılan tepkilerin hikâyesidir. Kültür ise bu tepkilerden doğan inanç, norm ve davranış özellikleridir."

Tarih; beşeriyetin, milletlerin ve devletlerin hafızasıdır. Binlerce ibretlik olaylarla bezenmiştir, çok iyi anlayıp gelecek için dersler alınması gereken öğretmendir tarih. Şeyh Sadi Şirazî'nin "Bahtiyar o kimsedir ki ilim, adalet ve iyilikle ün kazansın. Bu geçici dünyaya her gelen mutlaka gidecektir. İnsan ne ektiyse onu biçecektir. İnsana iyi ve kötü isminden başka bir şey kalmaz." ifadeleri ne kadar düşündürücüdür. Yine Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin Dîvân'ında bulunan şu beyitler ne kadar manidar ve ibret vericidir.

Bu bir yoldur köprübaşı üstünden
Her demde bin yahşi kem gelir geçer

Güvenme dünyânın varı yoğuna
Sabr eyle mihnet ü gam gelir geçer

Ömür dedikleri bir rüyâ gibi
Göz açıp yumunca dem gelir geçer

Erol Güngör, Zeki Velidi Togan, Osman Turan, İbrahim Kafesoğlu, Mükrimin Halil Yinanç, Halil İnalcık gibi pek çok münevver mütefekkirlerimiz, modern zamanlarda millete hayatiyet verecek şuuru kazandırma yolunda necip milletimizi yönlendirmiş ve tarih ilmine önem vermişlerdir. Bununla birlikte, tarih şuuru yalnızca münevverlere mahsus bir durum değildir. Bu şuur, mensubiyet duygusu, kimlik duygusudur, millete ait olma bilincidir. Bu şuuru bir başka ifadeyle milletlerin hafızasında canlı tutmak, millî kültürle beslemek gerekir. Millî kültürün içinde dil, din, edebiyat, tarih, manevî değerler, inanç, iman, örf, âdet, gelenek ve görenekler yer alır. Bu sebepledir ki milletimize çok iyi şekilde tarih şuurunu kazandırmak önem arz etmektedir. Millî şuuru uyanık tutmak, onu yükseltmek, toplumumuzun müşterek sorumluluğu içerisindedir. Türk milletinin ruh haritasını çizmekteki, kültürünü anlamaktaki birinci yol haritası, şüphesiz ki tarihtir. Erol Güngör'e göre tarih; "Bir milletin hayatıdır; yani hayat içinde karşılaşılan ve büyük ölçüde başkalarınınkinden farklı olan şartların ve bu şartlara yapılan tepkilerin hikâyesidir. Kültür ise bu tepkilerden doğan inanç, norm ve davranış özellikleridir."

"Millî tarih şuuru o milletin fertlerini belli bir millî benliğe sahip kimseler hâline getirecek, bu da ortak tarihe sahip insanların yine ortak çalışmaları ile kuvvetli bir istikbal verebilecekleri fikrini kuvvetlendirecektir."

Millî devletler "millî tarih şuuru" çerçevesinde kurulur. Millî tarih şuuru millete ait tarihin basit vakalar yığınından ibaret değil de bugünkü kaderi çizen manalı bir zincirin halkaları hâlinde anlaşılması demektir. Millî tarih şuuru o milletin fertlerini belli bir millî benliğe sahip kimseler hâline getirecek, bu da ortak tarihe sahip insanların yine ortak çalışmaları ile kuvvetli bir istikbal verebilecekleri fikrini kuvvetlendirecektir. Tarih şuuru sayesinde tarihimizin derinlikleri ile inceliklerini ve önümüzde çok uzun bir geleceğin bulunabileceğinin bilinciyle hareket etmek gereklidir. Öyle ki gelecek nesilleri ecdada layık bir şekilde hayata hazırlamak elzemdir, aksi takdirde bizler pek çok sıkıntı ile karşılaşırız. Bu sıkıntıların önüne geçmek için tarih şuurunu kazanmak zorunlu bir durumdur. Hangi şartlar altında olunursa olunsun bu şuur kazanıldığında, bu durum davaya dönüştüğünde daima olumlu sonuçlara ulaşılır.

Millet için hayat denince tarihi, hayat tecrübesi denince de kültürü anlıyoruz. Millet ile tarih arasındaki ilişki millî ruhun oluşmasını beş bölümde ifade edebiliriz; birincisi, tarihin millet hayatında tartışmasız zirvedeki bulunduğu yerdir. İkincisi, millet-tarih ilişkisi içerisindeki tarih şuurudur. Tarih şuuru, millet fertlerinin kendi tarihlerine mensubiyetleridir. Üçüncüsü, Tarih içersindeki ideallerini dava biçimiyle nesillere aktarmaktır. Dördüncüsü, kültürel birikimi sonraki nesillere aktarmak ve dünya medeniyeti-

ne katkıları öğretmektir. Beşincisi, milletimize mensubiyet bilincidir. Geçmişten kök bulmak, yeni hâle getirmekle aynı manaya gelir. Şu hâlde geçmişin hiç değilse bir "sosyal hafıza" hâlinde bugünkü hayatımızda bulunması zorunludur. Tarihin millî hayat içinde kullanılması çeşitli şekiller gösterir. Bunlardan biri de tarihimizde altın harflerle yazılan olay ve kahramanlarını çok iyi anlamak, dönemin şartlarını ve fikriyatını idrak etmektir. Bu suret de insanımızdaki millî ruhun uyanmasını, sağlam bir şuurla hareket kabiliyeti kazanmasını sağlamaktır. Millî ruhun doğuşu bir bakıma millî tarihin doğuşu demektir. Böylece onlar arasında birlik, beraberlik, kardeşlik ve dayanışma sağlanmış olur. Devletimiz ve milletimiz el ele tüm zorlukların üstesinden gelir. 6 Şubat 2023'de Kahramanmaraş, Elbistan ve çevre şehirlerde yaşanan yüzyılın en büyük âfeti olan deprem felaketin de devletimiz ve milletimiz el ele, gönül gönüle, ruh ruha vermek suretiyle tüm Türkiye olarak acıyı en içten hissederek sahiplenilmiştir. Tüm yaralar, ıstıraplar, dertler, acılar dindirilmeye çalışılmış, deprem bölgesindeki insanlarımıza çok boyutlu olarak sahip çıkılmıştır.

Kültür; bir milletin duygu, düşünce ve davranış kalıplarını, bir milletin belirli dönemlerdeki bilgi, sanat ve beceri birikimlerini, bir milletin kendi varlığı hakkındaki tarih şuurunu, bir milletin belirginleşen sosyal yapısını, bir milletin sosyal yapısını meydana getiren din, ahlâk, dil, sanat, edebiyat, ekonomi ve teknoloji gibi sistemler bütünlüğünü, bu sistemlerin biçim ve içeriklerini kapsayan hayat tarzlarını ifade etmektedir. Bir milletin hissettiği duygular, ortaya koyduğu düşünceler, gösterdiği davranış ve beceriler, ürettiği bilgiler, sanat değerleri, biçimlendirdiği sosyal yapılar, uyguladığı dinî, ahlâkî, hukukî, ekonomik ve teknolojik sistemler ve tarih şuuru gibi unsurlar, o milletin zaman içinde yaşadığı sosyal gerçekliklerdir. Kültür, tarihî bir birikimdir. Tarihî birikimin sonucu maddî ve manevî kültür değerlerini oluşturur. Bu değerlerin, toplumun bütün kesimlerinde bütünleştirici bir tesir göstermesi millî şuura yol açar. Millî şuur; toplumun kimliğine sahip çıkması,

kendine güvenmesi, yardımlaşması, birbirini desteklemesi, aynı sevinç ve acıyı paylaşması, nesillere yön vermesi, insanımıza sahiplenmesi ile tarih içinde devam etme arzusu ve inancıdır. Türk Dil Kurumu, hafızayı "yaşananları, öğrenilen konuları, bunların geçmişle ilişkisini bilinçli olarak zihinde saklama gücü" olarak tanımlamaktadır. Hafıza, geçmiş, şimdi ve gelecek arasında ilerleyen bir süreçtir. Önemli olan bu süreci çok iyi bir şekilde yönetebilmektir.

Erol Güngör; "Tarihimizin büyüklüğü bizim için kuvvet kaynağıdır. Dün büyük olduğumuz gibi, yarın da büyük olabileceğimizi düşünüyoruz. Bu tarih şuuru sayesinde arkamızda bir geçmişin bulunduğunu ve önümüzde bir geleceğin bulunabileceğini düşünüyor, bu düşüncenin azim ve metaneti içinde hareket ediyoruz." demektedir. Tarih, geçmişin ortak kültür mirasını bugüne aktarmakta, bununla birlikte insanı geçmişin yükünden ve ağırlığından kurtarmaktadır. Bu miras, kişi veya topluma ne olduğunu, niçin ve nasıl böyle olduğunu açıklar. İnsan, ortak kültür mirasının şuuruna eriştiği andan itibaren, kendini o miras karşısında hür hissedebilmektedir. Bu durumda insan, onu kabul ve reddedebilir. Bugünü anlamak, gelecek için hazırlanabilmek, sağlam ve doğru bir tarih şuuru ile mümkündür. Tarihî hadiseleri, olayları yeniden, tekrar tekrar okumak insan ve toplum hafızasının yeniden canlanması için önemlidir. Tarih, ait olduğu toplumun hafızasıdır. Tarihten doğru sonuçlar çıkarmak için tarihi doğru okumak gerekir. Geçmişlerinden gereken dersleri alan milletler, bir olay karşısında verilmesi gereken en uygun tepkiyi verir. Fakat gerekli çıkarımları yapamayan milletler ise felâkete sürüklenmeye mahkûmdurlar. Bunun içinde tarihi iyi anlamak, iyi okumak, tarih şuurunu kazanmak ve gelecek nesillere aktarmak gerekir. Çünkü zaman o kadar hızlı geçmektedir ki, yalnızca bu dünyaya yönelik değil ebedî âleme müteallik şuuru kazandırmak da gerekir. Tarihi iyi anlamak her iki nokta-i nazardan bakmayı sağlayacaktır. Bu sebeple tarih şuuru, yalnızca okumak, olayları anlatmak değil, bir davanın idrakine varmak, irfan sahibi olabilmektir.

Mehmet SOYSALDI*

Amelleri İbadete Çeviren İksir: Niyet

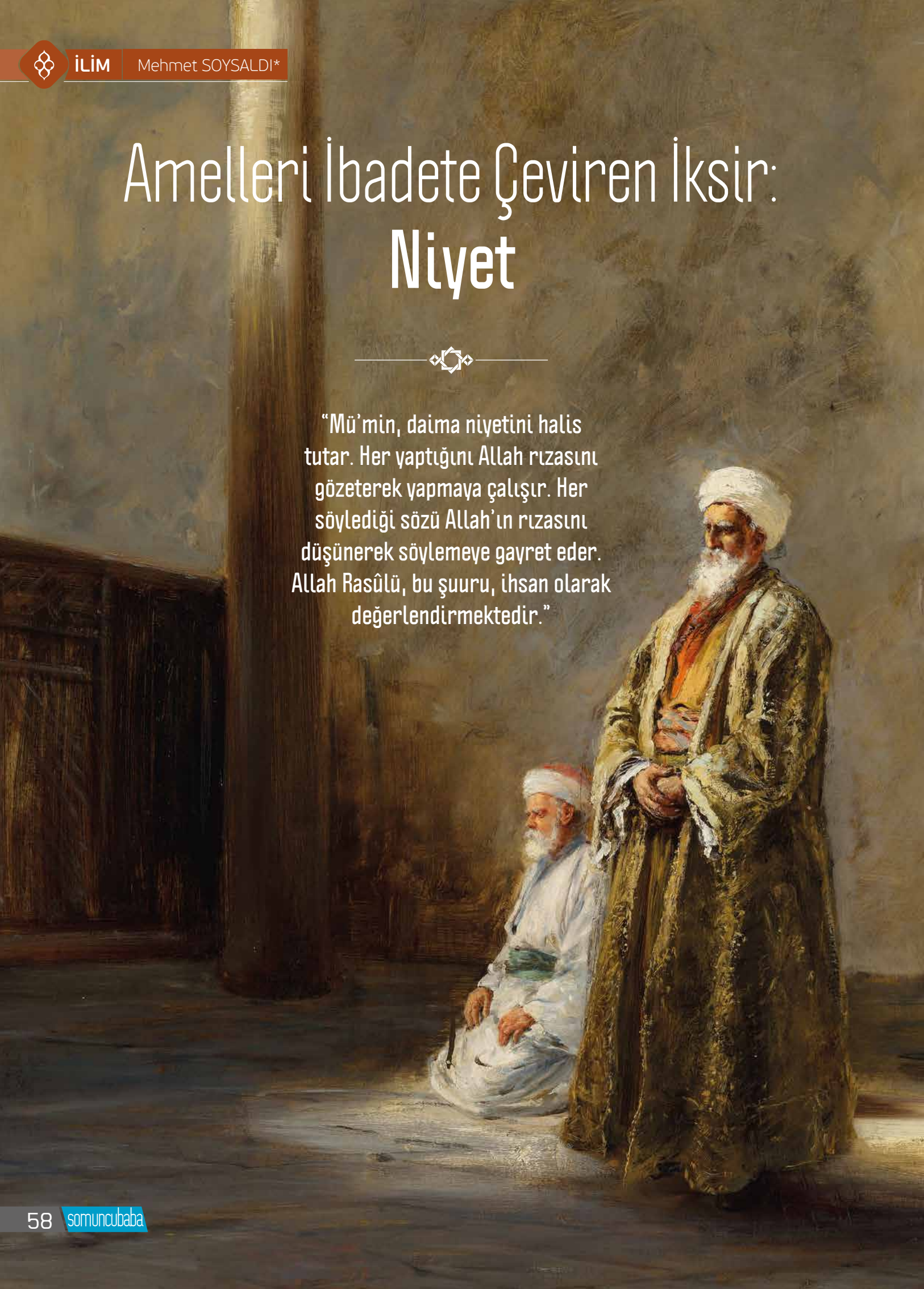

"Mü'min, daima niyetini halis tutar. Her yaptığını Allah rızasını gözeterek yapmaya çalışır. Her söylediği sözü Allah'ın rızasını düşünerek söylemeye gayret eder. Allah Rasûlü, bu şuuru, ihsan olarak değerlendirmektedir."

Yüce Allah İsrâ Sûresi 84. âyette şöyle buyurmaktadır: *"De ki; 'Herkes kendi karakteri ve niyetine göre iş yapar. Bu durumda kimin en doğru yolda olduğunu Rabb'iniz daha iyi bilir."*

Bu âyette herkesin kendi karakteri ve niyetine göre iş yapacağı ifade edilmektedir. Şüphesiz ki, kimin doğru yolda olduğunu en iyi bilen Yüce Allah'tır.

İnanan insan, daima Allahu Teâlâ'nın murâkabesi altında olduğunu bilir ve bu şuurda iş yapar. Zira o çok iyi bilmektedir ki, Allah dâimâ onu gözetlemektedir. Her yaptığını görmekte ve her söylediğini işitmekte, hatta kalbinden geçen duygu ve düşünceleri dahi bilmektedir. Dolayısıyla mü'min, dâimâ niyetini hâlis tutar. Her yaptığını Allah rızâsını gözeterek yapmaya çalışır. Her söylediği sözü Allah'ın rızâsını düşünerek söylemeye gayret eder. Allah Rasûlü, bu şuuru, "ihsan" olarak değerlendirmekte ve şöyle buyurmaktadır: *"İhsan, Allah'ı görüyormuşçasına ona ibâdet etmen/kulluk etmendir. Sen onu görmesen de o seni görüyor ya."*

Allah'ın her yerde kendisini gördüğünü, her sözünü işittiğini, hatta kalbinden geçen duygu ve düşünceleri dahi bildiğini bilen ve bu şuurda yaşayan bir mü'min, Allah'ın emirlerine aykırı bir davranışta bulunabilir mi? Elbette bulunamaz. İşte Allah Rasûlü, Müslümanları ihsan şuurunda yaşamaya davet etmektedir.

İnsan hayatında en önemli şey, hiç şüphesiz ki imandır. İmandan sonra ise niyet gelir. Çünkü insanın bu dünyada yaptığı işler niyetine göre değerlendirilir.

Arapça sözlükte "yönelmek, ciddiyet ve kararlılık göstermek" gibi anlamlara gelen niyet kelimesi ıstılâhî olarak; "Allah'ın rızâsını kazanma arzusuyla ve O'nun hükmüne tâbi olmak üzere fiile yönelen irâde" şeklindeki tarif edilmiştir.

Ameller niyetlere göre değer kazanır. Yani bir insanın niyeti selim ise ameli sâlih olur. Ameli sâlih olanın âkıbeti de hayır olur. Zira Hz. Peygamber (s.a.v.), *"Ameller niyetlere göre değer kazanır. Herkes sadece niyetinin karşılığını alır. Kim Allah'a ve Rasûl'üne hicret ederse o gerçekten Allah'a ve Rasûl'üne hicret etmiş olur. Kim de erişeceği bir dünyalık veya evleneceği bir kadından dolayı hicret ederse hicreti, hicretine sebep olan şeyedir."* buyurmuştur.

"İnsan hayatında en önemli şey, hiç şüphesiz ki imandır. İmandan sonra ise niyet gelir. Çünkü insanın bu dünyada yaptığı işler niyetine göre değerlendirilir."

Bazı Kur'ân âyetlerinin inişine sebep olan olaylar ve sualler olduğu gibi ki, bunlara tefsir ilminde "nüzûl sebepleri" denilmektedir. Hadislerin de söylenmesine sebep olan "esbâbu vurûdi'l-hadîs" denilen sebepler vardır. Nitekim İbn Hacer Askalânî (ö. 852/1449), Fethu'l-Barî adlı eserinde bu hadisin sebeb-i vürûdunu şöyle açıklamaktadır: "Rasûlullah'ın Medine'ye hicret etmesi üzerine, Müslümanlar Mekke'yi terk ederler. Muhâcirlerden bir hanım sahâbî olan Ümmü Kays da, Medine'ye hicret etmek ister. Bu arada bir sahâbî Ümmü Kays'a evlenmek için tâlip olmuş, kadın da, "Benimle Medine'ye hicret

"Niyet o kadar önemlidir ki, günahı sevaba, sevabı günaha dönüştürebilir. Zira niyet, âdî bir hareketi ibadete çevirebildiği gibi riya/gösteriş için yapılan bir ibadeti de günaha çevirebilir."

edersen seninle orada evlenirim." demiştir. Bu sahâbî Medine'ye hicret etmeye gönlü olmadığı hâlde, sırf o kadınla evlenmek için Medine'ye hicret etmiş ve sonra da orada evlenmişlerdir. Sırf Ümmü Kays'la evlenmek için hicret eden bu şahsın niyeti sahâbe arasında bilindiği için bu kişiye; "Muhâciru Ümmi Kays" (Ümmü Kays'ın muhâciri) lakabı takılmıştır." İşte Hz. Peygamber (s.a.v.) de bu hadisi bu olay üzerine söylemiştir.

Doğru ve kuvvetli bir iman, insanı sâlih amelleri işlemeye yönlendirir. Amel ise bir niyetin neticesinde gerçekleşmektedir. İman amelle, amel ise niyetle bütünleşir ve Allah katında değer kazanıp insanın kurtuluşuna vesile olur. Niyet o kadar önemlidir ki, günahı sevaba, sevabı günaha dönüştürebilir. Zira niyet, âdî bir hareketi ibâdete çevirebildiği gibi riyâ/gösteriş için yapılan bir ibâdeti de günaha çevirebilir.

Bir hadis-i şerifte *"Mü'minin niyeti amelinden daha hayırlıdır."* buyrulmuştur. Aynı ameli yapan iki kişi niyetleri farklı ise birbirine zıt iki farklı karşılık görebilirler. Riyâ/gösteriş ve dünyevî menfaat için amel eden kişinin ameli geçersiz olurken, Allah'ın rızâsını niyet ederek amel eden kişinin ameli ise makbul olur. Dolayısıyla niyetin amelden daha önemli olduğu böylece ortaya çıkmaktadır.

Yüce Allah, Hac Sûresi 37. âyette *"Kesilen kurbanların ne etleri ne de kanları Allah'a ulaşır; fakat ona sadece sizin takvanız ulaşır."* buyurmak suretiyle niyetin önemine vurgu yapmıştır. Her türlü amel ve ibâdette niyetin çok önemli olduğu anlaşılmaktadır. İnsan, yaptığı her işinde ve ibâdetinde Allah rızâsını esas almalı, riyâdan/gösterişten sakınmalıdır. Zira riyâ/gösteriş, ateşin odunu yakıp kül edip yok ettiği gibi insanın amellerinin boşa gitmesine sebep olur.

Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855), niyetin ilmin üçte biri olduğunu söylemektedir. Bununla niyetin ahkâmın çıkarıldığı üç temel esastan biri olduğunu kastetmektedir. Şöyle ki, birinci esas, niyet hadisi; *"Ameller niyetlere göredir."* , ikinci esas, bid'at hadisi; *"Bizim emrimize uymadan yapılan bir amel merduttur."* , üçüncü esas ise hüküm hadisi; *"Helal bellidir, haram bellidir. Aralarında şüpheli şeyler vardır. Şüpheli şeylerden kaçının. Bir Müslüman şüpheli şeylerden sakınırsa dinini ve ırzını korumuş olur."* şeklindedir.

Niyet dinin üçte birini oluşturmaktadır. Bazı İslâm âlimleri ise niyetin dinin dörtte birini oluşturduğunu söylemişlerdir.

Burada konuyla ilgili Uhud Savaşı öncesi meydana gelmiş bir olayı aktarmak istiyorum. Olay, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in dayısının oğlu Sa'd b. Ebî Vakkâs ile halası Ümeyye'nin oğlu Abdullah b. Cahş arasında geçmiştir.

Peygamber Efendimiz, Sa'd b. Ebî Vakkâs'a, *"Senin duan Allah katında makbuldür."* demişti. Bunu bilen Abdullah b. Cahş, Uhud Savaşı öncesinde Sa'd b. Ebî Vakkâs'a, "Gel kardeşim birbirimize duâ edelim." diye teklifte bulunur. Bunun üzerine Sa'd b. Ebî Vakkâs ellerini açar ve "Ya Rabbi! Savaş başlayınca benim önüme güçlü bir

düşman askeri çıkar, onunla çarpışayım, ben onu öldüreyim, neyi varsa her şeyini ganimet olarak alayım. Rasûlullah'ın önüne getireyim ve böylece Allah Rasûlü'nü bununla memnun edeyim." diye duâ eder.

Abdullah b. Cahş, "Âmin" dedikten sonra elini açar ve şöyle duâ eder: "Allah'ım benim önüme de güçlü bir düşman askeri çıkar, o benimle savaşsın, ben de onunla savaşayım. Sonra o beni öldürsün, benim kulağımı, gözümü, burnumu, elimi, ayağımı ve bütün uzuvlarımı birer birer kessin. Hesap gününde Allahu Teâlâ bana, 'Ey Abdullah, uzuvlarını ne yaptın?' diye sorunca ben de, 'Ya Rabbi, o uzuvlarımı sana getirmeye utandım, günahlarıma kefâret olarak Uhud'da bıraktım.' diyeyim şeklinde duâ eder."

Sa'd b. Ebî Vakkas, Abdullah b. Cahş'ın bu duâsına âmin demekten çekinir. Abdullah b. Cahş eliyle onu uyardıktan sonra; "Hani seninle anlaşmıştık, niçin âmin demiyorsun?" diyerek zorla ona "âmin" dedirtir.

Uhud Savaşı başlayınca Hz. Peygamber (s.a.v.), bir grup sahâbe ile yiğitçe çarpışmakta olan mücâhidleri seyretmektedirler. O sırada sahâbîlerden biri; "Ya Rasûlallah! Şu askeri görüyor musun ne yiğitçe savaşıyor! O senin halanın oğlu Abdullah'tır." der. Hz. Peygamber (s.a.v.), *"İnşallah o cennetliktir."* der.

Başka bir cepheye baktıklarında düşmanla yiğitçe çarpışan Hâris'in oğlu Kuzman'ı görürler. Bir sahâbî, dokuz kâfiri yere sermiş ve yaralı bir şeklide çarpışmakta olan Kuzman'a işaret ederek: "Ne kadar yiğitçe çarpışıyor ey Allah'ın Rasûlü!" deyince Hz. Peygamber (s.a.v.)'in yüzünün rengi değişir ve kaşlarını çatarak, *"O cehennemliktir."* der. Sahâbîler, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in bu sözünü işitince şoke olurlar ve buna anlam veremezler.

Savaş sununda sahâbîlerden biri ağır yaralı olan Kuzman'ın yanına gelir; "Ey Kuzman! Sana müjdeler olsun. Allah ve Rasûlü için bu meydanda kılıç salladın, ne mutlu sana, eğer ölürsen cennetliksin." der.

Kuzman, o anda içinde sakladığı niyetini açıklayarak; "Ey İbn Katâde, beni buraya getiren ne Allah'ın dini ne de Muhammed'in şerefiydi, beni buraya getiren Medine'nin hurmalıklarıydı. Ben buraya Medine'nin hurmalıklarını savunmak için geldim." der. En sonunda Kuzman, çektiği acılara dayanamayarak, bir ok alıp kalbine saplar ve oracıkta ölür. İbn Katâde, hemen koşup Rasûlullah'ın yanına gelerek olayı anlatır. Sahâbîler, o zaman Peygamberimiz (s.a.v.)'in sözünün anlamını idrak ederler.

Allah'ın dini için cihad etmiş olan Abdullah b. Cahş, niyet ve duâsına uygun bir vaziyette; her uzvu kesilmiş olarak şehit olur. Uhud şehitleri Hamza ve Mus'ab b. Umeyr ile birlikte şehitler arasında yatmaktadır. Kuzman'ın mezarı ise nerede olduğu belli değildir. Demek ki, niyeti Allah rızâsı olan ve Allah'ın ismini ve dinini yüceltmek için ölen şehit olur ve cennete gider. Ancak dünya malı ve şöhret için çarpışıp ölen ise bu amacına dünyada kavuşur, ama âhirette cehenneme girer.

Netice olarak diyebiliriz ki, insan, bir hayır, bir iyilik yapmaya niyet ederse hemen bir iyilik sevabı yazılır. O, niyetini gerçekleştirir ve iyiliği yaparsa ihlas ve samimiyetine göre on, yetmiş, yedi yüz, hatta daha fazla sevâba nâil olabilir. Bir kötülük yapmaya niyet eden kişi ise, o düşündüğü kötülüğü yapmadığı sürece bir günah yazılmaz. Ancak niyet ettiği kötülüğü fiiliyata dönüştürür de yaparsa o zaman sadece bir günah yazılır. Böylece niyetin ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu dünyada yaptığımız her işte ve söylediğimiz her sözde niyetimiz Allah rızâsı olmalı, dâimâ sâlih ameller yapmaya gayret etmeliyiz. Amellerimizi riyâ ve gösterişten uzak tutmalıyız ve günahlardan titizlikle sakınmalıyız.

Dipnot

**Prof. Dr. Mehmet SOYSALDI, Nevşehir Üniversitesi*

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Hamit DEMİR*

Bağışlanma Vesîlesi: Sünnet

"Klasik şiirimizde sabâ rüzgârının en büyük görevi aşığa sevgiliden haber getirmektir. Bu özelliğinden dolayı sabâ bir bakıma vahiy meleği Hz. Cebrail'i kendine rakip olarak görmekte, başka birinin Hz. Peygamber (s.a.v.)'e haber getirmesini adeta kıskanmaktadır."

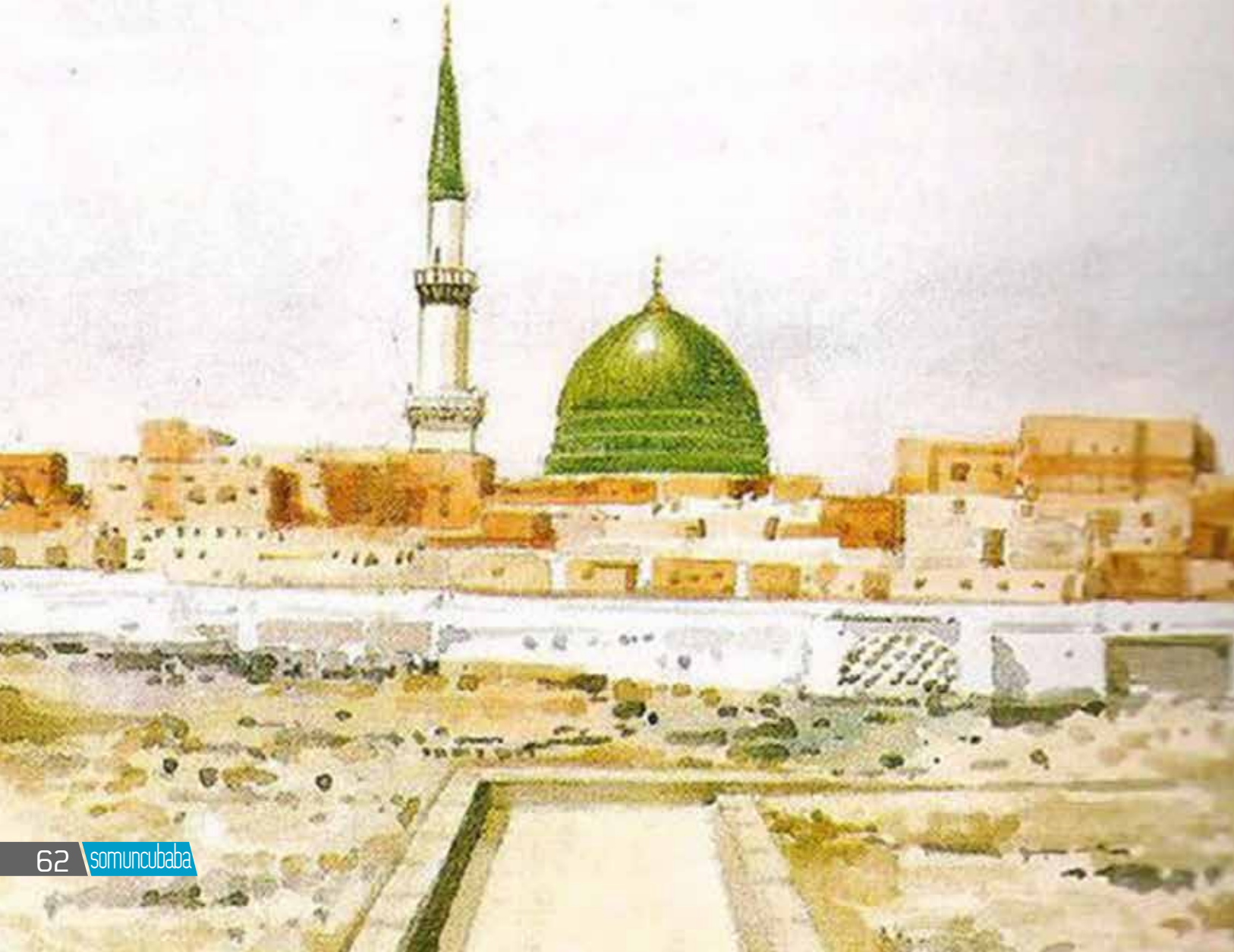

Asıl adı Mehmed olan Fuzûlî, hayatı hakkında çok az bilgiye sahip olduğumuz şairlerdendir. 1400'lü yılların sonunda Kerbelâ'da doğduğu ve Türk asıllı olduğu bilinmektedir. Fuzûlî mahlasını kelimenin bilinen gereksiz, yersiz anlamlarından dolayı başka biri tarafından mahlas olarak tercih edilemeyeceğini düşünerek seçmiştir. Aynı zamanda kelimenin fazilet kavramı ile olan köken birlikteliği, şairin bu kelimeyi mahlas olarak seçme sebeplerinden biridir.[1] Kanûnî Sultan Süleyman'ın Bağdat'ı fethetmesiyle Osmanlı Devleti tarafından itibar ve maddî destek gören Fuzûlî, 1556 yılında Bağdat'ta ortaya çıkan veba salgınında vefat etmiş ve ölümüne "Geçdi Fuzûlî" ibaresi tarih düşülmüştür. Eğitim hayatı, itikadî görüşleri ve sûfî olup olmadığına dair konular ihtilaflardan âzâde değildir.[2]

Şair Fuzûlî, Türkçe, Arapça ve Farsça dillerinde eser verdiği gibi, eserlerinde bu dilleri karışık olarak da kullanmıştır. Dîvân, Leylâ vü Mecnûn, Heft Câm, Rind ü Zâhid, Hüsn ü Aşk, eserlerinin en bilinenleridir. Şairin Türkçe Dîvân'ında Hz. Peygamber (s.a.v.)'i metheden 4 kaside 6 gazel vardır.[3] Bunlardan en bilinen Su Kasidesi adıyla maruf şiir olup Fuzûlî, *"Yâ Habîballah yâ hayra'l beşer müştakınam/ Eyle kim leb-teşneler yanıp diler hemvâra su"* dizesinde Hz. Peygamber (s.a.v.)'e olan hasretini aşırı susamış bir adamın suya olan iştiyakına benzetmiştir. Bu hasretle ölmesi hâlinde ise mezar toprağından yapılacak bir testi ile Hz. Peygamber (s.a.v.)'e su takdim edilmesini, böylelikle O'nun elini öpebileceğini şairâne bir muhayyile ile şöyle ifade etmektedir: *"Dest-bûsi ârzûsuyla ger ölürsem dostlar/Kûze eylen toprağum sunun anınla yâra su."* Bu yazımızda bahsi geçen na't-ı şeriflerden seçilen beyitler kısa açıklamalarla konu edilecektir.

Ayağın toprağını yerden alır ta 'zîm ile
Galiba düzmek diler başına bir efser sabâ

(Ey Nebî. Sabâ rüzgârı, galiba başına taç yapmak için ayağının toprağını saygı ile yerden alır.)

Âsumâna kadr ile çıksa ne hâsıl çün değil
Ana kâbil ola kapunda hâk-i der sabâ

(Ey Nebî. Sabâ rüzgârı, gökyüzüne kadar çıkabilse de onun arzusu senin kapı eşiğinde toprak olmaktır.)

"Hesap vakti geldiğinde Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından şefaatin lütfedilmesi istenirrken şefaat hak fakat hiçbir şey yapmaksızın şefaati beklemek aldanmaktır."

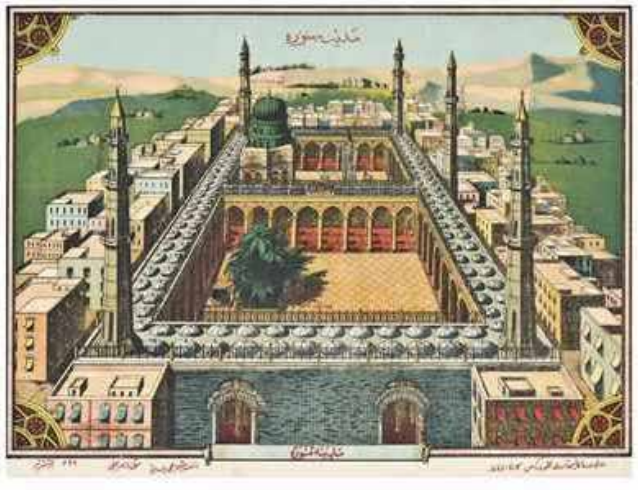

Fuzûlî bu iki beytinde sabâ rüzgârının yükseklere çıkan doğasına atıf yapmaktadır. Fakat şair aynı zamanda sabânın diliyle bu durumdan duyduğu memnuniyetsizliği dile getirir. Zira yükselmek sevgilinin eşiğinde durmayı nimet sayan âşık için aynı zamanda ayrılık anlamına gelir. Dolayısıyla birçok varlık için imkânsız olan gökyüzüne yükselme işi sabâ için her ne kadar mümkün olsa da o, sevgilinin boyundan yukarı çıkmak istemez. Bu yüksekliği de ancak sevgilinin başına taç olarak takılmak ve dolayısıyla sevgilisine yakın olmak gayesiyle kabul eder.

Ey gül-i bâğ-ı Rusûl bir taze gülşendür kapın
Kim dem-i Cibrîl'e ol gülşende ta'n eyler sabâ

(Ey peygamberler bağının gülü! Senin kapın taze bir gülşendir. Sabâ rüzgârı ise o gülşende Cibrîl'in (a.s.) varlığından rahatsız olur.)

Klasik şiirimizde sabâ rüzgârının en büyük görevi âşığa sevgiliden haber getirmektir. Bu özelliğinden dolayı sabâ bir bakıma vahiy meleği Hz. Cebrail'i kendine rakip olarak görmekte, başka birinin Hz. Peygamber (s.a.v.)'e haber getirmesini adeta kıskanmaktadır. Sabânın bir görevi de goncanın açılmasını ve gül olmasını sağlamaktır. İlk mısrada da sabâ, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in bağındaki gülleri açtırmak benim vazifemdir demektedir.

Yâ Nebî lütfun Fuzûlî'den kem etme ol zamân
Kim olur teslîm-i miftâh-ı der-i gufrân sana

(Ey Peygamber! Fuzûlî'den lütfunu noksan etme, zira bağışlanma kapısının anahtarı sana teslim edilmiştir.)

Sünnetin mağfiret esbabına minhâc-ı husûl
Taatin masiyet emrâdına tedbir-i ilâc

(Sünnetin, bağışlanma sebeplerini elde etmenin yolu ve yöntemidir. Sana itaat etmek, günah hastalıklarının tedavisi ve ilacıdır.)

Bu beyitlerde şair Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şefaatini Allah'ın rahmet tecellisi olarak telakki etmektedir. Hesap vakti geldiğinde kendisine Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından şefaatin lütfedilmesini isterken ikinci beyitte bu şefaate erişmenin yönteminden söz etmektedir. Buna göre şefaat hak fakat hiçbir şey yapmaksızın şefaati beklemek aldanmaktır.

Şaire göre müminler, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in izinden gitmek, emirlerine uymak ve yasaklarından sakınmakla bağışlanma namzedi olabilirler.

Vaslın bana hayât verir firkatin memat

Sübhâne hâlikin halaka'l-mevte ve'l-hayât

(Kavuşmamız hayat, ayrılığımız bana ölüm verir. Ölümü ve hayatı yaratan Allah, bütün noksanlardan münezzehtir.)

Fuzûlî ilk beyitte vuslatı ve hayatı önce zikrederken ikinci beyitte Mülk Sûresi ikinci âyeti[4] iktibasla ölümü önce dillendirmektedir. Vuslat önce zikredilmiştir, çünkü vuslatı olmayanın firkati olmaz. Bir beyti Türkçe, bir beyti Arapça yazılan bu mülemmâ beyit, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in varlığını, inananlar için manevî bir hayat kaynağı olarak tavsif etmektedir.

Felek hem ol gece bulmuş safâ ki sûfî tek

Karar tutmayıp olmuş bu bezmde rakkâs

Şair burada sûfî ve safâ kelimeleri arasındaki köken ve anlam benzerliğine atıf yaparken, manevî sarhoşlukla raksa gelen sâlikleri feleklere benzetmektedir. Ayrıca feleklerin hareketini de bir hüsn-i ta'lîl ile anlatmaktadır. Buna göre gökyüzünün hareketi, evine kutlu bir misafir gelen ev sahibinin yaşadığı sevinçten dolayı kendisinden zuhur eden mutluluk alâmetlerine benzemektedir. Böyle bir ev sahibi ne yapacağını bilmeyen, misafirini en iyi şekilde ağırlamak için sağa sola koşturan tavrıyla sürekli raks eden ve dönen gökyüzüne benzemektedir. Gökyüzü Hz. Peygamber (s.a.v.)'in miraç hadisesinde böyle tatlı bir telaş yaşamıştır.

Fuzûlî şairâne bir muhayyile ile eli boş gidilmez gidilen yere fehvasınca öldüğünde kabir ehline na't-ı şerif armağan etmek arzusundadır. Son söz onundur:

Şehâ Fuzûlî dil-hâstem bihamdillâh

Reh-i şerîatına tâbi' emrine me'mûr

Murûr-ı ömrü senâ-yı Resûl ilen geçirem

Ölende idem ânı armağân-ı ehl-i kubûr

(Ey Şâh! Hakk'a hamdolsun ki Fuzûlî, senin şeriat yoluna giren ve emrine uyan bir gönül, seni methetmekle geçen bir ömür istemektedir.)

Es-salâtü ve's-selâmı aleyke Yâ Şâh-ı Rusûl.

Dipnot

* Arş. Gör. Hamit DEMİR, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

1. Ali Nihat Tarlan, Fuzûlî Farsça Dîvânı (Istanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1950), 6-7.
2. Hayatı hakkında geniş bilgi için bk. Abdulkadir Karahan, "Fuzûlî", (Erişim: 15.03.2023).
3. Bahsi geçen kaside ve gazeller için bk. İsmail Parlatır, Fuzûlî Türkçe Dîvânı (Ankara: Akçağ Yayınları, 2014), 48-58., 183, 186-187, 206, 213, 269, 357.
4. "O, ölümü ve hayatı yarattı..." (67/Mülk, 2.)

Asrın Felaketi
Depremin Mesajı

"Hayatta neleri dert ettiğimiz gözümün önünden geçiyordu, hepsi bir anda değerini yitirmişti. Hayatta kalabilme sınavı başlamıştı. Depremin birkaç mesajı vardı aslında. Allah her şeyin en iyisini bilendir ama benim naçizane tespitim ise şu idi: Vefat edenlerin dünya imtihanı bitti, hesap kapandı artık ahiret kısmı başladı. Yaralanan, sakatlananlar ise ayrı bir dertle boğuşacak, kalanlar ise yaşama derdiyle hemhâl olacaktı."

Hayatımızı bir şekilde iyi kötü diyerek düzene koymuş yaşayıp giderken bazen hayatın monotonluğundan, tek düze bir şekilde yaşamış olmanın sıkıcı olduğunu düşünerek zamanımız geçiyordu belki. İnsanlığın hep daha iyiye, daha fazlasına ulaşma isteği her zaman vardır, bundan sonra da olacak gibi. Çünkü bu da fıtratın gereği olsa gerek. Fakat hayat, yaşadıkça bize yeni şeyler öğreten bir serüven.

06 Şubat 2023. Bir gün öncesinde Allah'ın rahmetinin tecellisi olarak yağan lapa lapa kar yerlerde beyaz bir örtü hâlini almıştı. Kurak bir sonbahar ve kış mevsimini geride bırakırken yağan karın sevinciyle en azından bu senenin daha iyi olacağını düşünüyorduk. Ağaçlar, ekinler susuz kalmayacaktı. Bazı rahatsızlıklarımdan dolayı o gece uyuyamamıştım, ilaçlarımı almıştım ve artık takatten düşünce uyuyacaktım. Saat dördü geçmişti, uyumak için hazırlık yaparken bir sallantı hissettim, Elazığ depremi Ocak 2020'de olmuştu. Ve o depremi de Malatya'da şiddetli bir şekilde hissetmiştik. O zamandan kalma bir psikoloji ile sallantı hâli oldu diye düşünürken bir baktım lamba sallanıyor, perde sallanıyor derken elektrikler gitti. Hemen telefonumu bulmaya çalıştım, masanın üzerinden kitaplar ayağıma düştü. Hemen yanımda dolap vardı Allah'tan üzerime devrilmedi. İşitme cihazı kullandığımdan hemen masaya uzandım ve işitme cihazımı aldım, kulağıma taktım. Allah'ım bu nasıl bir ses, depremin kendisi ayrı bir ürkütücü, çıkan ses ise apayrı bir korkunç. O an bilemedim ne yapayım diye, yer sallanıyor. Uzun sürdü bayağı ve şiddetlenmeye başladı sarsıntı. Artık her şeyden ümit kesmiştim, dedim galiba yıkılacak artık. Allah'ım yardım et diye dua ederken o zaman dilimi çok uzun geldi bana. Bir baktım duruldu. Hemen üstümü giyip, montumu alıp alelacele kapıya çıktım, kapıdaki vanayı kapatmak aklıma geldi. Hemen kapatıp indim. İnsanların hepsi panik hâlinde... Binaların önü dolmuş vaziyette, yan apartmanda annem babam olduğundan hemen onlara koşayım dedim ve bir baktım onlar da geldi şükür. İşitme cihazı kullandığımdan ötürü onlar da ben uyumuşsam duymam diye korkmuşlar. Hakikaten öyle bir sorun var. Uykuda iken bir şey duyamadığımdan Allah saklasın duymam ve çıkamayabilirim. Allah'a şükür evimiz başımıza yıkılmadı ama her taraf, duvarlar döküldü.

> "Dilde dua gönüllerde ve gözlerimizde korku ile olan biteni seyre daldım. Sakin durmak gerekiyordu çünkü panik hâli iyice hata yapmaya neden oluyordu."

Kendimizi dışarı attıktan sonra araca geçtik, yollar birden kilitlenmişti, ne yapacağımı tam olarak kestiremedim. Araçta durun dedim, kardeşlerimi aradım, biri bir komşusunun aracına sığınmıştı, diğeri de okula sığınmıştı. Ne hikmettir ki iki büyük depremde de hep aşırı bir soğuk zamana denk gelmişti. İmtihan büyük sa-

> “İnsanların vurdumduymazlığı, doymak bilmez durumu neticesinde dünyadaki dengelerin altüst olmasıyla birlikte de acaba yer küre buna mı dayanamadı bilinmez. Fakat bir silkelenme, kendimize gelme zamanı.”

nırım. Elazığ depreminde de o kadar soğuktu ki hava, ellerim yara olmuştu. Arabanın içinde iken de altı büyüklüğünde bir deprem daha olduğunu sonradan öğreniyorum. Ve arabanın içinde o sarsıntıyı da şiddetli bir şekilde hissettim. Henüz depremin açtığı yaranın büyüklüğünün farkında değiliz. Kendimize gelmiş değiliz çünkü. Dilde dua gönüllerde ve gözlerimizde korku ile olan biteni seyre daldım. Sakin durmak gerekiyordu çünkü panik hâli iyice hata yapmaya neden oluyordu. Zaten zor bir dönemde iken insanların da gelişigüzel araç kullanması yeni sıkıntıları ortaya çıkarıyordu. Kazalar, araçların birbirine çarpışan araç misali vurması tam bir kargaşa hâline çeviriyordu ortamı. İnternetten neler olup bittiğine bakayım derken on şehirde şiddetli bir şekilde hissedildiğini öğrendim. Kahramanmaraş merkezli depremin 7,6 büyüklüğünde olduğu ve Kahramanmaraş, Hatay, Malatya, Adıyaman’da daha şiddetli hissedildiğini ileriki zamanlarda öğrenecektik. İnternette Malatya’nın simgesi hâline gelmiş kapalı çarşının karşısındaki Yeni Camii’nin yıkıldığının görüntüleri vardı. Merkezde birçok binanın yıkıldığı haberini okudum. Eski hastanenin yanındaki üç dört binanın ilk zamanlarda yerle bir olduğunu gördüm. Ve en acısı ilk zamanlarda hiçbir yardımın ulaşmadığını görmek idi. O enkazların altında insanların olduğunu düşünmek ise insanı ayrı bir hüzne boğuyordu. Yara büyüktü ve çaresizlik daha büyüktü. Herkes ailesini güvenli bir yere götürebilme derdinde. Bir süre sonra çalıştığım okula kardeşlerimi alıp geçtik ama orası da elektrik kesik olduğundan hiçbir şey çalışmıyordu ve soğuktu. Kaynağı zarar gördüğü için su da kesilmiş ve şehir susuz kalmıştı. Hayatta neleri dert ettiğimiz gözümün önünden geçiyordu, hepsi bir anda değerini yitirmişti. Hayatta kalabilme sınavı başlamıştı. Depremin birkaç mesajı vardı aslında. Allah her şeyin en iyisini bilendir ama benim naçizâne tespitim ise şu idi: Vefat edenlerin dünya imtihanı bitti, hesap kapandı artık ahiret kısmı başladı. Yaralanan, sakatlananlar ise ayrı bir dertle boğuşacak, kalanlar ise yaşama derdiyle hemhâl olacaktı. İşte bu pencereden bakmayınca sadece hayatta kaldığınıza şükredin nasihatleri ile insanlar biraz daha hüzünlenecekti.

Deprem bize aslında hiçbir hesabımızın tam olarak tutmayacağını gösterdi. Sonraki dönemde yaşadıklarımız da bunu doğrular nitelikte oldu. Yaptığımız hiçbir plan tutmadı. Artık hayat

bizi nereye sürüklerse öyle gelişti olaylar. Gerek hava şartlarının olumsuzluğu, gerekse depremle birlikte gelen yol hasarları neticesinde ulaşımda ister istemez bazı aksaklıklar oldu. Tabii yara da büyüktü, diğer şehirlerden insanların organize olup gelmeleri zaman alacaktı. Asrın en büyük depremi olarak nitelendirilen iki büyük sarsıntının neredeyse peş peşe olmasının yanında olumsuz hava şartlarının da etkisiyle koordinasyonda da olumsuzluklar meydana gelmiştir. Ama başta AFAD olmak üzere ülke genelindeki vakıf ve derneklerin hızlı bir şekilde deprem bölgelerine yardım amaçlı intikalleriyle aksaklıklar, belirsizlikler ve insanların beslenme ve barınma konusundaki ihtiyaçları giderilmeye çalışılmıştır.

Umudumuz odur ki devletimiz bu yarayı tez zamanda saracaktır. Allah'ın hikmetinden sual olunmaz elbette ama depremlerin hâlâ devam etmesi artık kıyamete doğru mu gidiyoruz diye düşündürmüyor değil. İnsanların vurdumduymazlığı, doymak bilmez durumu neticesinde dünyadaki dengelerin altüst olmasıyla birlikte de acaba yer küre buna mı dayanamadı bilinmez. Fakat bir silkelenme, kendimize gelme zamanı. Bencillikten sıyrılıp bir kendimize gelmemiz lâzım, sorgulamamız lazım. Ansızın gelen deprem, ansızın gelen ölüm bütün hesapları bitirir. Çünkü hesapların üstünde bir hesap vardır. Her şeyin bir sebebe bağlandığı bu âlemde, yaratan kulunu başıboş bırakmaz.

Amerika'yı Keşfeden

Müslüman Amiral Muhammed Hüseyin

"Zheng He, aslen Müslümandır. Asıl adı da, Mo Ho/Ma He, yani Muhammed Hüseyin'dir. Bir rivayete göre de Ma Sanbou, yani Abdül Sabbur idi. Güney Asya kayıtlarında ise ismi, Haji Sam Po Bo şeklinde zikredilmektedir."

Kıta Amerika'sı, Kolomb'tan tam 71 yıl önce 1421'de Çin Deniz Kuvvetleri Komutanı Zheng He/Zeng Ho tarafından nihaî olarak keşfedilmiş, haritaları çıkarılmış, yerleşim yerleri oluşturulmuş ve Asya ile Amerika arasında hayvan ve bitki değiş tokuşu yapılmıştır.

1421'de başlayıp 1424'te sona eren 200-300 parçalık filo ve 28 bin askerin katıldığı bu büyük seferde Zheng He, İmparator Zhu Di'nin, "Çin'i dünyanın süper gücü hâline getirme hedefi" doğrultusunda Orta Amerika'ya ulaşıp; sonradan adı "New York" olan limana uğramış ve donanmasının bir parçası da Güney Amerika'ya kadar seyretmiştir.

Tarihî kıymete sahip bu çarpıcı bilgiler, Avrupa ve Amerika'da büyük gürültü koparan, İngiliz yazar ve eski denizaltı subayı Gavin Menzies tarafından 2002 yılında yayımlanan ve hazırlanması 15 yılı bulan şu kaynakta zikredilmektedir: "1421: The Year China Discovered the World" (1421: Çin'in Dünyayı Keşfettiği Yıl).

Buna ilaveten Chang Üniversitesi'nden Prof. Zhao da şu delilleri zikrederek aynı kanaati desteklemektedir: Meksika'da, Çin'in eski para birimine rastlanması ve Kolomb'un Amerika'ya ilk çıktığında yerlilerin eski Çince kelimeler kullandığını fark ettiğini söylemesi...

Amiral Zheng He, yedi büyük deniz seferi gerçekleştirerek, Çin İmparatorluğu'nu ilk ve son kez Asya sularında ve Okyanus'ta rakipsiz bir konuma getirmiştir. Bu seferlerin, ne zaman ve nereye düzenlendiğinin kısa özeti şöyledir: 1405-1407, Hindistan; 1407-1409, Tayland ve Hindistan; 1409-1411, Güneydoğu Asya ve Hindistan; 1413-1415, Endonezya, Afganistan, Hürmüz Boğazı ve İran; 1416-1419, Aden Körfezi ve Doğu Afrika; 1421-1424, Borneo'dan Zanzibar'a kadar Amerika'nın içinde yer aldığı 36 devlet; 1431-1434, bir kol yine Amerika, bir kol Avustralya ve Yeni Zelanda, bir kol ise Avrupa.

Zheng He'nin ve tarihe geçen keşif ve başarılarının, bizim için en önemli ve hayret uyandırıcı boyutu şudur: Zheng He'nin, aslen Müslüman olmasıdır. Asıl adı da, Mo Ho/Ma He, yani Muhammed Hüseyin'dir. Bir rivayete göre de Ma Sanbou, yani Abdül Sabbur idi. Güney Asya kayıtlarında ise ismi, Haji Sam Po Bo şeklinde zikredilmektedir. 1371'de Çin'in Yunnan Eyaleti'nin güneybatısındaki Kunyang Kasabası'nda (bugünkü Jinning) doğmuştur. Müslüman bir aileye mensuptur. Ailesi, 8. yüzyılda Abbasiler Devri'nde Çin'e yerleşmiştir.

> "Muhammed Hüseyin/Zheng He, görevi boyunca Müslümanlığını korumuştur. Bir sefer vesilesiyle Mekke'ye de gitmiş ve hacı olmuştur."

Muhammed Hüseyin'in, Özbekistan sınırlarındaki Buhara'da yaşayan Seyyid Eclel Şems el-Din Ömer el-Buhari'nin (1211-1279) altıncı kuşaktan, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in de 31. kuşaktan torunu olduğu rivayet edilmektedir. Babasının

> "Hacı Muhammed Hüseyin/Zheng He, 1431-1434'deki son sefer dönüşünde, 1433 yılının Nisan ayı başlarında Guli'de (Kalikut) vefat etmiştir."

adı Hacı Muhammed'dir. Mezar kitabesinde, Ma Hacı olarak geçmektedir. Çin kayıtlarında da Ma Ha-Chih veya Kadı Ma adıyla anılmaktadır.

1382'de Yunnan, Moğol Yuan Hanedanı'nın hâkimiyeti altındayken Çin'in Ming Hanedanı tarafından istila edilmiştir. Bu esnada Zheng He de tutsak alınıp, imparatorluğun hizmetine alınmıştır. Nanjjing Taixue'de (İmparatorluk Akademisi) eğitim görmüş; savaş sanatları ve diplomasi konusunda kendisini iyi yetiştirmiş, Arapça ve Çince öğrenmiştir.

Bilahare, Ming hanedanlığı kurucusu Zhu Yuanzhang'ın oğlu Prens Zhu Di'nin hizmetine girerek ona danışmanlık yapmaya başlamıştır. Zhu Di'nin 1402'de imparator olmasında belirleyici olan, İmparator Jianwen'e karşı tertiplenen Yonglo Ayaklanması'nda mühim bir başarı sağlamıştır. Bu başarısından ötürü Zhu Di, ona "Zheng He/Cheng Ho" ismini vermiştir.

Zhu Di'nin, Zheng He ile olan bu samimi ilişkisi, hayatı boyunca güvene dayalı olarak sürmüştür. Çin asıllı olmadığı halde kabiliyeti ve başarılarına güvenerek Zheng He'yi, amiralliğe, dahası Çin'in Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'na kadar yükseltmiştir.

Zheng He, görevi boyunca Müslümanlığını korumuştur. Bir sefer vesilesiyle Mekke'ye de gitmiş ve hacı olmuştur. Çin'de cami yaptırmış; 1431'de Nanjing'de yanmış bir camiyi yeniden inşa ettirmiştir. Müslümanlara sürekli yardım ederek dindar bir mü'min olarak yaşamıştır.

Bilhassa İmparator Yong Le döneminde Çin ile Afrika, Güney ve Güneybatı Asya ülkeleri ara-

sında diplomatik, ticarî ve ilmî-kültürel ilişkiler kurarak İslâm'ın bölge ülkelerinde (Endonezya ve özellikle Java'da) yayılmasında büyük rol oynamıştır.

Malezya, Endonezya ve Java'nın tarihî kayıtlarında bunu ispatlayan kayıtlar bulunmaktadır. Java'nın İslâmlaşmasına ışık tutan Malay Annals'a şu ilginç bilgiler kaydedilmiştir:

"1419: Amiral Haji Sam Po Bo/Hacı Muhammed Hüseyin, Nanyang kıyıları boyunca İslâm'ı yaymak isteyen Hanefi Çin Müslüman topluluklarını idare etmek için Champa/Vietnam'a Haji Bong Tak Keng'i atadı. Haji Bong Tak Keng de, Filipinler Manila'daki Müslüman Çin toplulukları idare etmek için Filipinler'e Haji Gan Eng Cu'yu atadı.

1425-1431: Amiral Haji Sam Po Bo, Nanyang Valisi ve Nanyang da dâhil olmak üzere güney Çin'in fiilî valisi oldu. Semarang'daki Hanefi Çin camisinde, özel bir ilahi okuma programı gerçekleştirildi ve ardından Haji Sam Po Bo için dualar yapıldı.

1431: Amiral Haji Sam Po Bo vefat etti. Semarang Hanefi Müslüman Topluluğu İlahi Grubu, onun vefatını anmak için ilahiler söyledi."

Hacı Muhammed Hüseyin/Zheng He, 1431-1434'deki son sefer dönüşünde, 1433 yılının Nisan ayı başlarında Guli'de (Kalikut) vefat etmiştir. Zheng He uzmanı Çinli Profesör Zheng Yijun'a göre bedeni, Java Adası'nın Semarang/San Bao Long Bölgesi'nde gömülüdür.

Aslında Zheng He'nin, Nanjing'de sembolik bir anıt mezarının/türbesinin olduğu, ancak burada sadece elbiselerinin bulunduğu ve içinin boş olduğu yönünde de iddialar vardır. Diğer ünlü amiraller gibi bedeninin denize gömüldüğüne dair bilgiler de mevcuttur. Amiral Zheng He, dünya denizciliğine yön vermiş olmasına rağmen ismi çok geç duyulmuş ve keşifleri çok geç kabullenilmiş de olsa, efsanevî Müslüman bir kâşif olarak adını tarihe yazdırmayı başarmıştır.

"Amiral Zheng He, dünya denizciliğine yön vermiş olmasına rağmen ismi çok geç duyulmuş ve keşifleri çok geç kabullenilmiş de olsa, efsanevî Müslüman bir kâşif olarak adını tarihe yazdırmayı başarmıştır."

Hayatının neredeyse 30 yılı denizlerde geçmiştir. Ölümüyle birlikte devlet politikası olarak ülkenin tüm deniz seferleri sona ermiş, her türlü yelkenli yapımı yasaklanmış ve kıyılar seyahatlere kapanmıştır. Zheng He'nın ölümünden sonra ona ait olan seyahat notları kralın emriyle yok edilmiştir. Takip eden yüzyıllarda, Amiral Zheng ve filosunun macerası yavaş yavaş bir masal ve efsane haline gelmiştir. Zheng He'nin devasa filoları ve gerçekleştirdiği büyük seferler, gerek döneminde gerekse daha sonraki dönemlerde yazılı ve görsel kültürde derin izler bırakmış, hakkında birçok eserin meydana getirilmesine kaynak teşkil etmiştir.

Misal vermek gerekirse; Kim Stanley Robinson'ın, "The Years of Rice and Salt" başlıklı tarih romanındaki Zheng karakterinin, Zheng He'den esinlendiği ileri sürülmektedir. Bazı tarihçiler de, Denizci Sinbad efsanesinin ve Bin Bir Gece Masalları'nda bulunan Denizci Sinbad'ın Yedi Seyahati masalının kaynağının Zheng He olduğunu iddia etmektedirler.

Kaynakça

Gavin Menzies, 1421: The Year China Discovered the World, Londra, 2002, Bantam Press; 1421 The Year China Discovered America, William Morrow, New York, 2003; Fatma Ecem Ceylan, "Müslüman Amiral Zheng He'nın Aile Tarihine Bir Bakış", Current Reseaarch in Social Sciences, Nisan 2016, Sayı: 2; Mehmet Özay, "Çin Donanması'nın Müslüman Türk Amirali: Cheng Ho (1371-1433)", https://guneydoguasyacalismalari.com/2011/12/05/cheng-ho-2/ Erişim: 03.08.2020; Aziz Musa Parlakyiğit, "Çinlilerin İslâmiyeti Yayma Çabaları: Amiral Zheng He Örneği", İSTEM dergisi, Yaz 2019, Sayı: 33; Wang Jienan, Zheng He'nin Batı Okyanuslarına Seyahatleri, Çeviren: Sinan Baykent, İstanbul, 2015; Mustafa Armağan, "1421: Çin'in Amerika'yı Keşfettiği Yıl", Zaman, 21 Kasım 2004; "Amerika'yı Bir Müslüman Komutan Keşfetmişti", Zaman, 5 Aralık 2004.

Seçkin Örneklerle Anadolu İrfanı

"Asırlardır dilden dile anlatılan evliya menkıbelerini, insanlarımızın ruh dünyalarında kalıcı tesir oluşturduğu ve derin mesajlar barındırdığı için bir kez de biz naklettik. Bu sayede güzellikler gülistanından iç dünyamıza gül güzelliğinde nakışların düşmesine vesile olduk ise bize ne mutlu."

Gazi Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Oğuzhan Aydın Hocamızın "Seçkin Örneklerle Anadolu İrfanı" adlı eseri okuyucularıyla buluştu. Çok yönlü bir çalışmanın eseri olan kitapta Anadolu'muzun manevî hayatına yön veren büyük Allah dostlarının hayatları ve menkıbeleri yer almaktadır.

Yıllardır şehir şehir dolaşıp Müslüman Türk büyüklerinin aşkından, iman ve irfan güzelliklerinden bahseden Oğuzhan Hoca önsözde, yüzlerce belki binlerce konferans, panel ve sohbet ortamında "Anadolu İrfanı"nın temel taşlarından bilgiler aktararak dinleyicilerin anlatılan güzel ve seçkin örnekleri bir kitapta görme arzularını ilettiklerinde böyle bir çalışmaya başladığını belirtmiş ve devamında "Tabii her programın konusuna göre hazırlanırken, okuduğumuz kitaplardan, temel kaynaklardan, makalelerden notlar almış ve kendi üslubumuzla sizlere sunmuştuk. İşte elinizdeki bu kitapta bulunan satırlar, ilgili notların bir araya getirilmesiyle ortaya çıktı.

***

Akılda kaldığı ve önemli bir eğitim aracı olduğu için eserimizi değişik menkıbelerle süsledik. Menkıbelerle o mübarek zatların dünyasını ziyaret etmiş olduk. İnsanlara rehberlik eden gönül sultanlarının kültür ve medeniyet dünyasına yolculuk yapmış olduk. Asırlardır dilden dile anlatılan evliya menkıbelerini, insanlarımızın ruh dünyalarında kalıcı tesir oluşturduğu ve derin mesajlar barındırdığı için bir kez de biz naklettik. Bu sayede güzellikler gülistanından iç dünyamıza gül güzelliğinde nakışların düşmesine vesile olduk ise bize ne mutlu.

Bir rehber zatın hayatının veya menkıbenin; vatan sevgisi, devlet malını koruma, saygı ve sevgi, insana verilen değer, ahlâk güzelliği, irfan geleneğini yaşama açısından sadece bir kişiye bile faydalı olacağını düşünerek bu seçkin satırları iki kapak arasında topladık." ifadelerini kullanmıştır.

Yazar eserinde Hoca Ahmed Yesevî'den başlayıp Hz. Mevlâna ve Muhyiddin İbnü'l-Arabî Hazretleri'ne, oradan Hacı Bektaş-ı Veli, Yunus Emre, Şeyh Hamid-i Veli/Somuncu Baba, Hacı Bayram-ı Veli, Eşrefoğlu Rumî, Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi ve Sarı Saltuk'a, oradan Osmanlı Sultanı II. Abdulhamid, oradan Şair Nâbî, Terzi Baba ve Mehmet Akif Ersoy'a kadar birçok Allah dostlarının hayatlarından ve menkıbelerinden örnekler vererek okuyucularının istifadesine sunmuştur.

Geniş kapsamlı ve doyurucu bilgilerin sunulduğu eserde akıcı, sade ve anlaşılır bir dil kullanan yazar yine önsöz bölümünde şunları söylemiş: "Besmele ile başlanan işin bereket ve manevî tesirine inanarak; sözlerimize de işlerimize de, sohbet meclislerimize de "Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla" başladık. Hz. İbrahim misali nefse fırsat vermeden lâin şeytanı taşladık. Bu aziz vatanı bize yurt eyleyen Alperenlerin hayatlarından misaller sunarak bu kitabı nakışladık. Anadolu irfanını gönüllere aksettiren o parlak yüzlü aynalardan akislerle satırlar buldu ışık. Gördük ki erenler hep Allah ve Rasûl'üne âşık. Kur'an ve sünnet gibi iki temiz kaynaktan beslenen aziz ecdadımız, hayatlarıyla örnek oldular bize. Bu güzellikler gülistanından nadide güller derdik size. İnsanımızın irfan pınarından içtiği temiz kaynaklara biz de meyil verdik. Tevazularını görünce yüzümüzü hepsinin ayağının altına serdik."

Seçkin Örneklerle Anadolu İrfanı / Doç. Dr. Oğuzhan Aydın

Akçağ Yayınevi

Tel: (0312) 432 17 98

Evlerimize Dönmeliyiz

"Yalılarda, köşklerde, konaklarda ve ahşap evlerde oturanlar pey der pey oturdukları sıcak evleri terk edip soğuk beton apartmanları tercih ettiler. Konforuna, şaşaasına, modernliğine aldanmış, güzelim bahçeli evlerimizi terk edip kendimizi apartman katlarına atıvermiştik. İyi mi yaptık? Ne gezer!"

Bu yazıyı hazırlarken İstanbul'da yaşayan ve çok kıymetli romanlara imza atan bir yazarımızı aradım. Telefonda biraz dertleştik. Biraz da sitem edercesine evden dışarıya çıkmadığını söyleyince şu cevabı verdi: "Sorma, artık eskisi gibi pek dışarı çıkamıyorum. Bende bir sokak fobisi oluştu. Evden bırak çarşı pazara, sokağa bile çıkmak istemiyorum. Galiba bu korku, koronavirüs salgınından bana miras kaldı."

İki yıl devam eden salgının hemen akabinde Kahramanmaraş merkezli iki büyük deprem hepimizi çok üzdü. Yüzyılın değil, binyılın âfetiydi. Şükürler olsun devlet ve millet olarak yaralarımızı sarıyoruz. Fakat elbette bu korkunç zelzele, büyük travmalar da meydana getirdi. Bilhassa çocuklarımızda, gençlerimizde, hatta yetişkin insanlarımızda... Yine de karamsar olamayız, ümide sarılıp çözümler üreteceğiz. Bu iki muazzam hadiseyi değerlendiren bir depremzede, şu nükteyi yapmıştı: "Koronada evden dışarı çıkamıyorduk şimdi ise korkudan evlerimize giremiyoruz."

Gerek salgın, gerekse deprem, bize evlerimizi hatırlattı. Biricik ocağımızı, sığınağımızı, ilticagâhımızı... Biraz ihmal mi etmiştik hanelerimizi. Evler acaba bizden intikam mı alıyor, bilinmez. Herkes istediği gibi yorum yapabilir ama ev merkezli düşüncelere biraz ağırlık vermemiz gerekiyor.

Çocukluğumdaki Ev

Hepimiz çocukluk yıllarımızı özleriz. Bilhassa içinde koşturduğumuz ilk evlerimizi. İlk sevinçleri duyduğumuz, ilk acıları yaşadığımız, ilk konuşmayı ve yürümeyi öğrendiğimiz, ilk oruçlarımızı tuttuğumuz, ilk okumaları yaptığımız o canım ahşap, kâgir veya kerpiçten evleri... Genelde tek veya en fazla iki katlı olan o mutluluk yuvalarını... Bizim memleketteki evimiz de iki katlıydı ve sokağın başındaydı. Karşısında bir türbe bir de küçük bir mescit vardı. Mahalledeki kavşağın, dört yolun başındaydı. Pencereye çıktım mı gelen giden, geçen koşan herkesi gö-

> "Şimdi eski evlerimizi özlüyoruz. Arada bir köylerimize, kasabalarımıza gidip geçmişle hasret gideriyoruz. Neyse olan oldu. Bari bundan sonra biraz ev konusunda titiz davranabilir miyiz?"

rürdüm. Sadece sokakta oynayan çocukları değil, işten eve dönen amcaları, sokak satıcılarını, bohçacı kadınları... Bir film seyreder gibi sokaktaki hayata bakardım.

Sonra İstanbul'a geldim. Kadıköy'de, Beşiktaş'ta, Akatlar'da, Karagümrük'te, Bahçelievler'de, Fatih Çarşamba'da velhasıl İstanbul'un belli başlı semtlerinde ikamet ettim. Oturduğum ve içinde yaşadığım bütün evler apartman daireleriydi. Müstakil evde oturamadım, zira yoktu. İstanbul, apartmanlardan meydana gelen koca bir şehirdi. Galiba 1940'lı yıllarda başladı modern anlamdaki bu yapı-

laşma. Hatta adlarına şarkılar yazıldı, tiyatro eserleri kaleme alındı: "Şişli'de bir apartıman" diye başlayan şarkıyı duymuşuzdur hepimiz. Yalılarda, köşklerde, konaklarda ve ahşap evlerde oturanlar pey der pey oturdukları sıcak evleri terk edip soğuk beton apartmanları tercih ettiler. Bu bile isteye bir seçimdi. Konforuna, şaşaasına, modernliğine aldanmış, güzelim bahçeli evlerimizi terk edip kendimizi apartman katlarına atıvermiştik. İyi mi yaptık? Ne gezer! Behçet Necatigil "Apartman" şiirinde bu soğuk yapılara sert davranır: *"Aydınlık karanlıkta şimdi daha belirgin / Yabancı bakışlara bir şey söylemeyen resim."* Şimdi eski evlerimizi özlüyoruz. Arada bir köylerimize, kasabalarımıza gidip geçmişle hasret gideriyoruz. Neyse olan oldu. Bari bundan sonra biraz ev konusunda titiz davranabilir miyiz?

Edebiyatçılarımızın Gözüyle Evler

'Ev' kavramı bizde hep müspet manada kullanılmıştır. Hatta Avrupa'ya gittikten sonra değerlerine, medeniyetine ve tabii ki memleketine dönüş yapan Yahya Kemal için bilindiği gibi "eve dönen adam" sıfatı yakıştırıldı. Dönmeyip kıymet hükümlerine sırtlarını çevirenler ise "eve dönemedi." Eve yani inanç değerlerine, irfanî dünyalarına... Yahya Kemal yalnız değil bu dönüş yolunda olan, Cemil Meriç de var, İsmet Özel de. Tabii gözü dışarıda olan ve 'evden kaçma'yı seven de var. Onlar ayrı bir bahis ama mevzu uzun, geçelim. Bu konu hakkında zihnimi yorarken Türk edebiyatında 'ev' temalı şiir ve yazıların çok fazla olmadığını gördüm. Doğrusu Dîvân edebiyatımızda bu konuda çok fazla şiir olmadığını söyleyemem. Zira alanın uzmanlarının bu konudaki eserlerini inceleyemedim. Benim kastım Tanzimat'tan sonraki yeni edebiyatımızdır. Elbette tek tük bazı şairlerimiz ev eksenli şiirler kaleme almışlardır. Bilhassa Cumhuriyet Devri'nin iki iyi şairi Ziya Osman Saba ile Behçet Necatigil, ev'i ihmal etmemişler, sıcak yuvalarımıza övgüler düzmüşlerdir.

Ziya Osman'ın Ev Sevgisi

Ziya Osman Saba ev'e düşkün, ailesine bağlı öncü ve örnek sanatkârlarımızdandır. Onun da Necatigil gibi birçok ev şiiri vardır. Mesela "Geçen Zaman" şiiri şöyle başlar:

Hiç olmazsa unutmamak isterdim!
Eski geceler, sevdiklerimle dolu odalar...
Yalnız bırakmayın beni hâtıralar!
Az yanımda kal, çocukluğum,
Ah, ümit dolu gençliğim,
İlk şiirim, ilk arkadaşım, ilk sevgim...
- Doğduğum ev! Rahatlayacak içim, duysam
Bir tek kapının sesini.
Arıyorum aklımda bir ninni bestesini...

Şairimizin en çok sevilen şiirlerindendir "Beyaz Ev"... Mehmet Kaplan Hoca bu eserin, "Türkçede yazılmış en güzel saadet şiirlerinden biri" olduğunu yazar. Hakikaten şiirin ilk mısraları bile bizde böyle bir kanaat uyandırıyor:

Gözlerimin önünde hep aynı beyaz ev,
Her dağ yamacına kurduğum
Beliren her su kenarında,

Pembe damlı, yeşil pancurlu balkonlu
Balkonuna tırmanan sarmaşık,
Gece, pencerelerinden sızacak ışık,
Kışın tütecek bacası.

Necatigil ve "Dışarda"

Behçet Necatigil diyebiliriz ki 'ev' kavramını şiirlerinde en çok işleyen şairimizdir. Hatta kendisine "ev şairi" unvanı bile lâyık görülmüştür. Bütün eserlerini inceleyince bu vadide çok kıymetli şiirlere rastladım.

Bu eserlerin en güzellerinden birisi "Dışarda" adını taşıyor. Okuyalım:

Yandı sokak lâmbaları mum alevi pervane
Şeytanca sırıtır fosforlu camlar
Gördüm zifir sarısını dükkân vitrinlerinde
Belliydi biliyordu bezgindi
Evimize gidelim.

Alay eder küçümser eziliriz girsek
Hep paraya saygı camlar
Camların ardı sırnaşık kirli
Yapışkan çarpar
Evimize gidelim.

Bir yanı var ömrümüzün kırık
Farlar büyültür gecede
Garipsi türkülere üzgün
Başlamadan yollar
Evimize gidelim.

Mısralardan anlaşıldığı gibi şair, kötülüklerden uzaklaşmak, günahlardan ırak durmak için evi bir sığınma yeri olarak görür ve "Evimize gidelim." cümlesini sık sık tekrarlar. Çünkü ev, insanın hislerini ve düşüncelerini kontrol ederken makul sınırlarını da belirler. Yasakları hatırlatır, hudutları aşmasına mani olur.

Merhum hocam Mehmet Kaplan Şiir Tahlilleri adlı eserinde bu şiiri şöyle yorumluyor:

"Dışarda şiiri, muhteva, şekil ve üslûp bakımından ustaca kurulmuş bir tezada dayanıyor: İlk bakışta görülen, 'sokak' ile 'ev' arasındaki

tezattır. Şair sokaktan nefret ediyor, korkuyor ve evine dönmek istiyor. Yanında karısı olması muhtemel birisi var. Misafirlikte canı sıkılan bir çocuğun, annesine durmadan 'evimize gidelim' diye tutturması gibi, o da evine kaçmağı arzuluyor."

Necatigil meskeni önemseyen, 'ev'e değer veren bir şair. "Eski Sokak" şiirinde bu hislerini şu mısralarla açığa çıkarıyor:

Küçük ahşap bir dizi evlerdi
On yıl önce o sokak.
Sonra geniş caddelere çıktık
Apartman... sizden uzak.

Çocuklar orda büyüdü
Orda okula gitti,
Komşunuzduk ama görüşemedik
Hiç vakit yoktu.

Şair burada özellikle büyük şehirlerde Anadolu'daki gibi yaşanamayan komşulukları özler ve bu yakınlığın bitmesine üzülür.

Behçet Necatigil'in eve ve aileye dair kaleme aldığı şiirler, yeni değil, eskilere dayanır. İnsan dergisinde yer alan "Aile" şiiri, 22 Nisan 1943 tarihinde yayımlanır:

Sağ çıkıp günlük savaştan,
Evin yolunu tutmuşum.
Yemek yedik, çocuklarım uyudu.
İniyor üstüme yavaştan
Allah'ın beyaz bulutu,
Kederlerimi unutmuşum.

Hayatta olduğuma
Seviniyorum şimdi:
Kavuştum çoluk çocuğuma,
Koltuğuma uzandım, rahatım.
Kahvem içime sindi,
Başladı gecelik saltanatım.

"Evler", "Evcik", "Evin Hâlleri", "Evlerle Savaş", "Perili Ev", "Varsa Ev", "Ayrı Evlere Çıkmak", "Ev Çölü", "Yollar ve Evler", şairimizin diğer bazı şiirleridir.

Diğer Edebiyatçılara Göre "Ev"

Tabii sadece Saba ve Necatigil'in 'ev'i ele aldıklarını söylersek haksızlık etmiş oluruz. Onlar kadar olmasa da bu temi eserlerinde işleyen başka şair ve yazarlar vardır. Beş Hececiler'den Yusuf Ziya Ortaç'ın "Evim" başlıklı şiiri vardır. Hakkı Devrim ise "Evimiz" isimli bir hikâye yazar. Saba da beğendiği bu hikâyeyi tahlil eder. Baki Süha Ediboğlu ise "Babamın Sesi" şiirinde karanlık çökerken eve gidişin hikâyesini anlatır:

Bir gölge uzaktan bana seslenir:
"Karanlık çöküyor haydi eve koş"
Akşamlar gönlümde dert tazelenir,
Evimiz kimsesiz, odalar bomboş.

Apartmana Reddiye

Başta rağbet gören apartmanlar, daha sonra şairlerin eleştirisine maruz kalır. Artık bu 'eski sevgili'ler istenmeyen yapılardır. Mesela Şairler Sultanı üstad Necip Fazıl Kısakürek'in Çile isimli eserinde, "Apartman" adlı bir şiiri vardır. 1973 yılında yazılan şiir şöyledir:

Sır vermeye alışkan
Pencereler aydınlık.
Duvara şüphe çakan
Gölgelerde şaşkınlık.

Üst üste insan türü,
Bu ne hayat, götürü!
Yakınlıktan ötürü
Kaçıp gitmiş yakınlık...

Üstadın "Odalarım", "Evim", "Çek Perdeyi" bu yolda yazılmış diğer şiirleri... 1978'de kaleme aldığı "Ahşap Ev" bütün meseleyi hülasa etmektedir:

Tek tek kalktı eşyanız, ahşap ev bomboş kaldı;
Güneş gözünü yumdu, has odalar loş kaldı...

Üstad, Ahşap Konak isimli piyesinde de de-

ğerlerinden kopan bir toplumun serencamını dile getirmektedir. Mütefekkir yazar Sâmiha Ayverdi'nin, Osmanlı'nın son devrine ayna tutan İbrahim Efendi Konağı romanını da elbette unutamayız.

Karakoç'a Göre Balkon

Ev'e güzelleme yapan şairlerin yanı sıra modern evlerdeki tehlikelere dikkat çeken sanatkârlarımız da vardır. Mütefekkir şair üstad Sezai Karakoç'un "Balkon" isimli şiiri, çok düşündürücü, hatta uyarıcıdır. Düşünülmeden apartman katlarına eklemlenen balkonların ölümün keşif kolları olduğunu hatırlatır. Şiire şöyle başlar:

Çocuk düşerse ölür çünkü balkon
Ölümün cesur körfezidir evlerde.
Yüzünde son gülümseme kaybolurken çocukların
Anneler anneler elleri balkonların demirinde

Şaire göre, balkonlar bilhassa çocuklar için birer kanlı tuzaktır ve büyük acıları yaşatırlar evlerde yaşayanlara. Bunun için balkonsuz evlerin yapılmasını ister.

Bu yürekten talebini şiirin son mısralarında şöyle dile getirir:

Bana sormayın böyle nereye
Koşa koşa gidiyorum
Alnından öpmeğe gidiyorum
Evleri balkonsuz yapan mimarların.

Evler... Evlerimiz... Galiba onları uzun zamandan beri unutmuş, nisyana terketmiştik. Hâlbuki onlar, hayatımızın büyük bölümünü içlerinde geçirdiğimiz müstesna mekânlarımızdır. Keşke mimarlarımız artık ev yaparken veya apartman dikerken önce zeminlere dikkat etseler. Deprem riskini unutmasalar. Sonra en doğru biçimde bu yapıları inşa etseler. Hem vatandaşlarımız, hem de müteahhitlerimiz ve mühendislerimiz hırslara kapılıp gökyüzüne sıçrarcasına dikey mimariye tamah etmeseler. Güzelim yapıların içinde ailelerin huzurla oturacağı meskenler inşa etseler. Bazen "kahırdan lütuf doğar." Belki hepimizi büyük hicranlara sürükleyen bu deprem toplumu da sarsar, daha makul düşünmemizi sağlar diye düşünüyorum. İnşallah diyelim ve evlerimizi en doğru şekilde yapacak iyi mimarlara dua edelim.

Aydın BAŞAR

Peygamberimiz'e (s.a.v.) Olan Muhabbetin Tezahürleri

"Bütün mahlûkat lisan-ı halleri ile ona salât ederler. Semada felekler, denizde semekler ona salât ederler. Karıncadan kuşa, ağaçtan kum tanelerine kadar, ne kadar mahlûkat varsa hepsi ona salâvat getirerek meleklere eşlik ederler."

Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in ismi anıldığında salâvat getirmek kuşku yok ki dinimizin üzerimize yüklediği bir vazife ve Peygamber Efendimiz'in de üzerimizdeki bir hakkıdır. Kaldı ki; Yüce Allah (c.c.) ve melekleri de ona salât etmektedir. Bir âyet-i kerimede Cenab-ı Allah şöyle buyuruyor: *"Allah ve melekler peygambere salât ediyorlar. Ey iman edenler, siz de ona salât ve selâm okuyun."* Âlimlerin bildirdiğine göre Allahu Teâlâ'nın salât etmesi rahmet etmesi; meleklerin salât etmesi şanının yüceltilmesini dilemeleri; mü'minlerin salât etmesi ise dua etmeleri anlamını ifade eder.

Sâlat ve çoğulu salavatın nasıl olması gerektiğine dair birçok rivayet bulunmaktadır. Bu konuda Ebî Leyla'dan gelen rivayet şöyledir: "Ka'b bin Ucra ile bir defasında karşılaştım, bana şöyle dedi: Sana Peygamber Efendimiz'den işittiğim bir hediye vereyim mi? Peygamber Efendimiz bizim yanımıza geldi. Biz ona 'Ya Rasûlallah! Bizler sana nasıl selâm okuyacağımızı öğrendik. Fakat sana nasıl salât okuyacağız?' diye sorduk. Rasûlullah(s.a.v.) bize şöyle buyurdu: *"Allah'ım! Muhammed'e ve Muhammed'in ailesine, İbrahim ve onun ailesi üzerine salât ettiğin gibi salât et! Şüphe yok ki, sen çokça hamdedilen ve şanı yüce olansın. Allah'ım! Muhammed'e ve Muhammed'in ailesine, İbrahim ve ailesine bereket ihsan ettiğin gibi bereket ihsan eyle! Şüphesiz ki, sen çokça hamdedilen ve şanı yüce olansın."*

Mahlûkat Dahi

Hiç kuşku yoktur ki bütün mahlûkatın Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ile çok özel bir iletişimi vardır. Peygamber Efendimiz bir hadis-i şeriflerinde; *"Biz Uhud'u severiz, Uhud da bizi sever!"* buyurmuşlardır. Mütevatir olarak gelen rivayetlere göre Mescid-i Nebevî'deki bir hurma kütüğü, Peygamberimiz'in hasreti ile inleyip ağlamıştır.[4]Yine bir hadis-i şerifte; *"Cinlerin ve insanların âsîleri hâriç, yer ile gök arasında var olan her şey, benim Allâh'ın Resûlü olduğumu bilir."* buyurulmuştur.

Bu ve benzeri rivayetlerden anlaşılacağı üzere bütün mahlûkat Efendimiz (s.a.v.)'i tanımaktadır. Allah ve melekleri dahi ona salât ederken, hiç mümkün müdür ki mahlûkat onu tanıyıp bildiği halde ona sâlat etmesin... Yunus Emre'miz ne kadar güzel söylemiştir:

Ay dahi, Güneş dahi,
Nûrundan Muhammed'in
Cümle şekerler tadı,
Tadından Muhammed'in.

Demek ki bütün mahlûkat lisan-ı hâlleri ile

"Şanlı ecdadımız Peygamber sevgisinin bir tezahürü olarak salâvat konusunu çok ciddiye almış ve Habib-i Kibriya (s.a.v.) Efendimiz'in ismini anarken salâvat getirme konusunda çok dikkatli davranmışlardır."

ona salât ederler. Semada felekler, denizde semekler ona salât ederler. Karıncadan kuşa, ağaçtan kum tanelerine kadar, ne kadar mahlûkat varsa hepsi ona salâvat getirerek meleklere eşlik ederler.

Nebiler, veliler, mü'minler, muvahhitler, mücahitler, âlimler, ârifler ve cümle âbitler ona selat ü selâm ederler. Çünkü o varlığın müstesna gülü ve kâinatın göz bebeğidir. Çünkü o Kur'an-ı Kerim'in mükemmel ifadesiyle "Rahmetel'lil Âlemîn" yani âlemlere rahmettir. Bundan dolayıdır ki onun ismini ne kadar çok ansak ve ona ne kadar çok salâvat getirsek azdır.

Bu Konuda Hassastır

Şanlı ecdadımız Peygamber sevgisinin bir tezahürü olarak salâvat konusunu çok ciddiye almış ve Habib-i Kibriya (s.a.v.) Efendimiz'in ismini anarken salâvat getirme konusunda çok dikkatli davranmışlardır. Her türlü edebe riayet hususunda hassasiyet gösteren ecdadımız, ilmî derslerine, sohbetlerine, vaazlarına, ilmî ve içtimaî toplantılarına kısacası bütün hayırlı işlerine besmele, hamdele ve salvele ile başlama geleneğini nesilden nesle intikal ettirmişlerdir.

Ecdadımız edebiyat ve sanat alanında da Peygamber sevgisini en güzel işlemişlerdir. Mevlâna ve Yunus Emre gibi mutasavvıf şairlerimizin eserlerine baktığımız zaman, onların salavatı adeta şiirlerine derç ettiklerini görürüz. Bu konuda Vehbi Vakkasoğlu'nun güzel bir tespiti vardır; der ki: "Adı güzel kendi güzel Muhammed' mısraı bir nevi salavatın Türkçe karşılığıdır. Yani o fonksiyondadır. Yalnız kelimeleriyle değil, ritmiyle, sesiyle de. Anlam ve sesin kuruluşunun uyandırdığı genel etkiyle, bıraktığı esas izle. '*Her kancaru bakar isem/Gördüğüm Seni sanayım*' beyti de '*Yüzünüzü nereye çevirirseniz çevirin orda Allah'ın yüzüyle karşılaşırsınız.*' âyetinin anlamından bir ilham değil midir?"

Bizim güzel ecdadımız, salâvatın her harfinden kat kat sevap almayı umarak, onu yazı dilinde de ihmal etmemişlerdir.

Ne yazık ki içinde yaşadığımız modern zamanlarda bu hassasiyeti sürdürme noktasında bazı yontulmamış yaklaşımlarla karşılaşıyoruz. Bazı ham kimseler Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in ismini kuru kuruya anmayı adeta bir marifet zannediyorlar. Ona salavat getirmeyi yağcılık olarak niteleyecek kadar ilimden irfandan yoksun olanlar bile var.

Oysaki inceliklerde ve faziletlerde her zaman örnek ve öncü olan şanlı ecdadımız, Efendimiz (s.a.v.)'in ismi anıldığında salâvat getirmenin yanı sıra "Seyyid-i Kainat, Fahr-i Cihan ve Sultan-ı Enbiya" gibi birbirinden güzel terkiplerle ona olan muhabbetlerini ifade etmişlerdir.

Ecdadımız bu güzel ifadeleri kullanarak hem Peygamber Efendimiz'i övme sevabını almışlar hem de sözlerine ve sohbetlerine üslup zenginliği katmışlardır. Söz gelimi bu övücü kelimeleri kullanan bir vâizin hitabeti daha samimi ve etkileyici olacağından, muhatabına daha güzel tesir edecektir. Ya da bir şair Peygamber Efendimiz'i överek mısralarına kıymet katmış olacaktır.

Müstesna Örnekler

Bunun en güzel misallerini Süleyman Çelebi'nin Mevlid-i Şerif'inde görüyoruz. Bu milletin asırlar boyunca bu özel şiire kıymet vermesi boşuna değildir. Milletimizin fıtratı incelikleri, güzellikleri deren, toplayan ve fark eden bir yapıdadır. Böyle bir coşkunluğa, böyle bir ahenge, dünya edebiyatında acaba kaç şair ulaşabilmiştir.

Merhaba ey âl-i sultan merhaba
Merhaba ey kân-i irfan merhaba
Merhaba ey sırr-ı furkan merhaba
Merhaba ey derde dermân merhaba

Darendeli Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri de ecdadımızın naat geleneğini sürdüren önemli mutasavvıf şairlerdendir. Bir na'tında Efendimiz'in nübüvvetin biricik ve son vârisi olmasından mülhem olarak "vâris-i yektâ" terkibini kullanarak ona olan hasretini şöyle ifade etmiştir:

Firkat oduna yakma bu cânımı efendim
Ol vâris-i yektâ Ahmed-i Muhtâr'a ulaşdır

Kıtmîrliğe şâyeste kıl anın kapısına
Rahm eyleyüben ol der-i dil-dâra ulaşdır

Can Gelsin

Ecdadımız ve onların yolundan giden gönül ehlinin eserlerinde bu inceliklere her zaman rastlamak mümkündür. Onlar çok güzel ve sıcak bir gönül dili inşa etmişlerdir. Gelin bizler de bu gönül dilini yaşatalım. Gelin bu konuda biz de ecdadımızın gösterdiği bu güzellikleri, bu incelikleri yeniden yaygınlaştıralım. Yazılarımızda, sohbetlerimizde, konuşmalarımızda ecdadımızın önemsediği bu incelikleri hayata geçirelim. Nebiy-yi Muhterem Efendimiz (s.a.v.)'den bahsederken de "Hazreti Peygamber" deyip geçiştirmeyelim. Hem övücü kelimeler kullanalım hem de salavatı ihmal etmeyelim. Yazılarımıza ve sözlerimize kan gelsin, can gelsin, ifadelerimizin benzi açılsın.

Derleyebildiğimiz kadarı ile geleneğimizde kullanılan övücü kelimelerden bazıları şunlardır: Fahr-i Âlem, Fahr-i Cihan, Seyyid-i Kainat, Kân-ı Kerem, Kân-ı İrfan, Mefhar-i Mevcudat, Dûrr-i Yekta, Âl-i Sultan, Habîb-i Kibriya, Rakibu'l-Burak, Rasûlu'r-Rahme, Server-i Asfiya, Kân-ı Şefaat, Kân-ı Mürüvvet, Sultan-ı Enbiya, Şâh-ı Mümecced, Şâh-ı Risalet, Hatem-i Enbiya, Habib-i Edip, Rehber-i Ekmel, Hace-i Kainat, Risalet Penah, Muhbir-i Sâdık, Andelib-i Zişan, Şems-i Kevneyn, Rasûl-i Segaleyn, Peygamber-i Zişan, Nebiy-yi Muhterem, Rasûl-i Mücteba, Rûh-u Seyyid'il Enâm, Rahmetelli'l-Âlemin, Hayru'l-Murselin, Aleyhi Ekmelü't-Tahaya...

Kıymetli Hadis âlimi Prof. Dr. Yaşar Kandemir Hoca'mızın da tavsiyeleri bu yöndedir. Eyüp Sultan Cami-i Şerif'inde yapmış olduğu Şifa-i Şerif derslerinde hocamız daima bu güzel kelimeleri kullanarak, bizim de ufkumuzun açılmasına vesile olmuştur. Aynı zamanda hocamızın eserlerinde de bu terkipler çok sık kullanıldığı için çok samimi bir anlatımı söz konusudur.

Değerli dostlar, değerli okuyucular. Gönül dilinin akademik yazılardan da çıkarılmasına müsaade etmeyelim. Salâvatlar ve dualar gibi Efendimiz (s.a.v.)'i öven güzel ifadeler de ilmî yazılarımızı terk etmesin. Bu güzel geleneklerimizi sürdüren çok kıymetli hocalarımızın olduğunu biliyoruz ve onlara teşekkür ediyoruz.

Şimdiye kadar her ne sebeple olursa olsun güzeller güzeli Fahr-i Cihan Efendimiz'den bahsederken belki bu hassasiyeti göstermemiş olabiliriz. Ama unutmayalım ki bizim onu övücü kelimeler kullanmamız, onun derecesini yükseltecek değildir. Bu ifadeleri kullanmak, bizim ümmet olarak Peygamber Efendimiz'e olan aşkımızın, sevdamızın, bağlılığımızın bir ifadesi olarak, onunla Liva-i Hamd sancağı önündeki buluşma özlemimizi ve kararlılığımızı perçinleyecek bir davranıştır.

Dünyevî bir amaçla bile bir insana iltifat ettiğimizde bu ifadelerimiz bir yakınlık vesilesi olabiliyorken, sevabını Cenab-ı Hak'tan bekleyerek onun Habib-i Kibriyası'nı güzel sözlerle övdüğümüzde, inşaâllah bu niyetimiz de bir yakınlık ve bir şefaat vesilesi olacaktır.

Dipnot

Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Ramazan'da Nefsimize Öğütler

"Ramazan ayı geldiğinde, Müslümanın kişiliğinde bir takım değişikliklerin olduğu gözlemlenmektedir. Bütün bunlar, oruç ayının getirmiş olduğu manevi havanın eseridir."

Ramazan-ı Şerif bilindiği üzere Kur'ân ayıdır. Yüce kitabımız Kur'ân-ı Kerim'in bin aydan (83 küsur yıl) hayırlı olan Kadir Gecesi'nde indirildiğini biliyoruz. Ramazan sabır ayı olmakla beraber, aynı zamanda rahmet, mağfiret ve kurtuluş ayıdır.

Tuttuğumuz oruçlarla nefsimizi maddî ve manevî kirlerden temizliyoruz. Yaptığımız ibadetlerin sevabı katlanıyor. Bu mübarek ayın bedenimize ve ruhumuza olumlu etkilerini saymakla bitiremeyiz. İbadetlere karşı daha bir duyarlı oluyor, merhamet ve yardım etme duygularımız artıyor.

Oruç ibadetinin bedenî olduğu kadar dinî, sosyal ve ahlâkî faydaları da vardır. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.); *"Mide hastalık evidir, perhiz ise ilaçların başıdır. Her hastalığın kaynağı dolu midelerdir."*, *"Oruç tutan sıhhat bulur."* sözleriyle bu noktalara dikkatimizi çekmektedir. Oruç bir ruh eğitimi, nefis terbiyesi, her sene devam eden, ciddî bir eğitim ve terbiye zamanı; geceli gündüzlü devam eden ruh ve beden çalışmasıdır.

İnsanın en büyük hataları, yanılgıları, yenilgileri, ayıpları, kusurları, suçları nefisten kaynaklandığı için senede bir ay onu terbiye için özel bir eğitime ihtiyaç vardır. Ramazan ayı geldiğinde, Müslümanın kişiliğinde bir takım değişikliklerin olduğu gözlemlenmektedir. Bütün bunlar, oruç ayının getirmiş olduğu manevî havanın eseridir. Bu ay içerisinde görülen önemli bir sosyal olay da; diğer zamanlara nazaran işlenen suçların, içki tüketiminin, kumar ve benzeri alışkanlıkların önemli derecede azaldığıdır.

Oruçla ilgili olarak hadislerde bulunan ifadelere bakıldığında, orucun sayısız hikmet ve faydasının bulunduğunu görmekteyiz. Kısaca ifade edecek olursak, oruç ibadetinin kazandırdıklarından birkaçı şunlardır: Allahu Teâlâ'nın rızası ve sevgisi kazanılmış olur. Oruç tutarak aç kalan Müslümanda şefkat ve merhamet duyguları gelişir. Oruçlu; açlığa, susuzluğa ve sıkıntılara karşı dayanma gücünü kazanır. Orucun ruhumuza

> "Oruç bir ruh eğitimi, nefis terbiyesi, her sene devam eden, ciddî bir eğitim ve terbiye zamanı; geceli gündüzlü devam eden ruh ve beden çalışmasıdır."

olduğu kadar bedenimize de faydaları vardır. Ahlâkımızı güzelleştirir. İnsana sahip olduğu nimetlerin değerini öğretir.

Ramazan ayının böylesine eşsiz özellik ve güzelliği şu hadisle de dikkatimize sunulur: *"Eğer insanlar Ramazan'daki özelliğini tam olarak farkına varabilselerdi, bütün senenin Ramazan*

"Samimi bir insan, Ramazan başında halis bir niyetle kendisine çekidüzen verir, geçmişindeki hataları, günahları artık bırakıp tam bir niyetle tövbe ederek Rabb'ine yönelirse, mazideki lekeleri silip süpürebilir."

olmasını isterlerdi." Samimi bir insan, Ramazan başında halis bir niyetle kendisine çekidüzen verir, geçmişindeki hataları, günahları artık bırakıp tam bir niyetle tövbe ederek Rabb'ine yönelirse, mazideki lekeleri silip süpürebilir.

Dinin hedeflediği; temiz bir iman, iyi bir amel ve güzel bir huy değil mi? Ahlâkın ne kadar önemli olduğu âyetler ve hadislerde belirtilmiştir. Peygamberimiz (s.a.v.); *"Ben güzel ahlâkı tamamlamak üzere gönderildim."*, *"İyi amellerin en değerlisi güzel huydur."*, *"Sizin imanca en faziletliniz ahlâkça en güzel olanlarınızdır."* buyurmuşlardır.

İnsanın en baş düşmanları şeytan ve nefsidir. Şeytana ve nefsine yenilmeyen her zaman kazançlıdır. İnsanın en mükemmel şekilde, şerefli bir varlık olarak yaratılmış olduğunu biliyoruz. Nefsine hâkim olan yüceliyor, nefsine esir olan aşağı derecelere düşüyor. Meleklerde şehvetsiz akıl, hayvanlarda akılsız şehvet, insanlarda ise hem akıl hem de şehvet vardır. Aklı şehvetine galip gelenler meleklerden daha üstün olurken, şehveti aklına galip gelenler Kur'ân ifadesiyle *"Belhüm edal"* hayvanlardan daha aşağı durumlara düşüyorlar.

Rabb'im bizleri şeytan ve nefsine uymayan salihlerden eylesin. Rabb'im bizleri Kur'ân'ı okuyan, anlayan ve yaşayanlardan eylesin. Ramazan ayının nefis ve beden olarak arınmamıza sebep olmasını bizlere hayır, sağlık, bereket, huzur ve mutluluk getirmesini diliyorum. Âmin...

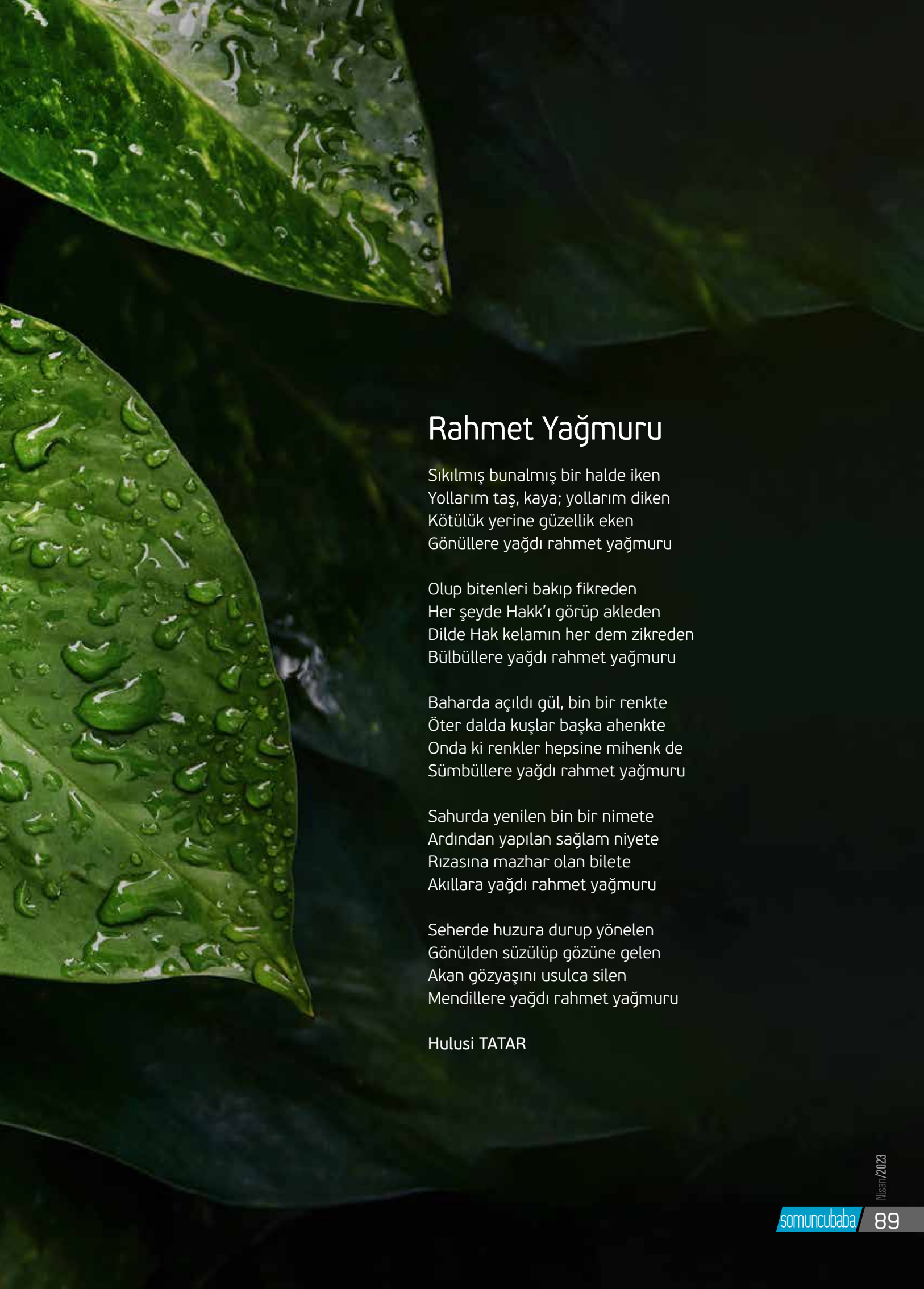

Rahmet Yağmuru

Sıkılmış bunalmış bir halde iken
Yollarım taş, kaya; yollarım diken
Kötülük yerine güzellik eken
Gönüllere yağdı rahmet yağmuru

Olup bitenleri bakıp fikreden
Her şeyde Hakk'ı görüp akleden
Dilde Hak kelamın her dem zikreden
Bülbüllere yağdı rahmet yağmuru

Baharda açıldı gül, bin bir renkte
Öter dalda kuşlar başka ahenkte
Onda ki renkler hepsine mihenk de
Sümbüllere yağdı rahmet yağmuru

Sahurda yenilen bin bir nimete
Ardından yapılan sağlam niyete
Rızasına mazhar olan bilete
Akıllara yağdı rahmet yağmuru

Seherde huzura durup yönelen
Gönülden süzülüp gözüne gelen
Akan gözyaşını usulca silen
Mendillere yağdı rahmet yağmuru

Hulusi TATAR

DARENDE DİJİTALTUR

“Sanal Tur” sayfası yayında!

dijitaltur.hulusiefendivakfi.org.tr

Darende “sanal tur”a açıldı

Anadolu’nun manevîyat ve doğa turizmi merkezlerinden Darende, yılın dört mevsimi sanal tur ile gezilebilecek. Sanal gezinti uygulamasıyla ilçedeki külliye, müzeler, kanyon, şehitlik ve kale gibi tarihî ve kültürel mekânlar tüm ayrıntılarıyla görülebilecek. Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı tarafından hayata geçirilen projede, Somuncu Baba Külliyesi’nde, “Allah dostu, gönül ereni” olarak bilinen Şeyh Hâmid-i Velî’nin türbesinin yanı sıra Somuncu Baba Camisi, Hulusi Efendi Haziresi, Kudret Havuzu, Tohma Kanyonu, Somuncu Baba Müzesi, Şeyh Hamid-i Veli Kütüphanesi, Balıklı Kuyular, Hasan Gazi Türbesi ve Şehitlik Anıtı, Abdurrahman Erzincânî Camii ve Külliyesi, Yusuf Paşa Bedesteni, Günpınar Şelâlesi, Seyyid Abdurrahman Gazi Türbesi, Balıklı Havuz, Çilehane, Hulusi Efendi Doğduğu Ev-Müzesi, Zengibar Kalesi gibi tarihî ve kültürel mekanlar tüm ayrıntılarıyla gezilebilmesi amaçlanıyor.

Qr Kodu okutarak sanal gezintiye başlayabilirsiniz.

Adres: Zaviye Mahallesi Hulûsi Efendi Caddesi No:85 PK:44700 Darende / Malatya / Türkiye
Tel: +90 422 615 1500 Fax: +90 422 615 2879 Web: https://hulusiefendivakfi.org.tr
e-posta: bilgi@hev.org.tr

20. YÜZYIL MUTASAVVIF DİVÂN ŞÂİRİ

SEYYİD OSMAN HULÛSÎ EFENDİ

DÎVÂNI

(İNCELEME – METİN – NESRE ÇEVİRİ)

"Gönüller Sultanı Âlim, Mütefekkir ve Mutasavvıf Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Hazretleri'nin Divanı Hulûsi Darendevi Adlı Eseri, Günümüz Türkçesiyle Nesre Çevrildi."

"Her Beyit, Yazıldığı Dönem ve Hulûsi Efendi (k.s.)'nin Kastı Dikkate Alınarak Günümüz Türkçesiyle Nesre Çevrildi"

YAYINA HAZIRLAYAN

PROF DR. NİHAT ÖZTOPRAK

NASİHAT YAYINLARI

facebook.com/nasihatyayinlari twitter.com/nasihatyayin www.nasihatyayinlari.com